

1487
893299
KW
KORT VERHAEL

Van N I E U W.

NEDERLANDS

Gelegenheit, Deughden, Natuerlijke Voorrechten, en by-
zondere bequaemheid ter bevolkingh: Mitsgaders eenige
Requesten, Vertoogen, Deductien, enz. ten dien einden door
eenige Liefhebbers ten verscheide tijden omtrent 't laetst
van 't Jaer 1661. gepresenteert aen de A. A. Heeren BUR-
GERMEESTEREN dezer Stede, of der zelve E. E. Hee-
ren Gecommitteerde, enz.

Ziet breeder achter de Voor-Reden den Korten Inhoud, mitsgaa-
ders de Waerschouwingh aen de Boek-verkoopers, staende
hier vervolgens op d'ander- of tegen-zijde.

Gedruckt in 't Jaer 1662.

W A A R S C H O U W I N G H

Aen alle eerlijke , en bescheide Boek-verkopers

WAerde meede-Burgers, en Lants-genoten, dit *Kort-Nieuw-Nederlands-Verbael*, enz. heeft meer in zich als wel ten eersten opslag, of inzien zal vermoed, of gemerkt werden. 't Wert ten principalen ten dienste en opmerkingh onzer *Wijze Hollandse Regenten*, en alle der zelve *Armen Bedienaers*, mitsgaders *Liefhebbers* eener te stichten zo bestendige als voordelige *Colonie*, of *Volxplantingh* dus veer vertrouwt, en aen den dagh gegeven, met ernstige beede, of verzoek op u heden, dat gy daer voorsichtelijk meê gelieft om te gaen, zonder 't zelve voor uwe *deuren* te hangen, of op uwe *vensteren* te leggen: want het voor *Jan Alleman* niet en is geschreven, veel min voor den zelve, dus veer tot maer een proef, en eersten Schets, aen den dagh gegeven, of vertrouwt. Dit dien u. l. tot narechtingh-
Vaert wel.

Opdracht aen den vertrouwden Lezer.

Vertrouwde, bescheide, en waerde Lezer, ghy die zigt buiten Interest van 't *Predick-Ampt*, en van alle andere ook meest *ydle Schoolze waen-geleertheit*, midtsgaders ontoegedane aen alle *wereltze, op bedrôch, en gemelt gevestighe, heerschappÿen*, aen u werdt tot een eerste proef het eerste gesicht, en vertrouwste oordeel van dit *Kort-Nieuw-Nederlands-Verbael*, met alle des zelfs *Voorstellingen*, en ook eenigermaten *Deductien, strekkende tot een alderbeste, en Vrije-Volx Regeringh*, aldus onder verbeteringh geoffereert, vertrouwt, en opgedragen. Den Autheur is van dier meningh, of gevoelen (want demonstratie heeft hy hier niet voor gehadt te doen) dat hy in dit *Wercken* alle de voornaemste, eigentlijkste, en noodzakelijkste gronden eener beste, en *Vrije-Volx Regeringh* heeft te berde gebracht, die hem hier in nu eenige mislagen kan loonen, die zal hem de waertste van allen zijn. Andersins laet hy sich aen der sotten, schoolze laetdunkende *Betweeters*, wijze *Grammatisten*, en diergelijke *Nacht-gediertens* oordeel weinigh, of niet gelegen zijn.

VOOR - REEDEN.

WAerde, en zeer bescheide Lezer, voor, en al eer ghy u begeeft tot het lezen van dit *Kort-verbael van Nieuw-Nederlants gelegenheit, deughden, natuurlijke voorrechten ter nutte bevolkingh: mitsgaders Requesten, Vertoogen, Deductien, enz.* ten dien einde door eenige *Liefhebbers* volgens 't opschrift gepresenteert, en wat 'er daer en boventen zelven sine door 't geheele Werk, en in des zelfs *Na-reeden* wert by gebracht dat verzoeken wy by dezen, en eens voor al, niet anders te willen duiden, op te nemen, noch toe te passen als tot billijkingh van onze rechtveerdige voornemens, en oogmerken, die sich tot niet anders, en alleen suiverlijk en strekken, als om veele benodighde Menschen in ons *L. Vaderlandt*, en specialijk in *Hollandt*, tot noch des zelfs *Hollants* verheerlijkingh, hier door eenen byzonderen dienst t'haerder gewenschte welstant toe te brengen.

Hebben wy in dezen verscheide zaken met wat meerder vrymoedigheid, als onze conditie, ten opzicht van maer *Verzoekers* wel schijnt te vereischen, of meê te brengen, derven aenroeren; gelieft sulx onzen yver, t'onzer goede en gemeene zaek, die de middel-wegh ook veel tijts wel wat missen doet, alleen toe te schrijven. De heedendaeghze byzondere

of meer als gemeene vrye-Schrijvers van Politijke Consideratien, Grafelijke en Stadt-houders Regeeringen, Hollandtze Interesten, Discoursen, enz. hebben ons, ziende hun goet succes in der Gemeintens en niet min Hooge stants Personen gretigh ontfangen haerder schriften, ook al meede daer toe eenige aenleidingh gegeven, en te meer aengemoedicht om hare nodingh of aenlokingh ter baan van bescheide Vryheits-betractingh niet geheel Vruchteloos te laten passeren. Doen wy het niet met zodanige, als wel vereischte, politijke bequaemheit, wy hebben het echter gedaen na ons vermogen, of ook wel na dat het onze gelegentheit voor dees tijt heeft toegelaten. Konnende dit ons Vryheits-betrachten ook eenigermaten daer toe dienen, dat de Regenten onzes Vaderlants hier door ook al meede komen te ervaren, wat de mindere slagh harer Ingezetenen al voor gedachten omtrent de Vryheit onder sich onderlingh hebben, en voeden.

Dat wy ons zo hier en daer door 't werk altemet eeniger maten schiijnen te kanten tegens voornoemde Schrijvers, 't zelve en geschiet niet uit haet tot haere Personen (welke wy gants niet en kennen, nochte ook ooit met bekende oogen en hebben gezien) veel min tegens hare goede meeningen, of voornemens, welke wy by alle gelegentheit hoogelijk roemen, en wardeeren; maer alleen daer 't de gelegentheit in Cas van verschild zo wat schijnt meede te brengen, daer en hebben

hebben wy al te met niet kunnen naerlaten het zelve, flechs aenrakende, te verftaen te geven. En byaldien het hare E. E. geliefde, ons zo veel in 't goede af te nemen, wy zouwen dit ons kort Oordeel over hare werken in 't gros aen haer, onder verbeteringh, wel geerne voordragen, en geoffereert hebben.

Voor eerst mishaeghdent ons ten hooghften dat hare E. E. in den tweeden druk van de Politijke Conſideratien, 't zy ook door wat inſichten, omtrent de Populare Regeeringh door verſcheide by-gebrachte twijfelingen in hare Concluſien, recht tegens den overleeden Autheur (zo wy klaerlijk uit zijne ernſtige, ook onwederleggelijke poſitien verſtaen en begriipen van dat de populare regeeringh is de Natuurlijkſte, redelijkſte, enz.) na veeler oordeel ſchijnen aen te gaen, wy zeggen na veler oordeel ſchijnen aen te gaen: want in effect zo en is ons hare E. E. definitie, of beſchrijvingh van dat *de beſte regeering onder Menſchen bedenkelijk, te zullen werden gevonden by eene vergadering, beſtaende uit alle de Ingezeten des Lants, die gepreſumeert kunnen werden machts, en kenniſſe genoegh te hebben, om hun eigen welvaren te verſorgen*; niet alleen gants niet tegen; maer wy houden dit de wezentlijke, en eigentlijke definitie, eener *rechte Populare regeering*: want het de onreedelijkheid zelve zouw zijn, dat Arme, Behoeftige, welke in een welgeſtelde Societeit, of Republijk meeft lūije, ſlempende, en ongure Menſchen zullen bevonden werden, dat

die, mitsgaders dienstbare, en andere impotente Lieden tot regeeren souwen gerechtight zijn, of gevordert worden. Maer dit blijft onder en tusschen noch de swarigheid, en 't welck wy nergens by hare E. E. en hebbe kunnen bespeuren aengeroert te zijn, of het wel met reeden mogelijk te verhoopen is dat 'er ooit een welgestelde, en dienvolgende bestendige Regeeringh onder een ontallijke meenigte van veel duizende Superstitieuze, in on-eindige opinien verschillende, en dienvolgende verdeelde Menschen zal kunnen werden gestabilleert? wy sustineren van neen. *Widers wat raet om zo veel duizende van Menschen tot een gevoelen en Interest van Staet te brengen, onzes oordeels eenen zeer gereeden en goeden Raet is daer toe te vinden, voornaemelijk als de Regenten onzes Lants zulx mach-tigh waren te vatten, of wel te begrijpen; zy souwen hier door sich zelve, hare nakomelingen, en van gelijke alle wi-dere Ingezeten ten eeuwigen dagen, zo langh de Werelt staen sal, de gelukkigste Volkeren (die 'er ooit geweest zijn, of gedacht kunnen werden te zullen koomen) doen werden.*

En om hier noch als met een woort ons oordeel over al hare E. E. menighvuldigh schrijven te vellen; zo zegh ik, dewijl hare E. E. buiten een eigentlijk, en wel verzekert vast oogmerk in meest alle haer schrijvens zo wat twijffelende, en dienvolgende ook somtijts vry wat roffelende daer over heen lopen; zo zullenze ook dikwijls in veele met zich zelve in haer zelfs schrijvens strijdigh werden bevonden, en zal het

twisten

V O O R - R E E D E N .

twisten met hare *partijen* derhalven met weinigh Vrucht, ook zonder einde of uitkomst zijn. Eindtlijk zo laet ik hare E. E. benevens alle, en ieder een van gelijke de *Vryheit* om van dit mijn schrijvens te oordelen zo ze na reeden zullen vermogen te doen. Reconman- derende onder-en-tusschen den *Opmerkende-Lezer*, om mijne intentie, of oogmerk des te beter te vatten, dit mijn schrijven van vooren tot achteren vervolgens te lezen, niet twijffelende, of hy zal 'er meer in vin- den als hy veellicht in een *kort Nieuw - Nederlands ver- bael*, enz. verwacht heeft. Oordeelt na waerheit, en vaert wel.

Gedaen enge-eindigt dezen 10. October A^o 1662.
in Amsterdam.

KOR-

KORTEN INHOUD.

I. **E**n *Kort-verhaal* van *Nieuw-Nederlands* Gelegentheit, Deughden, Natuurlijke Voorrechten, en byzondere Bequaemheden ter nutte, en verheerlijkende Hollandtze bevolkingh, fol. 1. Mitsgaders een beknopt verhael van der N. Neerlandtze Naturellens, of Indiaenze Gestalte, Zeden, Politie, enz. fol. 18. Ook van den N. Neerlandtze Landt-Bouw, enz. fol. 23.

II. Des zelfs *Nieuw-Nederlands* te Niet- of Verloren-ganingh wort voor den *Staat* door 't verwerven van *behoorlijke vrybeeden* getracht te schutten. *Beveegh-reeden* tot het drukken van dezen. Redenen over 't naerder verklaren eeniger Poinkten, en waerom men in plaats van een *Dorp*, *Buurt*, enz. nu op een *waerdige Staets*, of *Stats Provincie* heeft toegeleght; ook zeer *gewichtige reedenen* waerom men *Predicanten* weigert, fol. 28. De gepretendeerde *EVENGELYKHEIT* wert gebillijkt. Mitsgaders verscheide aenmerkelyke concepten, of gronden strekkende tot stabilleringh eenes heerlijke, en onvergankelyke volx Regeringh, fol. 29, enz.

III. Verscheide *verklaringen* als mede te *Niet-doeningen* eeniger Articulen in het *Vertoogh* D. beginnende van des zelfs 3. Art. tot, enz. Welke alle voor 't vertoogh D. voornoemt, wel in ordre voor gelezen dienden, fol. 33, enz.

IV. Ettelyke *Requesten*, *Vertoogen*, *Deductien*, enz. tenderende tot verkrygingh van *behoorlijke vrybeeden* ter bevolkingh van *Nieuw-Nederlant*, fol. 43. En specialijk het *Vertoogh*, of *Deductie* D. fol. 50. 't Welk een provisioneel opstel van Regeren, enz. is geweest, en door gemelte verklaringen naerder te Induceren getracht wort.

V. Een *NA-REEDEN* verscheide stoffe van *Staet* in zich begripende, fol. 68.

VI. Een *notabel Capittel*, getrokken uit zeker *Vrymoedigh Discours* des *Heeren van Aubeignè*, Frans Edelman, en gewezen Boesem-Dienaer van *Henrik de Groot*, *Coningh van Frankrijk*, toonende de ongerijmtheit der geener die niet en willen lijden dat ymant van *Reformatie* spreekt, fol. 80. Met noch een *notabel uit-trekzel* eener *Out-Leydtze Magistraets-vertoogh*, nopende de *vryheit van schryven en spreken*, fol. 84.

KORT VERHAEL

Van N I E U W.

NEDERLANDS

Geleghentheid,

Deughden, Natuerlijke Voorrechten, en byzondere bequaemheidt ter bevolkingh: Mitsgaders eenige *Requesten, Vertoogen, Deductien, enz.* ten dien einden door enige Liefhebbers ten verscheide tijden ontrent 't laetst van 't Jaer 1661. gepresenteert aen de A. A. Heeren BURGERMEESTEREN dezer Stede, of der zelve E. E. Heeren Gecommitteerde, enz.

Ieuw-Nederlandt, ('t welk by onze *Natie* maer booz aen de zee-kant / en zo noch maer ten ruyghsten is bekent / vermits noch nooit ter dege by d'onze / behalven deze loffelijke Stat en Regeringhs voornemen, te bevolken getracht zynde) wort by verscheide en zelfs onderbonden *Schrybers* / mitsgaders by alle die 'er met eenige kennis hebben verheert of ongingaen / als in eenen aefmen / zonder ooit, onzes wetens / van ymande weersproken te zyn, booz een fraepst / vzychbaerst / en gezondt Landt dezer bekende

Nieuw-Nederlandt is een nooit weersproken heerlijck Landt.

werelt geroemt / ten vollen uitgesproken en bevestigt / en 't welk booz een groote mentighe van veel buitende menschen ten ongemeene nut en profijt booz dezen vryen Staet der Vereenighde-Nederlanden, voornamentlijck voor 't gedurigh ontfangende en in zich vermeerderende, vol van menschen ongepropte Hollant, zout konnen werden gebracht. En waer toe de boozreffelijke *Tucht-streek* / verhoelende / *Tucht-zuiverende winden* / en *Landbesproefende* en verberschende wateren / met des zelfs nooit volprezen *Navigabele Rivieren* en killen / mitsgaders alle der zelve ongemeene omstandigheeden / den toegenegene *Tieschhebers* / als met luyder helen nodende zyn.

Om van 't welke / alhier tot een inleidigh onzer boozneeme intentie of oogmerk / een hoze en klare onderrechtigh / zo in 't algemeen als ook eenighzins

Inleyding tot des zelfs

korte be-
fchrijvingh.

in 't byzonder te geven; zo en zullen wy ons / als tot ons booznemen twel-
nigh gehoorrende / niet sonderlingh bemoeien met het recht dat de Geunieer-
de-Nederlanden booz alle andere / ten verscheide opsichten / booz 't geheel
of ten deelen daer toe zijn hebbende: want onzes oordeels en heeft die niet
van het minste recht tot eenich vreemt of andersins ongepoffedeert Landt;
die 't zelve niet alleen eerst aandoet; maer voornemelijk die 't zelve ter nut-
bare Culture of Bebouwingh en vruchtgewin is brengende. Derhalven en
tot ons ooghmerk byzonderlyk dienende; zo zullen wy alhier den toegene-
gene Liefhebbers, eener te stichtene bestendige en dezen staet verheerlijkende
Colonie of Volxplanting in N. Nederlandt, zo veel openingh van des zelfs
booznaemste gelegentheit beknoptelyk doen; als ons daer van upt geloof-
waardige Oogh-getuigen / zo by geschrift als by monde / daer van is geble-
ken en ter hant gekomen.

Hoe en
waert zelve
is gelegen,
en op wat
hooghte.

Nieuw-Nederlant dan / 't welk eensdeels wegens der Nederlanders eerste
vinding inden Jare 1609. Anderdeels en wel zo eigentlyk om de gelijkheit
van Lucht-streck zo is genaemt / is gelegen inde Noorder-deelen van
America, beginnende by Poozden de Equinoctiaal-linie op de hooghte van
38. graden 53. of na zommiger meningh 50. minuten, streklike zich
langhs de Zee-kust tot over de 42. graden by Pooztyker breedte. 't Zelve
streckt na 't Noort-oost aen N. Engelandt, na 't Zuit-weste aen Virginia, na
't Noorde strekt de Rivier van Canada een groot eindt achterheen, zijnde
de Poozt-west-zijde ten deele noch onbekent / alleen zijn 'er eenige van onze
Nederlanders 70. a 80. mijlen / van de zee-kant af te rekenen / te Landt-
waert in geweest. Zo meede komender wel Indianen 2. a 3. weken ja
meer reyzens uit het Lant van de Beber-sacht; maer en weten van eindt noch
eeniger hande bepalingh in 't minste niet te spreken.

Des zelfs hooghte boozs. komt ober een met Sardinia, en Corfica inde
Middellandtze-Zee, en van Spanjen en Vrankrijk aenden Oceaen.

De Zuit-
Rivier het
puykste van
N. Neder-
lant, op 38.
graden 53.
minuten
gelegen.
Strekking
van N. Ne-
derlants-
kust.

De zuit-Rivier, het alder utnemenste en puykste deel van N. Nederlant /
leggende het boozste van des zelfs Bay op 38. graden 53. of 30 eenige wil-
len 50. minuten, komt ober een met de Vlaemze Eylanden, de Rivier van
Lissebon, en met de Zuyder-punt van het Eylandt Sardinia.

De Kust van N. Nederlandt, die meest Zuit-west en Noort-oost is strek-
kende / is doozgaans zutber en sandigh / het booz-landt dubbelt of in Ey-
landen gebroken. Beoosten de Noort-Rivier strekt het Lange-Eylant, en
is omtrent veertigh mijlen langh / maekt een schoone wijde Canael, in
't gemeen de Oost-Rivier genaemt / die ten beide eindten inden Oceaen valt;
geeft wegen de groote menighte van goede Bajen, en gelegentheden om te
Ankeren / een heele bequame binnen de wallens vellige dooztocht; zo dat-
men ook zelfs des winters Oost en West beguaem daer dooz kan varen.
By zuiden / eertmen de Zuit-Rivier genaekt / zijn verscheide gaten in het
booz landt / doch vallen meest vuil en sandigh / dan des niet tegenstaende
zoutwenze / na goede onderbindingh / wel konnen gebruykt werden. Ziet
hier ober breeder vander Donk onder den Optul vande kust, voor lant, en Zee-
Havens.

Des zelfs
Vrucht-
baerheit, en
voor eerst

Komende dan tot het Landt zelve; dat schijnt ons als toe-lachende te sien-
nen te geven / en als by na te beloven / dat het ons met veel minder moeiten
en teelingh als hier te Lande, alle onze zo wel winter als Somer-Vruchten
in

in overvloet wil dragen, voortbrengen en verschaffen: want uit zich zelve brengt het doozt menigerley soozte van hout / bequaem zo ten huys als Scheepen-bouw; het zo dan groot of klein.

van 't menigerley hout gewas.

Noten-bomen-hout van verscheide slag / als Oly-noten, Wal-noten groot en klein is 'er oberbloedigh / en verstrekt aldaer / vermits de groote menighe en bequaemheit / den alderbesten brandt; doende het oude spreekwoort van dat den man noch weer te komen is / die het eykenhout om te branden zal verbeteren / als glat te niet: want dit N. Nederlandts-Noten-bomenhout oberstrest het veer; zo wel in hitte als in duer: affirmeren of bevestigen ook dat het om zijn Oly-achtige-vochtigheyt altyt / 't zo groen of nat / wel wil branden. Droogh zijnde / houd het / trots eenigen Turff, buit / en bonkt doozt als Lont, wes halven de Neerlandtze Vrouwen 't zich aldaer ter stoben gebruik / boven den hierlandtze Turff schijnen te bedanken.

Kastanien als in Nederlandt. Drieerley Boucken: als water, gemeen-en-Hagen-Boucken, Bylestelen, tweeerley soozte van Cano-hour; waer van de Wilde of Indianen haer schuiten of scheepkens maken. Esschen, Berken, Greenen, Vuren, Imberen, of wilt Cedere, Linde, Elzen, Willigen, Doorne, Vlier, in 't hoort noch veelerley andere / ons Nederlanders in 't gemeen onbekende / soozte.

De Vruchten die het Landt uit zich zelven heeft of dooztbrenght zijn beelderley / als Akers, die sommige heel soet zijn, Noten van verscheide soozten / Kastanien, Beucken, doch niet veel / Moerbessien, Pruymen, Mispelen, wilde Karffe, en Swarte Aelbessien, Kruysbessen, mentche van Haze-noten, Appeltjens, machtige veel Aertbessien het heele Landt doozt / met noch veel andere vruchten en wortelen daer d'Indianen genot van trecken. Daer zijn ook veel Kraeckbessien of Blaeuwe-bessen, mitsgaders Aert-akers en Aertesjocken onder daerdt.

Vruchten die het Landt uit sich zelve voortbrenght.

Meest het heele Landt is beset met Wijngaert, zo wel in 't wilde Bosch; als op de Majys-landen en Vlakten, doch principael omtrent en op den Oever der Beken, Killen en Rivieren (die met menighe doozt 't landt al omme en of zeer gesaep't waren / zeer aengenaem heen stromen en blseten.) De Druyven zijn zeer verscheiden / eenige wit / eenige blaew / eenige ook zeer bleyfigh / en alleen bequaem om Rosijnen van te maken. Sommige zeer groote en ook klepne zijn weder sappigh / en haer nat zeer aengenaem; sommige wit als Fransche of Rijnsle-wijn; ander weer hoogh root als Vin-tint en ook bleker. De ranken lopen veel op de Bomen; doozt welc loof beschaduw't werdende / zo en konnense niet recht rijp werden / en zijn doozgaens wat wrangh; maer 't zelbe doozt menschen verstant / en neerstigheit geholpen werdende; daer en is niet aen te twyffelen of in N. Nederlandt, voornamentlijk omtrent de Zuit-rivier, sonwden zo schoone Wijnen konnen worden gewonnen als in Frankrijk Duitslant, of elders in Europa geschiet. Dooz de reste zo wassen alle Neerlandtze Tuyn-Vruchten, vermits de deught van Landt en Lucht / aldaer veel williger en van betere kracht en smaek als hier in Nederlandt zelve, en zonder dat menze ergens na zo veel ciers behoef't aen te doen; tot een bewijs alhier; zo dienen ons de Meloenen, Citroenen, of water Limoenen, die in N. Nederlandt zo maer sechtiens in het belt heenen wassen; daerze hier in Nederlandt vande Wesshebers / of die 'er gewin mede soeken / inde Tuynen zeer naeuw opgepast moeten werden; zijnde noch by lange niet zo volkomen

Het heele Landt is meest beset met Wijngaert.

Onderscheide soorte van druiven eenige bequaem tot Wijn andere tot Rosijnen van te maken.

Alle vruchten die in Nederlandt wassen; willen in N. Nederlandt met min ciers merkelyk beter wassen.

groot / goet / en smakelijch als in N. Nederlandt. En zo boozts in 't gemeen alle soozte van Pepoenen of diergelyke wassender veel droger / soeter / smakelijker en aengenaemer / 't welck de gematigheit en aengenaemheit van het gewest also te wege is brengende. Ziet hier ober breeder van der Donk, van de Tuyn-vruchten in 't gemeen, enz.

Het tamme Vee aert 'er omtrent als hier in Nederlandt, anders hebben 'er de Engelze Koebeesten en Varkens de beste tier.

Van hoe men de beste Koebeesten daer zal aen fokken Van de Ofsen hare byzondere nuttigheden.

Schape Schaarshelt in N. Nederlandt.

Alderhande Huisgevoelt, enz.

Van 't wilde Vee in N. Nederlandt.

Het Tamme-vee, aert alhier van gestalte als ander sijn omtrent als in Nederlandt / dan de Engelze Koebeesten en Verkens, dicmen daer ook wel 't geveest en beste koop in Virginia of N. Engelandt kan bekomen / hebbender veer de beste tier / en schijnen meer natureel tot dit landt als de Hollandtze te wezen / en behoeben ook min koste / moeiten en oppassens: want zo wel naer de leege Beesten als de Varkens behoefmen des winters by namict eens om te zien / als alleen by eentgerhande diepe sneeuw tijt 't zelve eenighsins doende; zo zal 't maer te beter zijn. De Engelze Melckoeijen hebben 'er ook veel minder moeiten aen als de Hollandtsche.

Maer om hier so kozt niet af te scheijen / dient noch wel geweten; om de beste slaggh van Koebeesten daer te Lande te bekomen; zo is het goet een Hollandtze Bul by de Engelse Koeijen te stellen. De Ofsen doen daer goede dienst / en worden niet alleen by de Engelze; maer ook by sommigte Nederlanders ten merkelijken boozdeel in Wagen en ploegh gebruikt. Het Verweyen gaet 'er ook wel aen / de Ofsen, en alles wat ter Det-wepde bestelt wozt / dijn daer wel tot Vleesch en Smeer uit. By eentge jaren zijn 'er zo veel Akers in de Bosschen / dat de Verkens daer een hant-dick spelt by konnen setten of laden / en by schoztningh van diergelyke oberbloedige Jaerscharen van Akers, en die daer toe zo geen gelegenheit en hebben om buiten te laten drijven / die mesteuze met Majys of Turkze Tarruw, en 't-geest so harden aengenenamen Spek; ja trots het Westphaelze hier te Lande.

Schape zijn 'er in N. Nederlandt, maer niet heel veel / in N. Engelandt zijnze byr oberbloediger / en werden daer te meer aengequeekt / also by henkesden de Lakenwevery met kracht boozt te setten getracht wert. De Nederlanders tot noch en toe / daer weintgh op uit zijnde; houwen 't om de minder koste meer met de Geiten, als mede om de melk / dieze in stee van Koebeesten daer van konnen trecken / ook telenze dubbelt boozt / en de Bokken jongh gesneden / konnense altijt / als zijnde een zeer lieflick vleesch, wel verhoppen. Hoenderen, Capoenderen, Ganssen, Eenden, Duiven zijn der al mede als hier te Lande. En met een boozt tot Katten en Honden inlyng.

De Honden belangende die zijn daer zo bequaem ter jacht te wennen / op het Roer te leren / en te water te doen gaen / als men de zelve ergens zouw konnen binden / en ober sulcx gants niet nodigh eentge derwaerts mee te voeren.

Het Wildt-vee bestaet hier booznamentlijch in Leeuwen, die 'er echter weintigh zijn / en Beren die 'er veel zijn / Elanden, menighe van Hertea, en die eentge heel wit, eentge heel swart zijn / en na der Wilde of Indianen zeggen / zo souwen de witte Harte van d'andere zeer bemint en gebolgt zijn / en de zwarte in 't tegendeel zeer gehaat en gemijdt. Noch is 'er verscheide ander groot Vee, den Nederlanders onbekent / te Landtwaert in. Ook Wolven die alleen aen het kleene Vee schadelijch zijn / mitsgaders Bevers, Otters, Vissers, Cattaossen, Vossen, Espannen, Minken, Sreen-hazen, Muskens-ratten zo groot als een Kat / Maters, Eenkorens, die ook eentge bliengen

bliegen konnen. Hier zijn ook te Landwaert in Eert-verkens, met noch verscheide Kleen-vee, doch den Neerlanders, vermits/ als voren gezeldt/ 't Landt by heitsieden op 't minste bekend zijnde / ten meestendeel noch onbekent.

Van gevogelte is het Landt ook geensins misdeelt: want daer vinden sich ^{Roofge-} groote menichte van Roofvogels, tweederley slagh van Arenden, eenige/ ^{gelte.} diemen Witkoppen noemt / hebben een wit hoest / witten staert / en witte sacht-pennen / d'andere zijn gemeen. Ook Valken, Havicken, Sperwers, Steen-krijters, Kiken-dieven, en andere soozten meer / en die alle wel ter jacht souwen konnen werden gewent. Hier is noch een Vogel hebbende het hoest gelijk een kat, en 't lijf gelijk een uyl, de Nederlanders daer geen naem toe wetende / noemenze op zen Frans Grand dux, en souwen in Frankrijt zeer waerdigh geacht of gehouden werden.

Het ander gevogelt dat sich telande onthout / bestaet meest in Calcoenfe- ^{Lantge-} hoenderen gelijk in Neerlandt / doch wilt / en des winters meest en best. ^{vogelt en} Ook verscheide soozten van Patrijzen, sommige kleinder en sommige grooter ^{tot men-} als hier in Neerlandt; zijnde de jonghste en middelsfoort doozgaens de beste. ^{fchen voet-} Ook Wulpen, Hour-en Water-sneppen, Fasanten, Berkhanen, mitsga- ^{zel dienende.} ders Kranen, Reigers, Petoors, menichte van Duiven, den Kool-duiven meest gelijk / doch een weinigh kleinder. Ook Quartels, Merels, Lijsters, Strant-lopers, doch eenighsins verscheiden van de Neerlandtsche: men vindt daer ook ander klein gevogelte; waer van ook eenige singen/ doch de name / ons meest onbekent zijnde / zijn ook te langh om te verhalen.

Watervogels vintmender ook verscheide soozten / en al te samen zeer goet ^{Watervo-} en bequaem om te eten: als daer zijn Swanen wel zo groot als in Neerlandt. ^{gels.} Ganssen drieërley / de grootste zijn graeulwe / maer de beste zijn Rotganssen en Witte kopre-ganssen. Eenden van verscheide slagh, Smienten, Duyckers, Slobberjes, Ael-scholfers, en noch verscheide andere soozten / doch niet zo overbloedigh als de boozgaende.

De Rivier-visch komt hier meest ober een met die van Neerlandt; zijnde ^{Rivier-} Salm, Steur, Twaelf, Derrien, Elf, Carper, Baers, Snoeck, Forellen, ^{visch.} Voorn, Dickop, Suiger, Sonnevis, Ael, Negen-oogen, of Prikken, doch veel overbloediger en grooter als in Nederlandt, mitsgaders noch verscheide ander visschen meer, die wy niet weten te noemen.

In het Sour-water vintmen Cabeljau, Schelvisch, Weeckvis, Haringh, ^{Zee-visch.} Makreel, Rogh, Bor, Schol, Steen-brasem, Swarte-visch, Zee-honden, Panijs, en verscheide andere, ook Kreeften, Krabben, Kinckhorens daer de Indianen wit en swart Zee-wan / zijnde haer gelt / van maken / menighste van Oesters en Mosselen, met veel andere diergelijke Schelp-vis die 'er wel na lijken / en wy geen naem toe weten / daer zijn ook Schil-padden zo wel te water als te Lande.

Het Fenijnich-gedierte datmen daer vindt bestaet meest in Adders en Haeg- ^{Fenijnich-} diffen, doch doen weinigh of geen quaet / Slangen zijn 'er ook verscheide ^{gediert.} soozten / doch doen mede zeer weinigh quaet / en vlieden boozde menschen als ze komen / anders slaetmenze gemenesijk doodt / nitgezondert de Rael-slangen, welke een Rael aende staert hebben / daerze / quaet om te bijten zijnde / mede ratelen / deze Rael wozyt alle jaer een lit grooter / en is een

zeer boos goet / niet licht boos een Mensch of een ander Dier wijkende / die 'er van gebeten wozt / loopt groot perijkel of gebaer aen 't leven / zo mender ten eersten niet vijtigh op let en by is met het rechte Serpentaria, 't welk hier te Lande uit sich zelbe wast / en wozt zeer waerdigh by de Indianen gehouden / als zijnde daer tegens een Cure zonder gebaer. Van 't beste dat 'er ook van is / van deze Rattel-slangen en zijn 'er niet veel.

Genees-planten.

De Genees-planten die in N. Nederlant tot op huyden doos weintig ondersoek gebonden / en boos zo veel tot onze kennis gekomen zijn / bestaen booznamentlijk in Capilli Veneris, Scholopentria, Angelica, Polupodium, Verbasicum Album, Calceus sacerdotis, Atriplex horrensis & marina, Scordium, Turites, Calamus, Arromaticus, Sassafras, Rois Virginianum, Ranunculus, Plantago, Burso Pastoris, Malva, Origanum, Geranium Althea, Cynoirhdon, Pleudo Daphne, Viola, Iris, Indigo Silvestris, Sigillum Salamonis, Sanguis draconus, Consolida, Mille-folium, Noli metangere, Cardus Benedictus, Serpentaria, Spaenze-vijgen die aende bladers upgroeyen / Aregon, ende heel veel andere Planren en Bloemen, doch de Liefhebbers souden daer verscheide Simplicia konnen vinden van goede en verscheide krachten. Het welk wy daer principalyk geloben; om dat de Indianen met Worteltjes, Blaetjes, en andere leurrjens zeer gevaerlijk en periculeuze wonden, en seeren weten te genezen.

Indigo Silvestris.

Men ziet klaerlyk dat de Indigo Silvestris hier te lande naturelyk groeft zonder eenige hulp of oeffeningh van Menschen, buyten twyffel / als 'er Menschen waren / en het daer op aengelecht wierd / so souw de zelve wel bequaem te maken zijn / ofte ten minste de andere soude hier wel groeyen ende ook goede pzoefte konnen geben; wy hebben daer proef af gezien inde Colonia Rencelaers wijk, doch was al te laet gesaet en dat op een onvruchbare Klip daer weinigh aerde op was, zo datse noch wel hups op guam / maer doos de drooghte heel geel wiert / verdozde en versuynt wierde / nochtans konnen zien / dat als 't wel overleght wierd / het wel gaen souw.

Bewijft mede de schaersheit van goede Landertijen omtrent de Noort-Rivier.

Het Krap-planten soude buyten twyffel ook zeer wel aengaen / ten aenzien vande Landertijen en andersins / beter als in Zeelandr.

Bequaem tot Krap-planten, maer verstaet al best omtrent de Zuit-rivier.

Daer zijn ook hier te Lande / zo by gebal als weinigh ondersoek / ontdekt verscheide Mineralen, waer van ook wel eenige proeben / naer de kleine slechts boozvallende gelegentheit / daer te Lande genomen en goet bebonden zijn / men heeft ook verscheide malen daer van proeven hier na 't Vaderlant gezonden / als eens met Arent van Corenben ober Nieuwhaven en zo ober Engelandt, doch het Schip bleef en daer is nopt tydinge van gekomen / daer na had en nam den Directeur Willem Kieft heel veel verscheide proeben by hem in het Schip de Princes, doch zijn ook met hem vergaen. De Bergen en Mijnen zijn nochtans ober gebleben / en wel weder te vinden / als men der wat moeten en kosten aen besede. In Nieuw-Engelandt zijn ze nu alree zo verre gekomen; datze daer Yzere-potten, haer eigen Canon, Plaeten, Coegels, enz. gieten van het Minerael datze daer hebben / en die sich in N. Nederlandt dat werck eenigzins verstaen; die verklaren dar 'er veel betere en rijker Bergen, ook vol van verscheide goude Specien, in N. Nederlandt zijn als in N. Engelandt, en oversulx en ontbrekt her in N. Nederlandt maer aen goede populatie en rechte aenvangers: want men ziet en bevindt daer tweederley Marcasite als wit en geel Quicksilver, Gout-mijn, Silver-mijn, Coper-mijn, Yzer-

Verscheide mineralen.

In Nieuw-Engelandt zijnde met de mineralen al verre gevordert, zijnde echter in N. Nederlant

Yzer-mijn , Porloot, en Smeekool, men slaet oock weinsigh twijffel of Tinn, en Loot, zouw daer oock wel te binden wezen / maer wie zal het ondersoeken / of wie zal 'er oeffenende nut of profijt uit konnen treliken zo langh als 'er niet meer menschen en zijn, noch op behoorlijke wijze getracht en worden daer te zenden, nochte zelfs niet, met vergunningh van behoorlijke vryheden, op eigen kosten 't landt te bevolken toegelaten en wordt? Vander Donk zeydt; 't is wis en zeker volgens den roep van den gemenen man / dat hier veel kostelicke en treffelijke Mineralen zijn / zo wel van Gout als van andere kostelijke Metalen, maer daer moest anders na getracht en gesocht worden / en dat en wil van de gemeene man zo niet gedaen zijn / en 't schijnt dat 'er de Overigheid geen pber toe heeft / maer aen de ander zijde wort by de Luyden niet eens bedacht, dat de Neerlanders daer te Lande niet zeer sterk in getal waren, of noch en zijn, en Minerale als ze beter en kostelijker als yzer zijn; yders oogh op haer trekken en veel jalourze Vryers vinden, en die wel licht ons de deur voor het hoofd zouwen hebben gesloten, en haer zelve met de Juffer verheught. En dit nu daerby latende zo wijzen wy den curteusen Lezer wijders dezen aengaende / tot den zelven Vander Donk, onder den Optul Vande Mineralen en Aerdens en Steenen, by den welken hy zal vinden in 't breede verhaelt verscheide exempelen van erbarenheden eeniger proeve Gouts, enz.

veel betere
gelegen-
heit daer
toe.

Men vindt 'er oock by menichte Vol-aerde, oock Bolus, en witte, roode, geele, blauwe, graeuwe, en Swarte-kley die zeer vet en vast is / en tot veel dingen bequaem soude wezen / mitsgaders oock aerde tot beelerley Steenen, en Potten en Pannen, Plateelen, Tabaxpijpen en diergelijke van te maken. Daer is oock Bergh-Christal, Glas geliyk in Moscovien, groot meenichte van groen Serpentijs-steen, Graeuwe Heert-steen, Leysteen, rode Slijp-steen, Keizel-steen, Cassley-steen, menichte van alderhande soorte van Klip-steen bequaem om Molen-steen upt te hakken / en allerley Muurwerk van te maken. Daer is oock pluym-aluyn en beelerhande andere snaren meer / die het gebruik der menschen soude konnen werden toegepast. Hier zijn oock verscheide Verwen, van de Neerlanders zijn 'er niet in erbaren / alleen zietmen het dagelijck aen de Indianen dieze kennen / en oock veel tot cieraet gebruiken / en indien het niet aen de ondersoekers onder de Neerlanders en ontbrak / zo souwmen de selve wel konnen utcbinden / en van gelijken sich 'er van konnen dienen.

Alderhande Aerde, Steen, Berg-Kristal, Glas gelijk in Moscovien. Pluym-Aluyn, enz.

De Luchtstreek of Climaet in N. Nederlandt is droogh / sulder en gesont / en van deughes-halven niet om te verwenschen / om een puyk exempel dient halven by te brengen; zo souwt van noden zijn 't selve van N. Nederlandt te ontlene; want dat aldaer iemant siekelijk te gaen quijnen souw bevonden werden, 't selve waer aldaer een verwonderens waerdige saek, 't welk de ervarentheit oock zodanig is bevestigende, dat het veeltijts bevouden is van menschen die in Westindien, Virginea of andere werelts Delen geen deegh noch tier en kosten hebben, in N. Nederlandt tot een ten vollen en welige gezondheid zijn geraekt.

Nieuw-Nederlants Climaet of Luchtstreek van deughshalven niet te verwenschen.

Het Landt vol van soet-ruykende Kruiden wordt dooz den Landt-wint by na ongelooftijke veel mijlen in Zee / eer geroken als gezien, maer verstaet dit booznamentlijck van of omtrent de Zuit-Rivier.

't Landt wort eer geroken als gezien. Redenen van des ren

De koude des winters is daer strenger als wel eenigh Stuurman of Astrologus begriypen of verstaen kan; dat op 38. a 39. graden snel-loopende-Rivieren

winters
merkelijk
koude op
38. a 39.
graden. en
wederom
schielijke
warmte.

ren kunnen toevriezen. Zeker Oost en Westindisch ook Straats-bevaren Schipper genaemt David Pieters de Vries, nu noch onlanghs in 't laetst van zijn leven Artillery of Geschutmeester over 't Noorder quartier, en den eersten die in N. Nederlandt omtrent Ao. 1630. en 32. volck te planten ge-tracht heeft / mitsgaders verscheide repzen daer op vooz Schipper gebaren / en vooz Patroon ettelijker Colonien veel Jaren gewoont heeft; geeft 'er in zijne verscheide Voyagien op Fol. 107. Gedrukt tot Alkmaer by Symon Cornelisz. Brekegeest Ao. 1655. deze reden van: „ Mengesien dat 'er diep lantwaert in / „ 't welck Boozden in strek / hooge met sneeuw bedekte bergen sijn leggende / en „ 30 wanneer den Noort-westen en uit het Lant waeyende wint ober dese Ber- „ gen als dan met een heldere lucht komt te waeyen / 't sel ve veroozjaekt bozst / „ en groote koude: gelijk men ziet in Provence, en ih ook menigmael te Genua „ in Italiën heb bebonden / als den wint uit het Lant ober 't geberghte quam / „ dat 'et dan aldaer 30 kout was / als oft hier in Hollandt waer geweest / en dat „ is naer mijn bebindingh / ober een komende met alle Landen daer 't winter „ maakt: ja in N. Nederlandt 30 haest de Wint Zuyt-west waer / isf weerom 30 „ warm / datmen zonder eenigh letzel met naekten Lijf in 't Bosch van hemt „ veranderen mach. Verstaet omtrent de Zuit-Rivier op 38. a 39. graden.

Te Nieuw-
Amstel op
de Zuyt-Ri-
vier op om-
trent 39.
graden en
50. minuten
Kropsta in
't midden
des winters
gewonnen.

Sr. Nicolaes de Ringh, die twee Jaer aen de Zuit-Rivier (alwaer het beer de getemperste Lucht-streek of Climaet / mitsgaders ook beer de beste Lant-streek van N. Nederlandt is) te Nieuw-Amstel op omtrent 39. graden 50. mi-nuten heeft gewoont / heeft in presentie van verscheide eertijke Luiden dik-wijls verhaelt; dat hy aldaer in 't midden der alderbekentste strenghte Win-ters puyk van Kropsta heeft gewonnen, en dat dooz 't middel van de selve 's nachts te dekken / en is sulx een volkomen bewijs / dat des winters de Son daer noch by haer kracht behout / en datmen het aldaer met de Winters wel en makkelijk kan strekken / en te beter / vermits het groot gertef en behulp van 't over puph en menigthe van Nooten-Bomen-Branthout.

De Jaer-
getijden
vallen zeer
gelijk met
die van hier
in Neder-
lant, de da-
gen door-
gaens an-
derhalf uur
langer.

De Jaer-getijden sijn in N. Nederlandt anders zeer gelijk / en op de selve wijz als hier te Lande in Nederlandt; vallende de dagen in N. Nederlandt des Somers 30 langh niet als hier te Lande / noch ook des Winters 30 kort niet: 't verscheelt een uur en een half, datze daer te Lande des Somers korter en des Winters langer sijn; te weten $\frac{1}{2}$ uirs zijnze des mozzgens en ook 30 veel des abonts inden Somer korter / en in 't tegendeel des Winters 30 veel aen moz-gen en abont langer.

Onder-
scheiden
menigthe
van wate-
ren en kil-
len.

Daer sijn in N. Nederlandt (behalven de vier voorname Rivieren daer wy hier verbolgens ook set in 't bezonder van gedenken te spreken) ook menigthe van Binnen-waters, sommige groot / andere minder / mitsgaders Vaerbare-killen, die wel Rivieren gelijken / en menigthe van Kreenen, zeer dienstigh om het Lant ober al te bevaren / gelijk de Kaerte van N. Nederlandt, die men vooz drie stupbers kooppen kan / 't zelft eook eenigermaten aenwijst. Noch sijn 'er veel en verscheide Water-vallen, Stromen en Killen, bequaem om ten dienst der menschen / Molens van allerley soozte op te stellen. En ontalliche veel kleyne Killetjens en Water-spruytjens ober al dooz het Landt als Aders dooz een Lichaem, en alle Vers-water, uitgezondert eenige aende Zeekant die brak sijn / al te samen seer dienstigh om het Wilde en Tamme-vee te dren-sen / en welke ober-wateren tot de Rivieren, of in Zee lozen / behalven alle deze / 30 sijn 'er noch ontalliche Fonteynen, en Water-wellingen ober al

door het Lant / ook ter plaetse daer men geen water souw vermoeden / als op Klippen en Rotzen, alwaerze Sprink-adersche-wijz uit blieten / en zijn sommige zodantigh / datze waerdigh in eeren gehouden zijn / uter alleen om datze alle (uitgezondert inde Kreupel-boschen) zeer kilaer en supber zijn; maer beele hebben deze eigenschappen datze des Winters rooken van warmte / en in 't heetste van den Somer zo hoel zijn / datmen / wegens de koude / daer schier geen handen in lijden kan / en die toe-bal maektze te aengener / zo wel tot gebruik der Menschen als Beesten, en dit buiten allen gebaer: want alhoe-wel iemand by heet weder daer van drinkt / ten bekomt hem niet qualijh / mits dat den Drinker, onzes oordeels / niet al te verhit en 3p.

Dus veel zo stechis in 't generael van N. Nederlandt hebbende gesprooken; zo zal het nu dan niet ondienstigh zijn / van des zelbe gelegentheit ook zo wat in 't byzonder te zeggen: want N. Nederlandt sich wel omtrent de . . . mijlen langs de Zee-kult strekkende / en / als boren gezeyt / Lantwaert in van noch een ongemeene als onbekende grootte zijnde / is in sich selbe / volgens de natuur aller Landen / in deught van Landt / Rivieren / Wateren / Hillen / Bergen en Dalen / enz. zeer onderscheiden. Dan eer wy daer toe komen / binden wy ons eenigermaten genootsaekt / den Lezer van 't boozverhaeld Indigoos en Craps-planten, als ook 't Steen, Glas en Verruw, mitsgaders booz't al te droegh en gierigh Mineraels betrachten; wel hartelijh hier booz af te waerschouwen: want dit altesamen dingen zijn / welke in 't eerst of begin een 'er Nieuwe-volz-plantingh alleen niet betracht; maer zelfs niet eens omgedacht en dient te worden / booz dien dit alle maer hinderpalen tot de betrachtigh der nootzakelijheden ten leben en sonwen verstreken / en dit zien wy uit verscheide eerste gierige betrachtighen, zo wel der Engelze in de Verginis (alzo 'er de Engelze in N. Engelandt, booz der Verginische schade geleert sijnde / veel beter wijz / met den eersten te saeijen en te planten, en zich behoozlijker wijz tegens de Wilden te versterken op hebben gestelt) als van d'onze in N. Nederlandt van de grootste mislagen zijn geweest; van datze ten eersten / met intentie of ooghmerk van een Rijkdom daer uit te halen / en dan zo weerom na haer Vaderlandt te heren / op niet anders als gierighlijh te Komschappen hebben toegeleidt / 't welk haer ook niet anders als oneenigheit onder malkander, en verwaerlozingh van alle, door te saeyen en te planten, nodige Lijstochts versorgingh, en ook vyandtschap met den Indianen, mitsgaders alle gebrek en ondergangh heeft veroorsaekt. En welkent halben wy van hier booz een eerste en vaste Set-regul stellen dat 'er voor alle Nieuwe, en eerste bevolkers (van een wilt, woest, en onbebouwt Lant) ten aldereerste niet anders, om te kunnen bestaan, en moet noch en mach werden betracht; als alle nodige levens middelen ten eersten door saeijen en planten, visschen, jagen, en Vogelvangen, enz. te versorgen.

En datze ooh niet van het minste / en byzonderlijh gewaerschouwt en zijn booz't vertrouwen op eenige Mineraels Mijnen; inzonderheit in 't begin: wantze zeer bedriegelijh en kostelijh zijn / onderhoudende de Coloniers, of Nieuw-Bevolkers met een schoone hoop / en makenze omtrent andere nootzakelijheden / als gezeyt / veeltijds sozgh-loos. Doch ten opsicht eeniger waerschouwingen zo van het een als ander meer; zal misschien op een ander tijt beter pas / en gelegentheid geven van te spreken / en waerom wy het hier van booz eerst by willen laten / en tot de byzonderheden van N. Nederlandt

Besluit
der generale
beschrij-
vingh van
N. Neder-
landt.

Mitsga-
ders enige
nodige
waerschou-
wingh voor
de Nieuw-
bevolkers
of Colo-
niers van
N. Neder-
landt.

boort-tredende zullen eerst van de Rivieren beginnen / doch boornamenlijck van de Zuyt-Rivier, als tot ons oogmerk principael dienende; Zo vermits de zelve van vreemde nu noch ongepasseert, of onbeheerscht zijnde; als om dat daer by, en omtrent ook mede de alderbeste Landt, en Lucht-streek van N. Nederlandt wert bevonden.

Vier Navigabele Rivieren in N. Nederlandt, en eerst van de ZUYT-RIVIER.

In Nieuw-Nederlandt bevinden sich vier boornamen Navigabele Rivieren. De Zuyt, Noort, Versche- en Oost-Rivier, onder welke de Zuyt-Rivier, leggende op 38 graden 53, of 30 andere willen op 50. minuten, by de Schrijvers van N. Nederlandt wel den meesten Lof verdient / en tot sich trecht: want in de Beschrijvingh, en 't Vertoogh van N. Nederlandt wortze gezeit / by een ieder Werelts-bereysde, en Rivier-kundige geoordeelt te zijn boort een van de schoonste, plaaisante Rivieren ter werelt / en dat wegens haer zelven en andere omleggende gelegentheit / hebbende veertien Navigabele-Killen, de minste tot 2. a 3. Mylen toe / en over al wederzijts menighe van tamelijck blak Landt.

Wert genaemt de tweede groote Rivier, en ontdekt, en op wat hoogte.

Wort by vele genaemt de tweede groote Rivier van N. Nederlandt. Heeft twee Hoofden / of Kapen; de Noorderlijckste heeft den naem van Caep-Maey; de Zuidelijckste Caep-Cornelius, nu by 't barent Volk best bekent by de naem Caep-Hinlopen. De ontdekkingh dezer Zuyt-Rivier is geschet ter zelver tijt toen de Noort-Rivier ontdekt wierd / boort het zelve Schip en Volk, die eerder inde Zuyt-Baey als inde Noort-Baey quamen / gelyk dit alles in 't langh / en brede te lezen is inde Nieuwe-werelt van J. de Laet. Ter zelver tijt als op de Noort en Versche-Rivier de Forten gelecht zijn sedert den Jaer 1623. Zo is ten aldereerste ook op deze Zuyt-Rivier, om possessie te nemen / het Fort-Nassauw omtrent vijftien Mylen op de Rivier geleght / en dat aende Oost-wal; daer het nochtans veel beter / na somniger mentingh / aen de West-wal souw gepast hebben.

De Hoeren-Kill, anders genaemt Swaendal, waer en hoe gelegen.

Twee Mylen van Caep-Cornelius, of Caep-Hinlopen, daermen in loopt aen de West-wal / leit een zekere Kill genaemt de Hoeren-Kill, die wel een gemeene Rivier, of Riviertjen souw halen mogen: want zy is ruym veer op Navigabel, en een schoone Reed voor Scheepen van alderley last; daer en is geen ander haer gelyk inde heele Wap van goetheit en gelegentheit. Het rechte Canael om op te baren loopt 'er dichte der by.

Met noch verscheide omstandigheden en deughden der zelve.

Zeker Persoon / die daer ettelijcke Jaeren aen malkander boort Soldaet op 't Fort had gelegen / berecht ons omtrent den maent Juny 's Jaers 1662. zo als hy daer eerst van daen quam / wegens deze Hoeren-Kill; hoe datze langhs de Zee te gaen omtrent anderhalf uur gaens van de Caep lach / en datze omtrent het Fort, zijnde boort aen / omtrent 200. treden breed was / en bande Mont of omtrent een half uur gaens op Sabigabel en byt diep. De Stuurliiden zeggen van ordinarly omtrent 6. voer water in 't Inkomen. Met Cannos kan menze omtrent twee uren gaens op baren. Daer in leggen twee Eylandjens, het eerste heel kleyn / het tweede omtrent een half uur in 't ront te gaen / sijn beide met schoon gras bewassen / boornamenlijck het laatste / leggende omtrent een half uur gaens van malkander / en het laatste omtrent een uur gaens van de mont bande Kill. Frontom de boortz. twee Eplandehens groeijen / in een modderige gront / bande alderschoonste Oesters; beginnende de modderige gront omtrent het eerste Eplandien: want boort aen inde

Schoone Oesters.

Inde Kill ist sant-gront / en oock zeer diep / en derhalven zijn / of groeijen daer geen Oesters. Omtrent / en berijp het kleine / en eerste Eplandrien is 't wel meer als eens 30 wijt als boren / by / en omtrent het Fort vermelt. De Kill strekt sich een goet endt langhs Zee heen / en leyt tusschen de Kill en Zee, omtrent tweehondert treede breedte / Hoogh-duin-landt. Dieht by het Fort is een heerlijcke Springh-ader van soet water. Een kleyn Killertjen, zijn begin Zuit-oostlyk uit het Landt nemende / komt dooz Duinachtigh Landt, van een Hoogen-bergh afblijtende / aen het uiterste bande Hoeren-kill 'er inballen. En noech naerder 't Fort heen / omtrent een half uur gaens van 't boozsz. kleyn Killertjen, komt noch een Kill, van omtrent vier uren gaens, uit het Lant dooz een Valey, dewelke met de Kill aen / en inde Hoeren-kill eyndighe.

Het Lant van heer / en nabij omtrent deze Hoeren-kill gelegen / woort om sijn deught / en bruchtbareheit voor het aller-beste van N. Nederlant geroemt / en geprezen. Daer vinden sich oock uitermaten schoone, groote, en vruchtbare Valeyen, strekkende wel 7. a 8. mijlen de Zuit-Baey en Rivier heen-op, en boozsz bindt sich daer alles waer over eenighsins met recht van N. Nederlandt kan werden geroemt.

Omtrent de Hoere-kill leit van 't beste Lant in N. Nederlandt.

Den naem van Hoeren-kill wert ons berecht gesprooten te sijn uit der Indianens milchheit / booznemenlijck daer ter plaetzen / in 't mildelijck ten besten geben harer jonge Vrouwen / of Dochteren aen onze Nederlanders aldaer. Woort anders by David Pietersz. de Vries, de welcke eerst omtrent den Jare 1630. heeft getracht te beholken / Swanendal genaemt.

Wacrom deze Kill de Hoere-kill eerst genaemt is.

De Bay dezer Zuit-Rivier, strekkende meest Zuiden, en Noorden, woort genaemt Nieuw-port-Maey, of Godijns-Bay, maer nu gemenelijck Zuit-Bay, is langh / eerinen aende Rivier komt / negen mijlen, wijt ses mijlen, 30 datmen van d'eene Wal den anderen niet en kan zien. Wegens eenige Banken 30 sse booz overbaren Volk by wat gebaerlijck / en echter niet te min, booz een Kender, of Loorsman, is 'er rupin vaer waters genoegh. Vander Donk bekent niet machtig / noech bequaem genoegh te sijn / om de Zuit-Rivier, na waerdy, of rechte gelegenheit te kunnen beschrijven: want behalven den Handel en Negotie, die daer groot valt / en niet te versmaden is / 30 zijnder op deze Rivier bebaerbare / 30 Killen, als Rivieren, die sommitge heel groot / en heer-op Nabigabel blyben / en daerom wel Rivieren mogen heeten: alzo den ordinaris Bloet de selve eenige mijlen hoogh berberseht / en beloopt / zijnde alle / doch d'eene meer als d'ander / tamelijck wijt / en diep / met berfchepde toeballende Spruyten verciert / goede gelegenheit gevende, om groote Vlecken, Dorpen, en Plaetsen, daer by, en omtrent op te rechten, vermits de groote menighe van vette, vruchtbare lantsdouwen, daerz dooz heen stroomen. De Rivier is rupin / breedt / supber / en diep / ober al bequaem te sitten / en te ankeren / niet buyl / of rutsich. Daer gaet stercke Ebbe / en Bloet op / tot dieht aen den afval, wederzijts schoon gelijk Landt, niet te hoogh, maer boven het Water, en de Vloeden, ten ware eenige Riet-landen, en Valleijen: (en obertrest hier in oock heer de Boozt-Rivier / waer het Landt omtrent en by het Fort Orangien / noch op sijn best zijnde / en ordinaerlijck wel 8. voet boven 't water leggende / met extraordinaire Bloeden wel 4. voet kan onder bloeijen:) boven den afval woortze in twee groote baerbare Killen verdeelt / die nu noch tot onbekent heer toe op loopen. Heeft oock berfchelde schoone Eylanden, en veel anders zeer prijzelihe Conditten / en werdt by al-

Van de gelegenheit der Zuit-Bay.

Ongemeene Lof der Zuit-Rivier by Van der Donk.

Uitnemende bequaem ter Schipvaert, en ten wederzijde met schoon gelijk Lant, niet te hoogh, en boven de vloeden. contrary de Noort-Rivier.

le die geene die bereyft zijn / en de Wereldt beel besten hebben / gestelt onder het getal der lustighste Rivieren, die ergens te vinden zijn, en in allen delen ver-geleken / by de hooghstlofelyke Rivieren van de Amalones, niet zo zeer in grootheit / als wel in andere booztreffelyke eigenschappen / daer deze Rivier, en de Landen daer by / en om gelegen / mede verciert zijn : En soud het derhal-ven wel een bedroefde / en beklagelyke zake zijn / dat men zulken kostelijken Juweel, sich van eenige vremde uit de hant zouw laten ontfuzelen.

En dezen opsicht van ontfuzelen, konnen wy hier niet nalaten by te brengen zekere bevrezingh, en beklagh, dienthalven in 't vertoogh der Gemeenten van N. Nederlant in dezer voegen gedaen.

„ Men de Oostwal dezer Zuit-Rivier leit een Kill, drie mijlen boven de mont
 „ bande Rivier, genaemt de Varkens-Kill, hier hadden sich eentge Engelzen
 „ ter neer geslagen / maer den Directeur Kieft, met hulp der Sweeden, ver-
 „ dreefse / en protesteerden tegens haer / en besloot met de Sweeden de Engel-
 „ zen daer uit te houden. Den Sweertze Gouverneur, achtende hier dooz zijne ge-
 „ legentheit nu geboren / sichten op deze plaetsz het Fort Elzenborgh, en
 „ gebruikten van die plaetsz groote brpmoedigheid / zelfs ober des Compag-
 „ nies Jachten, of alle die de Zuit-Rivier heen-op willen ; want booz dit Fort
 „ moeten zy alle strijken / geen uitgezondert / en men zent hier twee Mannen
 „ aen Boozt / om te horen / waer de Jachten, of Schepen van daen komen/
 „ 't welk wel op een visiteren of bezoeken mocht uitloopen. Wat recht nu de-
 „ ze Luiden daer toe hebben / konnen wy niet weten / 't gaet ons verstant te
 „ boven / dat Dienaers van andere Potentaten (waer booz zy sich zelber uit-
 „ geben : want wat Commissie datze etgentlyk hebben / wecten hier noch
 „ niet) haer hier zo veel meesters maken, en Autoriteits toeschrijven op een
 „ Lant / en goet dat andere toekomt. Op deze Zuit-Rivier aen de West-wal
 „ leit de Maniquas-Kill, en daer hebben de Sweertze het Fort Christina ge-
 „ bouwt. Dit is een wel-gelegen plaetsz : want daer konnen groote Schepen
 „ dicht tegens de wall aen lossen, en laden. Daer is onder andere een plaetsz
 „ op de Rivier die Schuil-kill hiet / een bequame Navigabele gelegentheit, booz
 „ dezen ook bande Nederlanders bezeten / dan hoe het daer mede is / de Swe-
 „ den hebben de selve nu ook meest in haer gewelt / en wozt daer wylder ver-
 „ haelt / hoe dat inden Jare 1638. eenen Minne-wits, die daer te beborens de
 „ Directie op de Manathans, wegens de Westindische-Compagnie gehad had-
 „ de / de eerste possessie wegens / of in naem der Sweeden, zo 't schein / heeft
 „ gepooght te nemen / mitsgaders noch andere oberlasten meer / by / en van
 „ wegens de Sweden op de Zuit-Rivier aengevent.

„ De Engelze hebben op verscheide tijden en plaetzen de Zuit-Rivier, daer
 „ zy doch zeggen de Naefte toe te wezen / 't incorporeren getracht / dan 't is
 „ hyn / zo dooz verscheide protesten, als ook gewelt, tot noch toe verhindert/
 „ wel wetende dat zo zy daer eens quamen neder te slaen / men de Rivier quijt
 „ souw zijn / of ten minsten beel moelsten daer mede hebben : want hier (ver-
 „ staet in N. Nederlant) gaet dagelijc zeer vaste sprack / het haest te zullen ge-
 „ schieden dat de Engelze met veel Familien haer daer na toe sullen begeben / en
 „ is te geloben / zo de Engelze daer eens komen te nestelen / zy het in der haest
 „ ober al zullen bezetten / dat noch Hollandtze, noch Sweertze daer in 't hozte
 „ beel zullen te zeggen hebben / indien 'er niet haest en merkelyk in berzien en
 „ wozt / en dit zouwen dan de bruchten van Compagnies-populacien wesen, en z.

Deze/

Bevrezingh
 voor dat ons
 deze schoo-
 ne Zuit-Ri-
 vier ont-
 vrent
 mocht wer-
 den.

Extracten,
 uit het ver-
 toogh der
 Gemeente
 van N. Ne-
 derlant, be-
 treffende
 zekere be-
 klachten
 omtrent
 Sweeden en-
 de Engel-
 zen.

Det Eng-
 gelze pre-
 rentie tot
 de Zuit-Ri-
 vier, mits-
 gaders be-
 trachtingh
 der selve, is
 zeer Confu-
 derabel.

Deze / en noch wijdere zeer notabele klachten handen curieusen Hezer / en Ieshebber daer vervolgens binden / en omrent het Jaer 1649. aen haer Hog. Mog. by of van wegens de gemeenten van N. Nederlandt te induceren getracht; maer onses wetens en is 'er geen eerder / noch ook ander redres toe noch en toe des aengaende geschiet / als dat van deze Ioffelijke Stadt en Regeeringh van Amsterdam omrent den Jaer 1656. en waer dooz dat de Sweertiche Dominatie op de Zuit-Rivier ook nu meest gedempt schijnt te zijn.

„Zo wel ten tijde des Generael Stuvefants, als Directeur Kiefts, was 'er „zeker Engelsman, die sich liet noemen Sr. Eduward Ploeyden, en Citule- „ren Erla Palatine, of Nieuw Albion, die boozgaf / en pretendeerden dat het „Landt vande West-zijde der Noort-Rivier, tot Virginea toe / by gifte van „den Coningh Jacobus van Engelant, zijne was / doch by zeide mette Duit- „sche geen onlust te willen maken; maer was zeer gepiqueert op den Sweert- „zen Gouverneur Joan Prins inde Zuit-Rivier, en dat ober eenige / hier te „langh om verhalen / hem aengedane affronten; zeide ook dat hy niet gele- „genheit hem by souw komen / en possessie vande Zuit-Rivier te zullen ne- „men. In somma / het komt de Engelze, na haer Rekeningh / al toe / daer „en is booz haer Hog. Mogende niet ober gelaten / den eenen moet het sus- „beer / en den andere moet het 30 beer hebben / also datze onder malhande- „ren noch te hoort schijnen te komen. Ziet het Nieuw-Nederlants Vertoogh „Fol. 17.

„Den boozgemelde David Pietersz. de Vries, verhaelt Fol. 109. dat zeker „Engels Gouverneur inde Virginea tegens hem zeide / hoe dat de Zuyt-Baey „(hier voren ook Nieuw-port-may genaemt) by hen luiden was genaemt My- „lort-Delwaerts-Bay, vermits die daer ober eenige Jaren met hart weer in „berballen zynde / 30 was het derhalven zijn Coninghs Lant / en niet Nieuw- „Nederlandt, ziet wijders tot op Fol. 110.

Du noch / booz omrent drie Jaer geleden / in 't laetst van 't Jaer 1659. hebben de Engelze N. Amstel noch durven op-epschen / zeker Vriendt schryft vandaer aen zijn Vriendt alhier: U L. en waert hier zo dra niet van daen, of zeker Engels Colonel, die quam en eischten deze plaets op, en gaf ons 14. dagen uicstel, en zo wy dan niet geresolveert en waren, zo zouw hy ons, enz.

Hier uit mogen de rechte / en aengelegene Liefhebbers, nu wijders gissen / en rainen / wat 'er om 30 cen van ieder begeerde Vryster, zich alleen te nut / en eigen te maken / by der hant dient genomen? Onzes oordeels en zouw 'er niet beters booz den Saar honnen bedacht worden / als deze overhoftelijke Rivier, gesheel en al op eer en billijke conditien aen een Formidabele macht / of menichte van Vrye, en daer toe 300 welbermogende als recht toegenegene Liefhebbers te offereren; veel liever als schandelijch aen vremde, gelijk wy vervolgens met de Versche-Rivier zullen tonen geschiet te zijn / ten Roof te laten.

Belangende de zoete / gezonde / en zeer gematighde Luchstreek dezer Rivier; derhalven / gedragen wy ons aen 't hier-voren gemelde van David Pietersz, en Sr. Nicolaes de Ringh, en boozwaer / 't is niet alleen in de Luchstreek, maer in ook meest alle andere deelen een groot uitmuntent verscheel met de hier-bolgende Noort-Rivier.

Men kan 'er in een Jaer, of Somer, van 't begin des Voortijts, tot het einde vande Natijt, tweemaal Boekweit gewinnen, of ook anders vanden eenen

Wat, na der Sollicitanten meningh, best, omrent 't beschermen der Zuyt-Rivier, gedaen diende.

Ver-scheelt, en munt uit in allen delen boven Lucht en Lant-streek der Noort-Rivier.

Natijt, tot den anderen, op een stuk-Lants, Tarruw voor, en Boekweit na gewinnen.

Staet hier mede niet te vergeten / hoe dat David Pieterfz. de Vries, in zijne meergemelte Wopagien / verhaelt van zeker Eylandt (niet beer van 't Fort Oranjen, maer de bloeden / als hier volgende ook wozt bertelt / onderwozpen zijnde) dooz eenen Brantpijlen bewoont en beboutwt / en daer op hy wel twaelf Jaer achter een, of Somervagen, schoone Tarruw had geteelt, en gewonnen. 't Zelve wozt ook dooz zekeren Predicant, 30 in 't generael / van N. Nederlant bevestigt / en by vander Donk ook mede aengerokken. Dan die zodantige Landerpen omtrent de Noort-Rivier buiten 't boozfz Eylant zou vermoeden / die zou zich beellicht grootelyc verabuseert vinden. Maer by, en omtrent de Suyt-Rivier, na men ons berecht, vint men diergelijke Vruchtbare Landen de menighte.

Vande
Noort-Ri-
vers gele-
gentheit.

D E N O O R T - R I V I E R vermits de Schip.vaert, en by de Nederlanders d'aller bebolliste / en waer op de stede N. Amsterdam op het Eylant de Manathans ook is leggende / is derhalven wel beer de vermaartste; maer ter bevolkingh tot Landt-Bouw de minst bequaamste van geheel N. Nederlandt: want booz 30 deel wy konnen bespeuren / 30 is deze Rivier, tot niet beer van 't Fort Oranjen, zijnde omtrent 40. mijlen van N. Amsterdam, heen-op steen, en Berghachtigh-Landt, de laege en eenighzins bequame Landerpen / zyn de hooge bloeden onderwozpen; alzo dat David Pieterfz. de Vries, in zijne verscheide Wopagien op fol. 153, verhaelt / dat 30 wanneer hy in 't Jaer 1640. op den 30. April, aen het Fort Oranjen was leggende / het aldaer zulken hoogen water was / dat zeker Eylandt daer omtrent / met ordinares water wel 7. a 8. boet uit het water gelegen / wel 4. boet onderbloepden / duitende dit hooge water wel drie dagen langh / eer datze hare huizingh weertom kosten gebruiken. 't Water lsep tot in het Fort Oranjen; 30 datze zich derhalven / in 't Bosch bluchrende / met Centen en groote vuiten te stookien moesten behelpen.

NB. Dit is
het Vrucht-
bare-Eylant
hier voren
van ver-
melt.

De Lucht-streek; of Climaet van 't Landt alhier is Somers heel heet / en Swinters heel hout; 30 dat het op een Nachte wel een gangh-Is kan brieszen. Den Somer duurt hier gemenelyk tot Alderheiligen / en in December kan 't 30 hart brieszen / schoon 'er een harde stroom gaet / dat men den tweeden dagh ober de Rivier kan loopen / en duurt den Winter gemenelyk drie maenden langh / en alhoewel het by na op 43. graden lepd / 30 vrieset het nochtans / onaangezien dat 'er tusschen beide lieflyke dagen komen / zonder deur te dooijen al doozgaens tot den Maert toe wegh / dan begint de Rivier gemenelyk eerst open te gaen / en ontdooft te zyn; maer zelden in February.

Die meerder bescheit van deze Noort-Rivier begeert te weteen / die leze van der Donk, en David Pieterfz. de Vries; daer zal hy mogen bespeuren / hoe dat den meesten handel / dooz 't bestier der Compagnie / op deze Rivier is vallende; datze lude veertigh mijlen bloet opdzaeght / en zeer Fisch-rijk is. Mitsgaders deel rare / en vermakelyke speculatiën, die 'er omtrent des zelfs Afval, of anders Chaoos genaemt / werden gebouden.

Van de
Versche-
Rivier, en

D E V E R S C H E - R I V I E R, alzo genaemt / om datze oberbloet van versch-Water, en meer als eentge van de andere heeft /

is meede een zeer goede gelegenheit / en vaerbare plaets, ook verzien met schoone wel-gelegene vruchtbare Landertjen. Maer alzoo deze Rivier met hare wel-gelegene Landen meest vande Engelzen is ingenomen; zoo zouw het booz ons / zeit vander Donk, maer een bedroeft nadenken / of beklagh mogen beroozzaken / daer veel van te roemen / of verhalen. Refererende zich dan des aengaende tot het meer gemelt verroogh van N. Nederlandt.

Dan alvorens eenige Extracten uit het zelve / by ons / her booz te brengen; zo zullen wy hier booz af laten gaen / 't geen ons den meergemelten David Pieterz. in zijne verscheyde Voyagien, van zijne bebindingh in 't Jaer 1639. deze Rivier aengaende / is vertellende.

„ Den 4. Junij / zeldt hy op fol. 149, vertrok ikeens met het Jacht om „ de Noort, na de Versche-Rivier, alwaer de Westindische-Compagnie een „ kleyn Fortjen, 't huys de Hoop genaemt / had leggen / quamen tegens „ den Abont ten Ancker inde Oester-haven, zijnde een groote Hobe / gele- „ gen in en aende Noort-kant van 't groote anders genaemt 't lange-Eylant, „ dat omtrent 30. a 40. mijlen lank is. 't Is hier omtrent twee mijlen byzet / „ of wijt van het vaste-Landt. Hier vielen schoone Oesters, en waer van „ het onze Natie de naem van Oester-Bay, of Haven hebben gegeven.

„ Den 6. dito / met den dagh / hadden wy goet weder / en gingen onder „ zepl; arribeerden tegens den abont inde Rode-Berghs, 't welk een fraepe „ Haven is / en bebonden dat de Engelsen daer aen 't vaste-Landt een Stadt „ begosten te timmeren / hadden 'er al omtrent drie hondert Huizen met een „ fraepe Kerk staende.

„ Den 7. dito 's morgens ons Anker gelicht zijnde; quamen omtrent „ twee uiren na noen / of middach / booz de Versche-Rivier; alwaer de En- „ gelsche in 't inhomen vande Rivier een sterk Fort maekten. Den Gouverneur „ daer op was eertijts in Hollandt een Ingenieur geweest / had een Neder- „ lantze Vrouw van Woerde van daen. Deze Rivier en kanmen met geen „ groote Schiepen opzeplen / dienende de Daertuigen / om de Rivier omtrent „ 15. mijlen tot ons Fortjen op te zeplen / niet boven ses voet diep te gaen. „ Hebbende wijders veel drooge plaetsen, of steenriffen, daer de Indianen „ maer met Canoos overbaren. Wy verbleven 's nachts aen 't boozzeide „ Engels-Fort, en wterden van dito Gouverneur wel onthaelt.

„ Den 8. dito 's morgens hebben wy ons affscheidt genomen / en boeren „ de Rivier op; zo dat wy des anderen daeghs / zijnde den 9. Junij / aen „ 't Fortjen of 't huys de Hoop arribeerden.

„ Op 't zelve Commandeerde eenen Gijsbert van Dijk, onder zich heb- „ bende 14. a 15. Soldaten. Deze Reduit staet op 't blakke Landt op de kant „ vande Rivier, en aen de zijde loopt een Kill tegens het Hoge-Bosch-lant „ aen / alwaer een val uit komt loopen / die deze Kill maekt / en alwaer de „ Engelze tegen onzen dank een Steetjen begosten te timmeren / daer stonden „ al over de hondert Huizen met ook een fraepe Kerk. De Commandeur „ had my lastt gegeven / dat ik hier over een protest tegens haer doen zouw: „ want het onze / van den Indianen, gekofte Landen waren / en datze daer en „ boven onze Soldaten, die haer 't Landt wilden beletten te ploegen / hadden „ afgesmeert.

„ Den Gouverneur (zo als ik by hem te gaff genoodicht / en ter Tafel zitten- „ de / mijn beklagh deed) gaf my tot antwoort / dat de Landen ledigh lagen, „ en

Extracten, dies aen- gaende. uit David Pie- terz. de Vries, en 't verroogh der Ge- meente van N. Neder- landt.

„ en dat wy menigh Jaer daer geweest waren , en 'er gants niet toe en deden ,
 „ zo dat her zonde waer zuken kostelijken Landt , dar zulken schoonen Koren
 „ voortbracht , onbebouwt re laten leggen. De Engelzen hadden 'er al drie
 „ Steeden in een schoone Lantsdouw gesticht. Op deze Versche-Rivier valt
 „ veel Salm. De Engelzen alhier / leben zeer zober / dzinken maer dze
 „ reys ober de Maectijt / en die zich dzonken dzinkt / wert / als in Hollandt
 „ een dief / aen een pael gegefelt. Zo meede wert van gelijken het On-echte-
 „ lijk byslapen , schoon verlooft zijnde / gestraft. Ziet hier ober een exem-
 „ plare Puriteinsche gepleegde strengigheit / aen twee Personen / ober het
 „ laetste by David Pietersz. vertelt / en zijnde wegens zekere Predikants
 „ knechts ober-plden-dzonk dooz dito David Pietersz , met veel moettens
 „ de Geselingh zelfs afgebeden. Deze Engelze gaben zich uit booz Israëlij-
 „ ren , ons Nederlanders , en de Virginische Engelze , booz Egiprenaren ach-
 „ tende. Ik sprak / zeidt gemelte de Vries , dilwijls tegens den Gouverneur,
 „ dat het haer onmogelijk zouw zijn / 't Engels-weeldrige-Lants-Volk zo
 „ strikt te onderhouden.

„ Den 14. dito nam mijn affcheft van het Huys de Hoop. Deze Versche-
 „ Rivier , zeit meergemelte de Vries , is een Playsante schoone Rivier , en
 „ daer veel duizenden van Christenen met Landt-bouwerp zich zouwen kon-
 „ nen erenen.

„ Den 15. 's morgens broegh / arriveerden wy wederom aen de monde
 „ van de Rivier , zeplden dien dach noch vier mijlen verby den Roden-Bergh,
 „ quamen daer in een Rivier , daer de Engelzen een Dorp begosten te ma-
 „ ken / en waren al ober de vijftigh Huizen begonnen / en een deel voltim-
 „ mert.

„ Den 16. dito liechten wy ons Anker / en zeplden noch verby twee plaet-
 „ zen die d'Engelse betimmerden / en quamen tegens de middach aen een
 „ plaets daer twee Engelze Huizen getimmert werden / d'eene Engels-man
 „ was genaemt Capiteyn Patrik , had een Hollandrze Vrouw uit den Haegh
 „ van daen. Daer dat wy daer 2. a 3. uren hadden vertoeft / bozderden wy
 „ onze reys / en quamen noch tegens den abont aende Manarhans , booz 't Fort
 „ Amsterdam.

„ Wijders / zept het vertoogh van N. Nederlandt , dat 'er eenige tijt na
 „ 't Jaer 1623 , zo wanneer 't Fort of Huys de goede Hoop voltooit was /
 „ een Engelze-Bark daer aengekomen is / en een Jaer of twee daer na / niet
 „ tegenstaende veelvoudige protesten daer en tegens dooz d'onze gedaen / zijn-
 „ ze met verscheide Huysgezinnen daer gekomen / en in gebolgh van tijt zo
 „ hebbenze epndelijc No. 1640. de Versche-Rivier heel beslagen / en ingeno-
 „ men ; de Landcrpen / om het Fort gelegen / zich zelver toege-epgent / en
 „ hebben des Compagnies Soldaten , of volk , met stocken , en kneppels dicht
 „ afgedekt , en hare ploegh en ander gereetschap met geweld inde Rivier ge-
 „ smeten , en de Paerden inde Schurs-kooy gestelt , de Varkens en Koe-bee-
 „ sten dikwijls opgehouden , en verkoft : om / zo zp boozgaben / hare / van
 „ ons gelede / schade te repareren.

„ Die meer tot diergelijke klachten / en Protestatien lust heeft ; die leze het
 „ meergemelte vertoogh van N. Nederlandt , van 't begin tot den einde / en hy
 „ zal bevinden dat 'er in N. Nederlandt geen Oort of Rivier by van breinde
 „ quellingh / en oberlast en is gebleven ; als alleen de hier voren gemelde
 „ Noort-

„ Noort-Rivier, en dat niet zo zeer dooz zonderlinge boozbezorgtingh; als
 „ wel dooz des zelfs uit 'er Naturren ongesteltheit ter bevolkingh / en gelijk
 „ hier boren ook eeniger maten is aangewezen.

„ Dan om hier nu noch wat breeder / en in 't byzonder booz de Lief-hebbers
 te toonen / dooz wie N. Nederlant eerst is bezeten / en hoe veer de grenzen
 zijn ingenomen; zo zullen wy hier ten oberbloet noch tet by-brengen van
 't geen des aengaende in 't meergemelte Vertoogh der Gemeenten van N.
 Nederlandt, gedrukt No. 1650 / woxt bygebracht of bebonden.

„ 't Jaer 1609. is tot kosten vande Geoctroyeerde Oostindische Compag-
 „ nie (elders nochtans haer ooghtwit hebbende) dooz het Schip de Halve-
 „ maen, daer Schipper, en Koopman op was / Henrik Hurson, het ge-
 „ west, van d'onze N. Nederlant genaent / eerst ontdekt en gebonden / zo
 „ dat ook ten huidigen dagen de Inboorlingen van het Lant / die zo out zijn
 „ dat zy 'er geseignens van hebben / getuigen / dat als de duitze Schepen
 „ hier eerst mael quamen / en zy lieden de zelbe beschouwden / gants niet en
 „ wisten wat daer afte maken / en datze niet honden begrippen / of het uit den
 „ Hemel van daengquam / dan of het Duivels waren. Sommitge ook onder
 „ haer / in het eerste aenloomen / meenden dat het een Vis, of diergelyke
 „ Zee-monster was / zo dat daer van een breemt geroep dooz het heele Lant
 „ bloog. Wy hebben de Wilden ook zelfs dikwijls hooren zeggen / dat zy booz
 „ het aenkomen van de Neerlanders alhier / van geen ander Werelt, of Men-
 „ schen en wisten. En also om den Eigendom en bezit veel verskil / niet
 „ alleen met de Sweetsche, (dat doch weynigh schijn heeft) maer boozne-
 „ mentlyk met de Engelze valt / die alree een groot deel van ingenom-
 „ men / en beslagen hebben; zo zal het nodich zijn van ieder in 't byzonder
 „ daer wat naerder / en breeder van te spreken / enz. Lopende meest / of
 „ alleendaer op uit / hoe dat de boozverhaelde 3. Rivieren omtrent den Jaer
 1623. dooz Fozien / of lieber slechte Reduten by d'onze zijn getracht te be-
 „ slaen / en booz zich te eigenen / en hoe dat de Engelze daer en tegen / veel
 „ machtiger gekomen zynde / zich 't Lant ober al / in weertwil van d'onze / te
 „ bruik hebben getracht te maken / en ook merendeels in 't bezit / en genot
 „ zijn geraekt. Ziet het meergemelte Vertoogh van N. Nederlant hier ober van
 fol. 11. tot fol. 14.

„ Onder-en-tusschen zouwen wy den verstandigen Lezer ten dezen opsticht
 dit wel in naerder bedenken willen geven / wie dat van beide, of d'onze, of
 d'Engelze, in dezen het meest te pryzen / of te lakien zijn? Wy, wegens ons
 Diligant Protesseroen / zonder anders tet meer ter zake te doen / of de Engel-
 ze, ober datze de Protesten van d'onze op haer tanden hebben genomen / en
 zich met het bezit, en gebruik van 't Lant wakkerlyk hebben getracht te
 verblinden?

„ En dewyl de zake van N. Nederlants-bevolkingh dan nu ook met zo veel
 doozvlochte Pretentien / misgaders haken / en oogen / van Engelze /
 Sweeden / enz. is hebbende; zo staet booz alle Liefhebers des zelfs / en
 die hare gedachten eenighzins daer henen ter bevolkingh zouwen mogen
 strekken / ook meede te betrachten / datze in aller manieren / en al botens
 tet te beginnen / tegens alle vremde Pretentien, en wijder voor te vallen
 quaden, Formidabel of bestant mogen zij. Zich wel verzeliert moerende
 housen / by al dien zy daer tegens onbestant zijn, datze niet min haren

gewiffen ondergank, als alle voorgaende Coloniers, of Bevolkers, zullen te verwachten hebben.

Vande
Ooft-Rivier,
en wat daer
van af-
hanght.

DE OOST-RIVIER, in 't gemeen zo genaemt / om dat-
ze vande Stadt Nieuw-Amsterdam Ooft aen is strekkende / is in der
daat een Canaal, en geen Rivier, vermits ze niet up het Land komt blieten/
maer ten beidensiden / als hier boren in 't begin ook verhaelt staet / inden
Oceaen valt / en wort gemaakt dooz 't Lange-Eylandt, 't welch omtrent de
40. mijlen langh is. En / na dat Van der Donk verhaelt / zo isse een van de
beste / bequaemste / gelegenste / en recommandabelste toeballen / die men
aen een Landt zouw konnen begeeren: want booz eerst / hien dooz deze Rivier
het Lange-Eylandt, met hulp van de killen, en gaten, die het breken / meest
over al / en dat zo wel 's Winters als Somers, zonder groot perijkel bebaren
werden / zijnde ook een bequame / en veylige doortocht, om ten allen tijde
van het Jaer Ooft- of West-waert te gaan / zijnde des te aengenaemer / om
dat het buiten om gaen meer gebaerlyk is. Meest de Engelze zo op de Roden-
Berghs-Rivier, en Varsche-Rivier, (welke beide Rivieren uit het vaste Landt
in deze Oost-Rivier, of Canaal komen inballen /) zijn wonende / en na
't Zuiden, 't zy na Virginia, Zuyt-Rivier, of elders willen / die zijn eeniger
maten genootzaecht daet dooz te passeren / 't welk by wijlen ook eenigh booz-
deel aen de Stadt N. Amsterdam hien geben / behalven noch dat de Engelze
boozsz. dikwils onze Havens van noden hebben / en wy de hare schier noit / of
zelden. Eindtlyk deze Rivier, of lieber Canaal, is vermaect / en behoort in
waerden gehouden te werden / om de groote menfchte van bequame Bayen,
Havens, Killen, Inwijken, Rivieren, en andere plaetzen / daerze zo rijke-
lyk aen 't Vaste-Landt, als ook aen 't Eylandt mede boozsien is / dat men in
Nederlandt zelfs, diergelyke niet en zouw weten aen te wijzen.

Met Lan-
ge Eylandt
een kroon
van Landt-
streek.

Het Lange-Eylandt, dat dooz zijn goede gelegenheit van bequame Bayen,
en Havens, als ook wel gelegen en bruchtbare Landerijen / een kroon van
Landt-streek is, dat hebben de Engelzen ook al / op weinigh na / in 't be-
zit.

Vande Nieuw-Neerlandtze Naturellens, of Indiaenze Gestalte, Zeeden, Politie, enz.

Tot hier en toe / zo in 't groot / als ook eeniger maten in 't byzonder /
hebbende verhandelt de gelegenheit van N. Nederlandt, zo bindt
wy ons nu ook ten verscheiden opsichten aengemaect / terweg alhier
te verhalen belangende het Natureel, Zeeden, en Politie der N. Ne-
derlandtze Indianen. De selve dan zijn naar den ordinarij loop der verschei-
de Werelts-Landen, ook mede al in onderscheide Geslachten, Volkeren, en
Talen verdeelt. Van Gestalte, en Leden, donzaens wel gemaakt / zijn-
de dun van middel / breedt van schouders / boozsien met swart haar / en
bruine oogen. Ook flux / en gaen ter been. Tot boeteeren / met noch swaer
gela-

geladen pakken op sich te nemen / wonder wel afgerecht / en tegens allerley soozte van ongemak (als van jonghs onbertweent / dooz een sober manier van leben / daer toe opgeboedt / en gewent zijnde) ook wel geharticht. Van couleur zijnze als de Brazilianen, of ten naesten by geel / gelyk de Neerlandtze, zo genomde / Heidenen, of Achterlant-loopers. Hare kledingh op de wijs der Aal Oufte-Hollanders, of Batavieren, en is maer dooz't een / of 't ander een slechts Schameelheits bedek / en dat dooz 30 wel Vrouwen, als Mannen. Lopende de kinders tot haer 12 / of 14. Jaer / meest / of al moeder-nacht. Haer gelt is wit en swart Zee-wan, zijnde gemacht van 't hartjen, of midde-stijlten eens Lee-horens, en die in kleine stukkens / als lantwer-pigh Glas-Corael, met doozboozde gaertens / bequaem zijnde om aen een snoer geregen te konnen werden. Hare Maren, of Ellens, zijn by der handt, of vadem. Het Koren meienze met sacken / genaemt Denotas.

De Mannen, beejtjts hare baerden uitplokkende / zijn in 't gemeen zonder, of niet weinigh baarts. Zy zijn in 't gemeen sonderling modest, of staddigh in alle haren handel / spraek / en wezen. Gebruphen / na noch langhsaem overleggh / weluigh woozden. Niet lichtvaerdigh met leugens omgaende, ook niet al te naeuw / of slaefs / op zijn Poluyt / gezet om haer woort na te komen. Vloeken, sweeren, schelden, en diergelyke ongestupmige passien hoozmen onder haer niet. Worden gaew, en listigh in hare oozloghze aenlagen geroemt / en daer en tegen ook halstarrigh, en wraek-gierigh misprezen. Verachters niet allcen van pijn, en smart, maer ook zelfs van de doodt / waer toeze sich / wel en vrolijk gemoedigh, al singende konnen be-geven. Niet belghachtigh, maer uit 'er natuur zeer vry, en Edelmoedigh van aert; weshalven zy / als geen heerschapppe ober sich konnende berdragen / tegens de zelve met alle naeuwe toeverlicht zijn gekant, en ingespannen.

Zijnde het onderscheit der menschen onder heulteden nergens na zo kenne-lyk / of zo groot als onder ons; zy zeggen ront wpt / datze / ten oplicht onzer Oberheits respecten / niet konnen verstaen den eenen mensch zo veel meerder te zijn als den andere.

't Onder-scheit der menschen, of hoogheits-achtigh, heeft by haer niet of weinigh te zeggen. En van haren rechten Edeldom.

De Edelen onder heultieden achten het wel veel Edel te zijn / doch zo niet als hier te Lande: want de gemeene Indianen onder haer maken 'er weinigh werk van / ten zy dat hare geachte Edelen met kloekheit, en verstant verzien zijn, en dan heeft het Edeldom by heultieden by wat te zeggen; noemende of cerende de zelve met des Duivels benamingh van Monitto, of Ottico. Donze / of Nederlanders daer te lande, moeten sich alle te gelyk berwoude-ren / ober dat zodanige considerabele societeit / of geselschap van Menschen / buiten eenigh uitmuntent gesach van Justicie kan staen blyben: aen gezien alle byzondere misdaden, als Stelen / niet zijn gebolgh van Liegen / en Bezdriegen / Dals-geuitgenis te geben / en diergelyke misdrijven / misgaders Oerspel / en Hoerery blyft by heultieden ongestraft / ook zo veer / dat zelier Vrouw / zijnde een ongetrouwde Hoer / haer eigen hint ombracht / waer-op / schoon het genoegh kennelyk was / nochtans niet en volghden. Zelier Maans-perfoon op verscheide tijden, verscheide Drouws-perfonen in 't Bosch / of andere eenzame plaerzen / met geweld (zo men vermoede) hebbende behent; bleef daer ober ook gesheel onbemoet. Anders / zeit Van der Donk, en is aldac in den tijt van negen jaren, dat hy 'er geweest heeft / noit van eenige grove misdrijven gehoozt / ten ware van Stelen, en 't welk by haer by wat gemeen

Dit maer, verinoet verkrachten heeft weinigh appaerentie van waerheyt, in

een Landt
daer 't min-
ne-spul vry,
en liber
zonder
eenigh om-
mezien
wert ge-
pleeght.

Notabel
verhael
aengaende
den Doodt-
slag, en
der zelve
Natuurlijke
straf buiten
eenige form
van Justitie.

Manier
van Doodt-
slaghs-Ver-
soeningh.

Van der
zelve Oor-
loghs-zeden
of manie-
ren.

is / dan 't is alles van kleen belang / als een Mes / een Bijl / paer Schoenen /
Kouzen / of diergelijken. Zo men haer op de daadt betraept / machinen /
't zijne weernemende / den Dief wel lustigh wat om d' ooren geben ; Maer een
poos daer na / moet men 't den Overste bekent maken / die 't gemenelyk doet
weer hebben / gebende den Dief een scherpe woorden-bekraftingh , of be-
rispingh , en alhoewel de hoogste bekrastingen der Overste omtrent den ge-
meene Man maer in woorden zijn bestaende , zo en is by na niet te geloven,
hoe zy daer voor vresen , en hoe weinig onheilen dar 'er geschieden. Ja zelfs
den Doodtslagh trekken haer de Overste of Vrienden niet eens aen / dan al-
leen zo wanneer den Soen , of Pays te maken is / die zy niet alleen zeer
hoorden / maer zullen daer ook alle mildelijc toe bybrengen / en geben/
indien den Schuldige daer toe onvermogende is ; want zonder veel gelt /
gisten / of gaben / en woedt onder haer geen Doodtslagh verfoent. Die van
het naeste bloedt des verslagen / of gedoodde / zo hy den Doodtslager inde eerste
vier-en-twintigh uren begaen kan / slaet hy hem buiten perijchel / of gevaer van
woerwaek weertom doot / maer zo sich den Doodtslager binnen voozverhael
de 24. uren kan herstelen / en vooz oberbal behoeden , en dat hy daer na ech-
ter wert gemact ; zo past dies naesten Vriendt weertom op den genen / die den
eersten Doodtslager aldus boven 't verloop van 24. uren heeft gemact / of ge-
doodt. Dan als den tijdt van 24. uren , en binnen de welken men sich ordina-
rie eens heeft beslapen / verby of verstreken is / zo volghet 'er selden set op / en
terwijl den Doodtslager sich aldus bluchtende bedekt is houdende / trachten
de Vrienden ten wederzijde / by alle gelegentheden / dooz alle goede wegen / en
middelen den Soen , of Pays uit te werken. Werdende beeltjes in dezer boe-
gen getroffen / dat den Manfachtige in des verslagen naeste Vrienden / of
Bloedtberwanten / 't zy dan Man / Vrouw / of Kinderen geselschap niet en
zal vermogen te komen / of haer te ontmoet komende / zal moeten wijken. Da-
vid Pieterz. de Vries zeydt ook / dat hy menighmael met verwonderlingh
heeft oberdocht / 't veelvuldich Doozden en Dooden in andere Landen / niet
tegenstaende danmen daer in / en tegens / met zo veel strenge Werten / en straffe
pooght te voozien / daer deze N. Nederlandtze Indianen , buiten alle streng-
heit van Werten / ofte zonderlinge breeze van straffe / zo weinigh / of niet /
als slechts in furie / of handtegebecht / en dat zeer selden / iemandt dooden ; en
waerom wy ook / zeydt hy / heel onbeschroomt met de zelve in eenfame Bos-
schen berkeren / en ommegeaen.

In hare Oorlogen , of vijandtslike wapen-rustingh / vertoont zich onder
haer de meeste achtbaerheit in 't gebiede / midtsadets 't betrachten eentger-
hande nodige Krijghs-rucht , of ordre , die / ten opzigt van d' onse / ter ober-
winningh zeer gebrekelijc / en onvolmacht zijnde / ook beeltjes met zeer
byloopende passien / en ongenadige wreetheden / omtrent hare overwonnen
vijanden is verzelt. Maer nochtans zo niet / of zplieden hebben d' onse daer
te lande in 't bilijc verschoonen van weerloze Vrouwen , en Kinderen , een ha-
ke ter nabolgingh mogen verstreken : want Vrouwe , en Kinderen zullen zy
zelden / of nooit / ten zy men 't aen de haren eerst heeft gepleeght / in de hitte /
of eerste selle ontmoetingh dooden / en daer na nimmermeer / maer nemen
die alle / en zo veel als zy 'er konnen bekomen / met zich / de zelve / tot haer-
der versterkingh / als eigen aenhoudende / en opboedende. Als 'er set zon-
derlinghs ten oorlogh vooz handen / en vooz reuigh aenstaende perijchel te
dre

bezzen is / zo werden alle Vrouwen en Kinderen, op de beste bezekeringh / zo langh uit den weegh geschickt. En aengezien datze tegens onze bpsondere afgerechte wapen-oeffeningh weinigh / of niet bestaen en konnen; zo menze 't Wosse bel / en hase pooten / wy meenen / list / en bluchien zeer boorzichtigelijck t'haerder bate / maer bezet, en in noot zijnde, trachtenze haer leven, als rechtschapige menschen, tot den laetsten man te verweren, en op het alderduirften te verkoopen.

En 't staet hier oock inzonderheit te gedenken / en in acht te nemen / hoe dat deze Nieuw-Neerlandtze-Indiaenze Wapenen, booz de komst van d'onze / niet als Pijl en Boogh met een Klophamer plachten te wezen / maer dooz de zo onverzadelijke / als schandelijke / verfoepelijke / ja verradelijke gtergheyt / van enz. zo synze nu mede gekomen tot het wel- of sinaphandigh / en zelfs veel Christenens oobertreffent gebzuph van Snaphanen, en der zelve toebehoorte van kruit, loot, enz. spaender geen gelt / of kosten aen / om zo veel / of menigthe van d'onse te handelen alsoe immer bekomen konnen. En in siede van een Klop-hamer gebruikenze nu een klein Bijlten.

Wp heniteden / als voren eenigermaten aengeroert / geen bpsondere bryheits-strijvende Rechten, Wetten, Regulen, na de wijz van ordinaire gepolttreerde Landen / plaets hebbende; zo en synze oock niet gtergheyt bekommert / of dooz Nijt geplacgh / ob: t' naerdere / en by komen woonen van allerhande Volkken; en daerze geen vijandschap mede en zijn hebbende / booz die is haer Landt open / en om daer in bry te verkeer en / en na eigen goetdunken als de eigen Vrije-Ingeboren zelfs aldaer ter neder te slaen / en zich op zijn best zien te erneren / of onderhouden. Alle / in Oozlogh zijnde / Vry-geleyde en Quartier, of Lijsf-gena-beloften werden ernstelijck by heniteden betracht / en oock ongequetst onderhouden. Selijck oock mede alle bedredingh / en zelfs met vpaden gemachte verbintentien / houdenze onverbrekelijck / Ten zijze door hoge noot, en verongelijkingh, of oock wel door den regenroep van 't gemene Volk ('t welk by haer als de stemme Godts is) tot het breken als gedwongen worden. Der zelve Verbonden, Accoorden, Vreede-handelingen, Soenen, Voorlagen, Verfoeken, Verbintemissen, en Beloften, werden alle met Giften, en Vereeringen bekrachticht / en als bezegelt; hebbende alle andersins gedane Verrechtingen, en verbanden zonder de zelve boozheen ter boozbereiding / en in gebolg ter bebozderingh / en beslypt gedane giften / en vereeringen wepniggh te beduiden. De Oberste ofte best bespraekte onder haeriteden dragen tot alle te verhandelen pointen Stockjens by haer / en op fieder afgehandelt point leggenze een Stockjen van zich ter neder. Staets-afgezonden hebben tot gaen / en komen vry-geleyd, en werden oock / op hare wijz / stadelijck, of hoffelijck ontfangen / en met beschenkingen, of vereeringen afgeveerdicht; der Gezanten eenigerhande aengedane leet mozt strengelijck gewooken. En als de Gezanten by heniteden niet aengenaem zijn / is het zelve licht te bespeuren aen haer pratze Tronie, of somber wezen. Wat wijders aengaet hare regeringh / wert gezeidt Vry, en geheel populaer te zijn / bestaende 't booznaemste gesach by den Oversten, Edelen, Oudste van de Stammen, en Geslachten. In Oorloghs-zaken werden de Krijghsoverste, en oock anders niet gekent. Deze dan alle te samen beraden / en besluiten / en de Gemeenten, of verwerpt het / of neemt het aen / en voert het dan uit. Gewichtige saken werden zeer langhsaem, en rijpelijk by heniteden

Van der
zelve vrije
Regeringh.

den overwogen, zonder datze eenige preijts-heden / of oordre / in 't hoogh-of booz-zitten zijn onderjondende; maer in 't repzen / of gaen / en in den Oozlogh treden de Waerdighste, en Overste alijt booz aen. Als 'er nu leys onder henlieden besloten is; zo wert het gemeene Volk ter zelver plaetze by een bergadert / en dooz een der wel sprekenste uit den booznaemste het verhandelde / en beslooten / aen de geheele Gemeenten openlijch / en op het smakelijchste / boozgedragen / trachtende onder-en-ruffchen alle de Oversten, in aller zedigheid, en stikten, den Gemeente tot het goetbinden haer besluten te bemegen / weten ook op velerhande wijze / alst iter wel gladt ober de brugh wil / daer toe te werken: aengezien datze zonder des Gemeentens consent tot geene uitboerlingh / welke de Gemeenten aen sich behoudt / van hare / zelfs de minste / besluten en konnen geraken / en derhalven ook dooz de upstickenste in geslachten, en familien veel byzondere en ernstige inducien / of onderrechten onder de Gemeenten zijn aenwendende. Dan der N. Nederlantze Indiaenze religie, of liever supersticie, valt weinigh van te schrijven: aengezien datze gezet is werden buiten alle supersticie, of overgelovigheyt, en alleen na de wet der naturen te leven.

Den naem van Monitto. Ottico, of by ons Duivel, schijnt by haer-lieden een benamingh van macht, hoogheit, of ook quellingh.

Den Duivel aengaende / waer van veel / zo in 't hondert / van deze en geen / zelfs onder de Christenen, wozt gerammelt / en in onverstant van wert gesproken; daer schijnt ons booz 't naeste datse by den naem Monitto of Ottico, of na der Duitsche / of Hollanders upleggingh Duivel, niet tet wesentlijch, of zelfstandighs in de natuur en verstaen / of begrypen; maer gelijch van der Donck verhaelt / datze met den selve naem oock alle lichamelijke quellingen zijn dopende / of benamende / en / als hler boren mee getoont / of gezeght is / datze hare Overste met den selven naem van Duivel bereeten / blykende alsoo aller wegen dat 'er een groote verwerrheit dies aengaende onder henlieden zelfs / misgaders onwetenheit onder de beschrijvers is gheuis-best. Den Houwelijken staet is eeniger maten by henlieden in 't gebruych / trouwen gemeenelych eene vrouw, zonder meer / ten zy dan dat het Overste, Rijke, of Machtige Personen zijn / die dichts dree, of vier vrouwen tebens nemen / en dat veeltyds van de schoonste, en naertighste die 'er zijn / en 't is verwonderlijch / zeit van der Donck, dat Luiden, alleen dooz 't licht der Naturen, hare Vrouwen zoo weten te regeren; dat men noolt hoozt / of onderzoekende bebinden kan / dat 'er eenigen haer, twist, of partijchschap onder die Vrouwen in swangh gaet / ofte ober de opboedinge der kinderen / huizelijke zaken / en boozdeel omtrent de Man ontstaet / in welk stuk zy sich alle gedragen na des mans welgevallen. Onder haer en zijn geen Houwelijken zo vast / of bondich / die niet (als een van beide het zy vrouw of man sich) met een andere te buyten gaet / ofte eenigh ander misverstant ontstaet / dat zodantgh misnezen veroorzacht) van stonden aen by een ofte beide gebroken kan werden / en oock volkomen gebrooken wert. Het scheiden is daer te Lande een heel gewoonelijch / en gebruyelijch dingh. (Die meerder onderrecht van N. Nederlandts Indianen, of Naturellen begeert / die leze de meergemelte Van der Donck, en David Pieterz. de Vries, misgaders 't Verloogh van N. Nederlandt.) Onder en missechen dient geweten dat het sich in N. Nederlandt by den Indianen, zo omtrent deze / als andere booz-verhaelde zaken / vermits onderscheiden Landen, en Volckeren aldaer / oock zeer onderscheiden is toedragende. En des eschiet niet te min derben wy up alle het booz-verhaelde / omtrent der selven aert, zeden,

den, manieren, en gewoonten, wel vol uit besluiten / dat het in aller ma-
nieren is een zeer uitmuntende tractabele, en vryheits-lievende Natie, waer-
digh dooz alle goede wegen / en middelen (contrarie de Engelze / en alle
machinatie / of quaerstokkende-onthaelen van d'onze aldaer tegens de zelve
gepleeght / ziet en leeft hier ober meergemelte David Pieterfz. de Vries, en
zehere Notabele samspraech getituleert den Breeden-raet) tot rechte mede-
Christenen, en Bondt-genoten aengelocht / en gefokt te werden / 't welch
gangs niet en diende te geschieden / op een gemeene / berwarde / supersticieuse
wijz der meest-gewaende / hedendaeghze pretenderende Christenen / met het
boozdragen van een deel duistere / eigen berzierde / en dien volgende ook veelt-
tijts onverstanclyke / spitsbinnige waan-geloofs articulen / of stellingen ;
maer door een suyvere klare redens-onderwijzigh in alle nodige, nutte, recht-
Burgerlijke, en zedelijke ter Godts-dienst strekkende stellingen, welcker
bewijz eensdeels van vaste, en onfeilbare kundigheden der Natuur, en ander-
deels uyt de alderbeste ervaren- en waerschijnlijkheden behoorden afgeleit
te werden, en daer na moechmen zien / wat men met 'er tijt niet de zelve in de
verborgentheden der Christelijke-Religie souw konnen bozderen / 't welch
dan ook meer Mannen in Christo als der hedendaeghze Pedanten werk zouw
zyn.

Het booz dees tijt afkozende / en hier by latende / gedenken wy den Lezer
op een ander tijt met eenige notabele vrye specularien (dooz zekker Liefhebber
op der N. Nederlantze Indiaenze zeden, bedrijf, misgaders Vryheit, en
Politie, enz. genomen) hier ober eens wijder te begroeten.

Van den Landt - Bouw , en der zelve gelegenheit.

DEn Lant-Bouw in N. Nederlandt valt niet zo arbeitfaem / of beswaer-
lijk als hier te Lande / booznemenlijk / gelijk meermalen / en echter
niet genoegh gezest / zo munten die Landen / welke gelegen zijn by
en omtrent de West-Wal der Zuit-Bay, ende der zelber Rivier, beer bo-
ben alle andere Landen in Nieuw-Nederlandt uit in alle deught / en vrucht-
baerheit.

Geestelijck valt het beschutten, of bevrijen der Landen in N. Nederlandt
daer niet zo kostelijck als hier: want in plaetze van Deze-landsche-sloten of
Grachten, setmen daer te Lande Posten, en Richels, of Paelwerk, waer
toe men de oberbloet van hout meest t'allen gelegentheden / en plaetzen is heb-
bende. Uitgezonderd de Valeyen souwen / om d'afwateringh / bequaemst met
Slooten afgedeeft konnen werden.

Het Landt daer weinigh Bomen op staen / of als het redelijker wijz wat
uitgeroept is / tweemaal geploeght zijnde / hout men t'eenemaal bequaem om
alderhande Winter-vruchten in te saegen. Tot Sommer-vruchten behoest het
maer eens geploeght te worden / en als men het dan weder met Winter-vruch-
ten, te weten met Rogge, of Tarruw besaeyen wil / ploechmen slechts de
Stop-

besluit, en
beknopte
Confidera-
tie omtrent
der voorver-
haelden
Aert, Zeden,
en ge-
woonten
van N.
Nederlandts
Naturellen.

Stoppelen om / en Saep't'er zo in / en het wast heel wel / na dat de Jaer-scharren zijn. Men weet 'er weynigh of niet van 't Landt te mesten / werdende 't Landt alleen of meest niet braken onderhouden / geschiedende 't zelve zo zeer / om dat 't onkruyt, of ruyghte de oberhant neemt / als wel om dat het de rust van node souw hebben. Sommige Luiden / en 't welk booz goet gehouden wert / als haer Landt wat vuil wert / en braekens van node schynt te hebben / Saehen het met Erweten, om dat die / zo men meent / het Landt sacht / bet en suider maken / maer daer is veel Landt dat te gul is om Erweten te dragen / en dooz 't zeer weligh / en gepl op-wassen / ballense zeer week in stroo / gaen broegh leggen / en verrotten op 't belt / en derhalben is 't beter datmen sulcke Landen eerst met Tarruw, en Garst uytbouwte. En men heeft daer ook wel onswilgs gezien / dat het Winter-stroo ook te gul wies / zo dat de Tarruw, of Rogge by lange zo veel niet uitbrocht als het anders souw gedaen hebben. Ziet breder hter over de beschrybingh van van der Donk, en hy zal u leren hoe dat ghy tweemaal 's jaers op een stuk Landts / in N. Neder-landt / Erweten kondt gewinnen / en zo van gelijken ook Boekweit. Majys, of Turkze-Tarruw, het eenighste / en booznaem-horen en boedizel der Indianen, onderwijst hy van gelijke hoe op 't bozderlijst te gewinnen. Wy hebben ons laten onderrechten / dat tot ieder kuil behorende omtrent vijf korrels, en tot duizent zulke kuilen gaet omtrent ½ part van een schepel / welk ozd-naris uitlevert 7. 8. a 9. schepelen / welke een man met 14. dagen werkens in alles tot uit / en in de zak wel kan te weegh brengen / of gewinnen. Zynde de grootste korrels / die in 't midden van de Niren ballen / de beste om te planten. Het meest in rook-berdwynende Tabak-kruit heeft ook zijn boozneme plaets / en gewins onderwijs by den zelven. Geers, Cummijn, Canarie-zaet, enz. vinden daer ook hun inlassingh. Vlas, en Hennep (by van der Donk ter loops / en als maer scherzender-wijs bygebracht / en getoont dat de zelve aldaer elgen Landtbruchten zijn) die hetde stoffe zijn ook mede booz den bewoonders, of Nieuwe-bevolkers dier Lande in boozneme achttingh te nemen: want van de zelve deel noorzakelijke gemakken, en voordeelen dezes levens zijn ahangende.

David Pieterfz de Vries, brenght ten dezen propoosten ook by / hoe dat de probste tot lijstocht beelerhande zijn / en stelt in de eerste boozste plaets / en booz het eenighste koren der Indianen, of Naturelle van N. Nederl. den Majys, of Turkze-Tarruw, welks eerste plantingh in de onbeboonwde Landen ook booznemelijc is dienende / om de zelve ter bequame bebouwingh / en gewinnningh van alle andere dezer-santze zaden / als Tarruw, Rogge, Garst, Erweten, enz. te bereiden / en 't welk aldus is geschiedende; Men maecht in den maendt April, en May met Breede-hanwelen, anders genaemt Sjappen, kuilen 4. 5. a 6. voeten van den andere / doende in ieder kuil vijf, of ses korrels, welke omtrent een half voet boven de gront zynde gekomen / zo steektmen daer zo veel Turxze-boonen by in / de Majys die dan zo veel booz is / kuyghet heel grof-stroo, als boonstokken, en daer lopen de Bonen by op / en zo trektmen (heel wel gelukkende / en bozderlijc) twee vruchten te gelijc. Alsmenze tweemaal wiedt / is het genoeg / en 't welk ook niet zwart om doen valt / aengezien de gront niet opgebroken; maer alleen met een breede duffel de ruyghte boven af geblaecht / en de eerste reize tusschen de rijen op een ruyghte geleidt wort. De tweede reis is het luyter: want men doot het uit-

nitspruitsel maer / en haelt het eerste wiersel om de Majys-spruiten tot klesue hoopjens / onder- en tusschen sehiet het Koren hoog op / en sijnoot alle ruigh-ten, stompen, en struyken, die daer onder staen / zo dat daer onder niet in 't leuen blijft / alleen willender de Pepoenen wel by wassen / en tusschen de tijlen deur ober al heen lopen.

't Is ook zeer aenmerkens waerdigh dat Boomen-stronken, van een mans middel dijk / in 2. a 3. Jaren dooz de Majys tusschen beide te planten / zo dooz de zelbe werden gedoot / daumenzel siehtelyk inet wortel / en al kan uitroepen / ja veel tijg met een voet kan om beer stooten.

Het stroo of lieber steelen bande Majys, veeltijg een arm dik zijnde / is vol soet sap, en waer van de Engelze een aengename drank, vers zijnde / weten te bereiden / siehtelyk zow'er dooz curteuse onderzoekers ook wel Afijn, of andere nutbare dingen uitgetrokken konnen worden.

Het Landt aldus gebruikt of gehabent zijnde / werdt tot alles bequaem / 't zy om weder Majys in te planten / die 'er als dan niet veel minder moeten wert geplant / en gewonnen / ofte 't zy ook anders om Tabak in te planten / en gewinnen. Ofte ook anders kan men het dan te siehter schoon / en sjaer ma-ken om de ploegh in te setten: want als dan de wortelen der stronken / en bo- men meest versmoort / en ten dele vergaen zijnde / willen des te beter breken / en uit 'er aerde. Ja dat meer is / men kan ook na dat de Majys in 't leste van September, en October, is inge-oght / zonder te ploegen weder Winter- koren in 't zelve Landt saeijen.

Daer gaet men dan aldus mede te werk / de Majys-struiken worden uit de gront getrokken / en verbrant / de hoopen / of ongelijchheit des Landts haelt men gelijk / en sacpt 'er het Koren dan in / eght het effentoe / en 't Koren wast ruys en goet. En is bebonden aldus Rogge gewonnen te zijn / die men een middelschoot-man, op 't belstacnde / boven 't hooft kost toe-binden / en dat een binne van 108. gerben / en welke 2. binne een wagen vol maken. 7. a 8. Amsterdamsche schepels, dooz malhander / ieder binne uitleverde. Aldus kon- nen onze Nederlanders aldaer dan goede Tarruw, Rogge, Garst, Haver, Erten zaeijende / gewinnen / en goet Bier brouwen / zo wel als hier in ons Vaderlant: want daer wast ook goede Hop in 't wilde / en niet wat werks van te maken / kan z'er genoeg boozt geteelt werden: want hier alles / wat in Hollandt, Engelandt, Vrankrijk wast / zo wel en ook eenigh veel beter / ver- staet voornamentlijk omtrent de Zuyt-Rivier, wassen kan.

Hier zijn ook Moerbeezien-Bomen, bequaem tot Zijd-wormen aenquehiery / en dienvolgende zijde te konnen gewinnen.

Hennep, en Vlas wast 'er mede in 't wilde / zelf de Wilden, of liever In- dianen gebruiken zeker soozt van Hennep, beter / en sterker als d'onze / we- tender hare Notassen, dat hare Sacken zijn / ja zelfs ook Linnen van te ma- ken. Ziet David Pietersz. de Vries Fol. 169.

Alzo dat 'er niet anders als actve / of handige / en niet intn verstandige / met ook tamelijke vermogende / en arbeidsame menschen / met behoorzijke condicten in N. Nederlandt / en zijn ontbrekende / werdende 't zelve N. Ne- derlant / als ook vermelt / wegens zijne nimmuntende vruchtbaerheit, gelont- heit van Lucht, groote, schoone Navigabele-Rivieren, Killen, en Ware- ren, enz. een der scaepste Landen die 'er onder de Son bekent zijn / buiten eenige de minste tegenspraek / ten vollen geroemt / en uitgesproken / en

dat voornaemstlyk over 't gedeelte by, en omtrent de Zuit-Rivier gelegen.

En redelijke bestraffingh van zekeren *Ortho Keijes* N. Neerlandtze verongelykingh, in zijn onwaer onderscheit, enz.

Siende alle 't boozsz. ook tot een genoegsame overtuiging/en berwyjt van zekeren *Ortho Keijes* wanschikkelijke verheffingh der warme boven de kouwe Lande: want wie en weet / of en verstaet niet met de minste School-jongers de graden van bergelykingh als van Warm / warmer / warmst. *Kout / hout / det / houtst.* Gematight / gematighder / gematighst / enz. ? Zo mede / wie en verstaet niet zo in 't gros 't onderscheit / tusschen Spanjen, en Nederlandt, en dan noch by naerder kennis 't groote onderscheit dier eigene Landts Provincien in sich? ten wellien opzicht van ook swaerlyk / of gants geene generale fundamentele bergelykingh tusschen Spanjens, en Nederlants deught en is te maken / late staan tusschen Guajane en N. Nederlandt: want Guajane, sehoon ook mede inde N. Americaenze werelt gelegen van een tot tien graden / benooyde de Linie / een zeer heet / en N. Nederlandt van omtrent op 39. tot 42. graden van gelijke benooyde de Linie een upnemen getenpert / en gesont Landt zijnde / heeft so veel gelijkenis met malkanderen (ten opzicht onser Nederlantsche Lichamen, natuur, en gesteltenis) als ten opzicht der Visschen, de aerde met het water, zijnde het laest 't leven, en het eerste de doot booz de zelde.

En op dat niemant en mene dat wy hier in al te gepassioneert / en als tegen de waerheit spreken / zo zeggen wy by aldien de Neerlanders in Guajane met eigen handen / of sweet Keijens gepretendeerde Guajaenze-boozdeelen souwen moeten betrachten / dat wy ons des aengaende dan vol uit tot de bebindingh des zelfs gedragen.

Maer wilmen zeggen datze 't zelde booz 't middel der Slaven zullen berchten / zo wy dan deze Keijens beuzelachtige Guajaenze-voordeels Rekeningh eens met ernst/en oprechtelyk met de eigen natuurlijke N. Nederlants-voordeels-Rekeningh zouwen komen te bergelyken / waer souw desen Key 't hooft / of aensicht van schaemt / zo hy 'er eenige heeft / konnen bergen ? Welhalben noch de strydbigheit die het aenhouden der Slaven, ten opzicht onzer brijen aert / en Regeringh / in sich is sluptende / niet een hair daer tegen vermogende / wat hy na den ordinaris fleur van bewijzen / uit Keizerlijke-werten, enz. Booz 't brj-aenhouden der Slaven, zo ongesouten / als krachteloos is bybrengende: ons aengaende / wy souwen eerder door krachtige Redenen nemen vast te houden / en bewijzen / dat booz zo veel de Christelyke Religie is een Redelijken-Godtsdienst, dat het volgens dien ook tegens de zelve, en gewisse-Reeden is stryden / Menschen tot gedurige-Slaven aen te houden. Het niet min ongeoorloft, en met alle menschelijke billik- en meewaerdigheit houdende te stryden, onnozele Menschen gieriglyk te verhandelen, en tot een onverlosselijke slaverny te vervoeren.

Slaven aen te houden, en te vervoeren, is ten verscheiden oplichten voor ons *Vrye-Nederlanders*, een tenmael affshuwelyke zaak.

Volgen eenige extracten uit het meergemelte verroogh van N. Nederlandt, dienende tot bevestingh

Tot een besluit van van alle 't boozberhaelde / belangende N. Nederlandts gelegenheid, Deughden, Natuurlijke voorrechten, en byzondere bequaemheit ter nutte bevolkingh, zo zeggen de Gemeenten, of Vertoonders van N. Nederlandt, in 't meer gemelte Vertoogh ook mede / dat het zelde / be / booz zo veel hare erbarenheit berepht / geen Provincie in Europa behoest te wyken / en wat de Negotie belanght / daer Europa, en onder andere Nederlandt. booztreffelyk in is / Nieuw-Nederlandt leit daer niet alleen zeer gelegen / en bequaem toe; maer zoud ook / als 'er Menschen wa-

ren/

ren / bebonden werden / meer waren by / en in sich zelven te hebben / en
 getroliken in andere Landen / als zy zelfs uit andere Landen behoeben
 te treliken. (Ziet hier over breeder Vander Donks t'Samenpraek, of Dis-
 cours over de gelegentheit van N. Nederlandt, by Nieuwen-hof gedrukt)
 En 't welk na behooren wel ingezien zijnde / zal het den verstandigen wet-
 nigh werck zijn om af te meeten / en oydentlijk te oberleggen / wat den
 Staet der Vereenighde-Nederlanden aen dit in sich zelven zo heerlijken
 Landt gelegen is / en waer van zy zich in het toekomende souwen kon-
 nen dienen / om tot een toevlucht voor alle behoefte in Nederlandt te
 laten verstrecken : want het is in N. Nederlandt voor alle menschen die iet-
 wes by der hand nemen willen, (en kunnen) veel beter aen den kost te gera-
 ken als in Nederlandt.

En met eerbiedighheit gesproken / men behoort / zeggen de N. Neerlant-
 ze Verdoonders noch wijder / de moesten die 'er ober 't scheiden der Limf-
 ten zullen loopen / mitsgaders de kosten die 'er met den eersten ober het
 naerder / of meerder bevolken van N. Nederlandt zullen vallen / ober het
 hooft te zien / en te gedenken dat alle beginzelen swaer vallen / en zo mede
 het saeyen verdrietigh zout vallen / indien men sich met het te sullen
 maeyen niet oberbloedelyk en kon vertroosten. Dan also het hare Hoog.
 Mog. mitsgaders andere Liefhebbers, die dit te boren zal mogen komen
 bremt zal dunken / dat wy van N. Nederlandt zo loffelikh sprekende / gelijk
 wy doen / en ook de waerheit weten te zijn / eljter van gebrek, en armoe-
 de klagen? Ja also dat wy booz 't zelve hulp, bystant, redres, minderingh
 van lasten, en populatie zijn berzoekende / mitsgaders vertonende dat het
 zelve N. Nederlandt in zodanigen een soberen, en Bouw-valligen stant is,
 dat het zelve t'enemael daer henen vallen, en van vreemden zal werden
 beheerft, en dien-volgende, ten opzicht van dezen staet, geheel en al verloren
 zal moeten gaen.

van N.
 Neerlants
 heerlijk-
 heit, en be-
 quaemheit.
 ter nutte
 bevolkingh.

Aenma-
 ningh tot
 N. Neder-
 lants Li-
 mijt-schei-
 dingh.

N. Ne-
 derlant is
 gesien, by
 foute van
 redres, min-
 deringe van
 lasten, en
 populatie,
 t'enemael
 voor den
 staet verloo-
 ren te gaen.

't Verloren gaen van Nieuw-Nederlandt
 wort by dezen voor den Staat, door 't verwerven van
 behoorlijke vryheden, getracht te stutten.

Mer om N. Nederlandts ondergangh / en verlies (by den Remon-
 stranten van N. Nederlandt omtrent het Jaer 1649. als boren waer-
 schouwendder wijs / getracht te boozzeggen / en nu niet min als oot
 te zullen moeten geschieden te bebrezen is) zo veel in ons is te helpen
 stutten / schutten / en weeren / booznamentlijk op dat zulken overkostelijken
 weergalozen streekclants, en Rivier, als daer is de nooft volprezen Zuit-Rivier,
 met Hollandts eigen wel daer toegenatureert / en genegen / ook eentger
 maten benodight volk (tot verbreidingh, en verheerlijkingh van dezen Vrijen-
 staet, en loffelike Stadt, en Regeringh van Amsterdam ontsagghlijk, en be-
 stendighlijk) te bezetten / en beslaen / daer toe als mede tot verkrijgingh van

ter uitvoeringh nodige conditien, en vryheden, dient al dit ons onverdooten arbeiden / en meerstigh aenstaen.

⁹ Voor-
neem oogh-
merk in 't
drukken
van dezen,
enz.

En gemercht dan / dat 'er tamelijck veel op eigen kosten welvermogende / en derhalven ook wel meriterende Liefhebbers / begerigh zijn om promptelijck te mogen / en konnen verstaen / hoe / en hoe veer zich onze handelingh dienshalven hier ter Stede / of Kamer der Colonie enz. heeft toegedragen / mitsgaders in wat booz terminies die rechte boozt is staende / zo zijn wy te rade geworzen (op veeler ernstigh verzoek ook boozgebingsh van zelfs te willen laten drukken) alle onze overgeleverde verzoeken, verzoogen, deductien, debatten, enz. dooz den gericlijcken Drukt en heuschen gebruik, en gemakkelijken overlegh booz de Liefhebbers te bequamen / waer mede de moeiten van 't lastigh / en ook veeltijts slozdigh Copieren woze verlicht / en 't eenemael weghgenomen. 't Sal dan ten opzichte van den onkundigen, als mede den eenighzins afgunstigen (die 'er in dezen / gelijk dooz de menschelijcke zwakhheit veeltijts in alle goede zaken gebeurt / veel licht ook niet / en zullen ontbreken) nodigh zijn / dat wy t'onzer verschontingh / en bedrijdingh van alle wijdere / en sinsterlijcke opspraek / eenige naerder verklaringh van 't een als 't ander point (in deze onze verzoeken / vertogen / enz. maer in 't ruige / en ter loops geconclipeert / en boozgedragen) booz af zijn doende.

Waerom
dat eenige
pointen in
d'overgele-
verde
sehriften
naerder ver-
klaert die-
nen.

Redenen
waer om
men in 't
eerst maer
op een
Dorp, Buurt,
enz. en nu
op een
waardige
Staets, of
Staets Pro-
vincie heeft
aengeleit.

Dooz eerst dan dient geweten / hoe dat in dezen de Betrachters, en Verzoekers eener te sichten bestendige Colonie, of volkplantingh in 't eerst wetingh in 't geral / en de meeste part ook van zeer geringh / eentge van geen vermogen zijnde / zo zijn de verzoeken na gelijkheit van dien / volgens verzoogh A. ook kleinetijck / en zo maer ter loops slechts op een Dorp, of Buurt aen geleidt / maer in 't werk en naerder oberlegh met verscheide andere meer / en wijder gerakende / zo zijn ons / buiten vermoeden / considerabele Liefhebbers tot deze heerlijcke / en ten gemeene nut zeer dienstige zaek verschenen / ja ook zodanigh dat wy ons niet en hoeben te onzien het boozgestelde in 't verzoogh-schrieff F. (aen de W. W. Heeren Burgermeesteren den 5. May laetstleden geoffereert) hier nochmaels met waerheit te affirmeren / dat onze gedachten / dooz mentighbuldige blijke van rechte toegenegen Liefhebbers, met goede reden van een eerste boozgewende zwakke huis-houdingh, Buurt, enz. nu al tot het sichten een'er loffelijcke Staets, of Staets Provincie zijn toegenomen / welkenthalven wy hier van gelijken ook wel ront / en brp uit mogen verklaren / en zeggen / dat ons ten dezen opzichte niet anders als goede, en behoorlijke conditien, en ontbreken.

Zeer ge-
wichtige
redenen
worden ge-
geven, over
't weigeren
van eenigh,
't zy hoedan-
nich Sect-
gesint, Pre-
dicant.

Tot vernietingh dan van alle achterdochtige / en smadelijcke profane betichtingen over 't wetgeren van eentigh / 't zy hoedantigh Sect-gezint / Predicant, zo dient wel in acht geslagen / dat wy een Societeit van verscheide in geboelens srijddige menschen willende oprechten / ons ook met enen genootsaek hebben gebonden van alle Predicanten, als woeders / en stijbers van ieders particulere opinte / zonder onderscheit te desisteren: want om Predicanten van eene gezintheit te kizezen / zouwen zo veele van verscheide humeuren / en gezintheit onmogelijk niet konnen accozderen / en booz ieder gezintheit byzondere Predicanten te stellen / sulx waer / behalven de onuitsprekelijckheit / booz zo een beginnende Societeit een onbermijdelijcke rutneurse pest van alle vreed, en eendracht / zonder de welke geen rechtshaptinge Societeit kan begonnen / noch gebozdert / veel min op eenigerhande manter bestant

te zijn geacht werden. Ook is 't zwaerlijch booz ons te begrijpen 't zonder-
 lingenut dat men op eenigerhande wijs van eenigh Predicant booz duffchen
 Societeit souw konnen / of mogen trekken: Aengezien wy niet het alderbeste
 ('t welk na der meeste Predicanten oordeel de H. Schriftuur is) zo wel als wy
 boozzien zijn / en ook niet minder als zplieden ter rechtzinniger uitleggingh,
 daer 't doch al op aenkomt / en zijn gerechtight. Doop, en Nachmael
 houden wy Ceremonien / of gedenk-tekennen / meer den zwakke kinderen
 als mannen in Christo betamende. Zo dat dienbolgende / onzes oordeels /
 booz zo een Nieuwe-Societeit niet beters kan werden aengelwezen / (ten op-
 zicht van den uiterlijchen / of openbare Godtsdienst, tot een vast fundament
 der gemeene rust / breed / en eendracht) als zich alleen / en altoos te hou-
 den aen een / den aldervreedzaamste, ook onkostelijckste-Predicant, de
 H. Schrift.

En in plaets van 't by na oneyndigh kintbelen / en kraackelen ober der zef-
 ver uitleggingh (die doozgaens / en altoos by den Pedanten mer noch een
 ander in questie staende Schriftuur-plaets, of uitleggingh uit te seggen woer-
 gerracht / en 't welk in der daer niet anders is als 't vershil dooz een ander /
 of tweede vershil te besfechten trachten) en zouw 'er / ons oordeels / booz zo
 een recht Manhafte-Societeit niet geradener konnen zijn / als alleen dooz een
 zekere, en vaste redeneringh, buiten alle ongewisse uitleggingh der H. Schrif-
 tuur, zoo in 't betrachten der goede zeeden als Burgerlijke bestieringh, regel
 recht dooz te gaen.

En zo wel vande Burgerlijke, als zedelijke bestieringh onzes levens / han-
 del / en wandel onder den Menschen, souwen wy / ten byzondere gemeene
 nut / zeer nootzakelijchachten / dat 'er overbloedige of genoegzame Schoo-
 len in der zelver Societeits moeder-taal zo wel booz bedaeghden als jonge lie-
 den werden opgerecht / daermen dooz een vaste, en ontwijffelijke redeneringh,
 afgeleide van zekere onfeilbare beginzelen, alles op 't klaerst / en zcherst
 trachten te onderwijzen / en vast te stellen. De ervarenheden uit de Historien,
 enz. mitsgaders alle waerschijnlijke gissingen, en toepassingen verstandelijch
 daer uit genomen / souwen ook niet min vernakelijch als leerlijch / zo wel
 booz bedaeghde als jonge personen / konnen zijn. Tot alle nutte matemati-
 sche / en daer van af hangende oeffentingen / van gelijke openbare-Schoolen
 op te rechten / zouwen ook hare meer als gemeene nuttigheeden booz deze So-
 cieteit zijn toebrengende. De Genes-konst waer te wenschen dat se op eenen
 veel zeherder voer mocht zijn gebracht / om zelfs dooz Vrouwen ten min-
 sten / aen Vrouwen / Dochters / en Kinderen verplijghelijch gepleeght
 te konnen werden: want boozwaer 't dunkt ons al te vpl / en geringh om
 booz jonge / of ooch bedaeghde Generouse Maanen / daer dooz alleen geleert
 te willen geacht zijn / en den kost mede te moeten gewinnen. Help Godt ! wat
 souw 'er in korten tijt al wechs gespoet / of betst / in 't onderbinden der nut-
 te / en heerlijke wetenschappen / gewonnen zijn / of woorden / indien men maer
 Menschen genoegh vondt / die lustigh / en rustigh waren / om daer behoos-
 lijch / en pvertigh na te staen / en te trachten. En dit is 't gunt wy mede boozna-
 mentlijch in dezen beoogen / en 't wit waer na wy ooch schieten.

Aengaende dat wy in onzen eersten Art. van 't Verwoogh D. de Evange-
 lijckheit tot een booznamen grontslagh zijn stellende / wy en hoopen immers
 niet dat 'er ymant zo bor, veel min boosaerdigh zal gebonden werden / de
 welke

't Nut, op
 eenigerhan-
 de wijs van
 Predican-
 ten te trek-
 ken, is
 swaerlijch
 voor den
 Sollicitan-
 ren in de-
 zen te be-
 grijpen, en
 waerom.

't Uitleg-
 gen der H.
 Schrift
 dooreen
 vaste, en
 gewisse re-
 deneringh.
 is, en wert
 veer gepre-
 fereert bo-
 ven het Pe-
 dants uit-
 leggen of
 verklaren
 der H.
 Schrift met
 her eene
 vershil
 door het
 ander te be-
 wijzen.
 Verschei-
 de noch
 naerdere, en
 nutre con-
 sideratien
 ten opzicht
 van de on-
 schadelijke
 derwing der
 Pedanten.

Een zo
 nodige als
 wijlustige
 verklaringh

over de
voorge-
wende So-
ciëteits
Evangelijk-
heit.

welke tegen onze Doctore / en klare onderscheidingh/ in 't zelve Vercoogh ge-
noeghsaem blykende / noch sou meenen/ of duiden willen dat wy hier dooz/ 30
veel in ons is / alle onderscheit van Personen souwen trachten wech te ne-
men. 't Isfer 30 veer van daen dat wy in 't tegendeel zulx dooz 30 onmogelyk
houden te geschieden / als dat onze bingeren/ de zelve blyvende dieze nu zyn/
echter eben langh souwen konnen zyn / of gemaect werden : want pder
Mensch, dooz zynner Nature-wezenheit, en byzondere eigenschapeen Werelt op
sich zelve makende/ blyft altyt onderscheide van alle andere Menschen, en na
zynner lichaems/en booznamentlyk sielen hoedantgheden/of epgenschappen is
hy ook / of min/ of meerder uitmuntende in alle zyne actten of bedryben / heb-
bende alle zyne byzondere hoedantgheden / ook hare byzondere uitwerklingen/
welken halben het ook met recht booz de grootste Dwazen in deze werelt te
achten zyn/die veel Menschen, ik swijgh noch van geheele Lantschappen, onder
eenen regul / of strikte manier van leven trachten te brengen / zonder eens te
willen/of konnen letten/wat den aert van zulke Lant, of ook Sociëteit, mitsga-
ders pder Mensch in 't particulier tot zyn Natuir is vereyschende. En waerom
wy ook wel ter dege in dezen souwen willen booz gerecommandeert houden/
dat men in allen Werten, en Statuten booz 't gemeen wel booznamentlyk 't ge-
meene nut moest beoogen / maer echter niet te min aen d'andere kant naenwe
sozgh dragen / dat een yders particuliere, en natuurlijke evangelijke-vryheit
hier dooz zonder aenzien van Personen / op 't minste wierde besnoeit / en ge-
kenlik: want daer 't Contrarie plaets heeft / daer en is onlust / noch onge-
noegen geen gebrek / 't welk met 'er tijt schadelijke / en ruineuse bruchten
booz een Societeit kan verdoozzaken / en te wege brengen. Dit / gelijk dooz-
gaens in de Werelt wozt gepractiseert / steets dooz geweldige middelen trach-
ten t'onder te houden / is / onzes oozdeels / 't meerder quaet wel wat op te hou-
den / maer eindtlyk als een opgehouden stroom des te geweldiger / en bree-
zelyker uit te doen bersten / behalben dat 'er / op zyn best genomen doot onder
30 een samen gedwongen grooten hoop opinieuxse-menschen eenige de minste
gront / of bandt van vreed, en eendracht, late staen van rechte toegenegen-
heit, of liefd, kan werden betracht / veel min gebonden.

En daerom / men weegh / en wijk het dan / 300 men kan / of mach / al
waer in een Societeit van vele menschen, alle zonder onderscheit / of aenzien
van personen / 30 wel gemene als byzondere Leeden, of Burgers, niet onder
eenen Evangelijke-Interest van altoos tot beteren stant te konnen geraken / en
werden begrepen / (en 't welk meest altyt reeden tot ongenoegen geeft) 't bal-
hozt / of langh / 't moet daer in zich zelve eindtlyk buigen / of bersten / be-
halben noch dat 30 een Societeit, niet tegenstaende alle haren uyperlijken
splendeur / of luyfter van macht, en sterkte van wallen, enz. in haer in-
wendighste wel ingezien zijnde / sich zelven hier dooz 300 verswaikt / en
onsterk is bindende / datze tegens de minste van buiten komende tegen
spoede, en booznamentlyk tegens de inlandtze oneenigheden, en twisten
niet eendrachtelyk konnende bestaen / lichtelyk overwonnen, en t'onder
gebracht kan werden.

En dit is dan 't geen wy met onzen booznamen Bronstlagh van Evange-
lijkheit alleen te verstaen willen geben / namentlyk / dat 'er / om een wel-
gestelde Christ-burgerlijke Societeit, Republyk, of Gemeen-best te vesti-
gen / booz alle zaken een zodanige Gelijk-matigheid (tusshen meer, en
min

min verstandigen , meer , en min gegoeden , mannelijk , en vrouwelijk geslacht , Regeerder , en Geregeerden , enz.) dooz redenen en ervaringe moet uitgebonden worden / daer uit men op 't zekerste zal mogen bebinden / en besuiten konnen dat ieder lit in zijn graet / daer dooz niet alleen niet verwacht , of vernadeelt , maer in 't tegenbeel Versterkt , en meer , en meer opgehopen , en gevordert mach werden : want ieder in zijn byzonderen stant wel geconsidireert , of aangemerkt werdende , zullen alle Evengelijk verbeteringh in haren stant van noden te hebben bevonden werden.

Tegens welk boozsz. en ware brpheits gronden wy dan verstaen te strijden alle Societeits Ledens onderlinge heerfingh , of gewelts-ocffeningh , mitsgaders alle blindt gehoorsamen , en vertrouwen ; zo men ons vryheits-lievende-Nederlanders hedendaeghs bylelyk / of zeer verachtelyk op zijn paeps pooght te persuaderen / of wijs te maken.

Ten welken sijne / of opsicht / en propoost boozsz. wy alhier de pijnē waerdigh zullen achten by te brengen / dit volgende uit-trekzel van zeker Nieuw-Nederlants-geschrift.

„ Het N. Nederlants Indiaens Regeren, daer hier voren ook setwes van aen-
 „ geroert is / schijnt ons in aller manieren ruigen Schets van een Atheen-
 „ ze, of Out-Roomsche Populare Regeringh , welke / ons oozdeels / ook
 „ mede veer de beste voor de gemeene , en volx vryheit te achten is, die 'er tot
 „ een eerst te beginnen , of op te rechten Sociëteit booznamentlyk te betrach-
 „ ten staet / en is ook noch veel beter als te Athenen , of Roman te Conctië-
 „ ren / als mede te practiseren : want gelijck de Stadt , of Borgers van Athe-
 „ nen , wegens hare Doorluchrige Mannen , Veltoverste , of Capiteins Ge-
 „ neraels , enz. veel ondermijningh harer brpheit zijn onderwozpen geweest /
 „ en 't Roomze volk dooz hare van gelijcke Veltoverste , machtigen Adel , enz.
 „ in zijne brpheit werdende verkracht / en also in en dooz sich zelbe eindtlyk
 „ geruïneert en t'ondergebracht / 't zelbe souwen deze vrye N. Nederlantze In-
 „ dianen , als 'er byzondere in Rijkdom , en in eer uitstekende Mannen onder
 „ henlfeden quamen te groeijen / en op te staen / al mede na den oydinaris loop
 „ dezer Werelt onderwozpen zijn / en te verwachten hebben.

„ En dit souw in de werelt / en voor 't gemeen noch eerst den rechten
 „ Man mogen heten te zijn , welke daer toe de rechte / en assurante / of verze-
 „ herde tegen-middelen booz een recht-Vryheits-lievent-Volk , en Repu-
 „ blyk zouw weten aen te wijzen / en vast te stellen. Onzes oozdeels zouw
 „ 't vermijden van Conquerterende , of alleen ter overheersingh aangestelde
 „ Oorlogen , als mede der gemene nootlijdende Burgeren gebrek , buyten al-
 „ le vyle superstieuzze , en smadelijcke Aelmoes-gevingen , plichtshalven te
 „ vervullen , mitsgaders 't omzichtighe weeren van alle in overdadige Rijkdom,
 „ en in eer uitstekende Mannen , utnemende veel daer toe mogen helpen: want
 „ uit dien hoofden meenen wy dat ten allentijden de voorneme , en in de mee-
 „ ste vryheit uitmuntende Republiken wel van den meesten afbreuk hebben
 „ geleden , en tegens welke beide overdadige betrachttingen / van Rijkdom , en
 „ Eer , als mede tegens de baldadige ter alleen overheersingh strekkende Oor-
 „ logen (zijnde een boozname aenleidingh / en ook veeltycs een recht boetzel
 „ dezer twee uitmuntende afgoden , namelyk overdadige Rijkdom , en Eer,
 „ mitsgaders een uitputtingh der Gemeentens goet / en bloet) onzes ooz-
 „ deels / niet alleen dooz bloote , en schrale wetten , maer booznamentlyk
 „ daer

„ daer benevens ook met / en dooz grondige klare, en openbare inductien,
 „ of onderwijzingen, over des zelfs rechte oogh-merken aen de gemene Bur-
 „ gerschap, en der zelber jonge Manschap, en Jonkheit vruchtbaerlijch moest
 „ werden boozzien.

„ Oas dan hier booz oogen stellende / hoe men op 't aldervruchtbaerft een
 „ gemeen-best, niet alleen van wijzheit-betrachtende, maer beer het mee-
 „ stendeel van onwijze, en gepassioneerde (echter buiten superstitie, redens-
 „ bevattende) Menschen zouw mogen forzeren / en dat eventwel / niet te
 „ genstaende dooz ieders particuliere passie, het gemene-best alleen niet ver-
 „ hindert / maer zelfs gebozderst mocht werden / zo dient dienthalven booz af/
 „ en booz al wel scherpeijch in acht genomen / en ingezien de ordinaire zwak-
 „ heit der menschelijke Natuir / welke zich doozgaens zodanigh is bevindend-
 „ de / dat 'er (volgens het welbehent zeggen van dat de liefde altijt van zich-
 „ zelve eerst begint) by na niet op der menschen onderlinge liefde, en gerecht-
 „ tigheid, booznamentlijch omtrent het gemene-best, en is te fonderen. Ja
 „ zo verre ook / dat 'er dies-aengaende booz alle / en ieder opmerkende / re-
 „ delijke / of in deze werelt tamelijk wel geoeffende, en ervaren zielen, by
 „ na niet klaerder in deze tegenwoozdige werelt / en is blijvende / als dat
 „ onderlinge gemene trouw, en liefde onder den menschen weinigh, of niet
 „ te vinden is: en dienvolgende waer een achteloos, en laf vertrouwen op
 „ eeniger voorneme-menschen trouw, of deught onder geheelen volketen / of
 „ mecrendeels slechten oncrbaren Menschen meest heeft plaers gehad / daer
 „ heeft ook door 't betrachten harer schalke, eer-gelt- en heers-suchtige
 „ (geholpen, en gestijft door 't bedroch der schijn-Heilige-Hypocrieten) over-
 „ dadige tyranny aller meest gegrassert, en stant gegrepen.

„ En om hier inne dooz een algemeen licht / en gereet behulp-middel booz
 „ den meest slechten / en oncrbaren menschen / beplijghlijch te boozzen / zo en
 „ wreet wy niet beters-by te brengen / als de selve (booznamentlijch om-
 „ trent 't opmerken / en waernemen van 't gemene-best) een diepe / onzich-
 „ tige / en veltige wantrouw in te scherpen / en grondigh te doen versaeu/
 „ dat 'er by na geen grooter zonden, of onvolmaektheden onder den Men-
 „ schen, en konnen werden bedacht, of gevonden, als lichtgeloovigheid,
 „ een oorzaak van meest alle extremiteten in deze werelt, zo wel in 't Poli-
 „ tijk als in 't Kerkelijk, en gelijch 't spreek-woozt zeit / dat die haest, of licht
 „ gelooft, ook van gelijke haest, en licht bedrogen worr. En zoo meede aen
 „ de selve booz een van de aldernutste-vryheits-betrachtende-groot-regulen te
 „ recommanderen / trouw te zijn, maer niemant vol-uit te vertrouwen. Zo
 „ men ons hier nu twijffelende mocht bragen / hoe dat wy dan t'eeniger tijdt
 „ niet onzen Even-naecten oft tet zullen konnen verrechten: aengezien wy
 „ zonder te vertrouwen geen handel / of wandel met den zelven sonwen kon-
 „ nen drijven / of plegen? dient hier op tot antwoozt / dat wy niet en zeggen/
 „ noch aentraden niemant zedighlijch te vertrouwen, maer niemant vol-uit
 „ te vertrouwen, 't welk een zeer groot verscheel is: want op de eerste wijz
 „ rust booz den Trouw-hertigen zelf alle eerlijche / en bruntlijche ommevangh/
 „ en handel zijns Naestens / en 't welk niemant met reden kan tegen zijn,
 „ of spzeken / dieneend 't niet-vol-uit vertrouwen alleen tot een zeer nutte / ja
 „ nodige om / en toezicht omtrent onze allezins zwakken-Naestens handel:
 „ want ten dien opzicht is ook meede notoir / dat den eenen Mensch van des
 „ ande-

„anderen trouweir nooit kan verzekert zijn / en dat die heden trouw schijnt/
 „mergen ontrouw blykt / zoo en zal noch en kan zich den aldermeest rrouwe,
 „en wijze Mensch nooit belgen / wanneer hy zich van een ander Mensch dooz
 „wel toe te zien / eenighzins mistrouwt vindr. Ja zal 't zelbe (indien niet
 „al te bot / en schrupleux omtrent geringe / en in gemene Burgerlyke om-
 „megganghs boozvallende zaken) als een byzonder daet / of werk van booz-
 „zichthighheit pryzen / geerne alle openingh van zaken / en billijke rekeningh/
 „en verbintenis / ten bollen genoegens zijnes Naesten / by zijn brengende.
 „En boven als sulx te recomanderen in alle Staets , en Stadts Regeringen,
 „bedrijf, en Reken-zaken : want booz zoo veel den algemene welstant / als
 „zijnde den grontslagh van alle particuliere welstant / den particuliere is
 „overtreffende ; zo veel te na-pberiger behoort / en moet den zelven booz te-
 „der rechtshapige , en opmerkende ziel met de aldernaentoste toezicht
 „(zonder her minste vol-uit vertrouwen op iemandts deught, enz.) werden
 „betracht / en nageboost / en 't welk wy daerom te meer / en ernstelijc den
 „Lezer alhier trachten in te scherpen : aengezien wy voor 't gemene-best te
 „zorgen een van de booznaemste eigenschappen eener rechtshapige ziel hou-
 „den te wezen : want eplieden / wat eigentijke vermaek kan een recht Ee-
 „delmoedige ziel in zijn particuliere / of alleen eigene overbloet zijn schep-
 „pende / als hy daer nebens / zijns ondanks / zouw moeten zien dat zijn
 „Even-mensch dooz honger / en ongeblaste redelijke lusten / en genegenhe-
 „den / als vermagerende / en uitdrogende waer / of ook wel tot helze furien/
 „en ruine zijns eben-naesten hier dooz staet / of komt te verballen ?

„Is iemand nu noch zo wintigh van redelijke apprehensien / bebattin-
 „gen / of mee-waerdigheden omtrent zijn Eben-naestens ongemaeken ver-
 „zien / den zodanigen willen wy geerne ge-ertinnert / of ook hartelijc ver-
 „maent hebben / dat alle zijne parriculiere bezorgingen , en betrachtungen
 „van Eer-ampten , Schatten , enz. zonder reflexie op 't gemene-best te ne-
 „men , van de domste driften zijn , welke , onzes oordeels , onder menschen
 „konnem , of mogen werden gevonden : want wat kan 'er ellendiger bedacht
 „worden als een stant te willen / en blijven bekleeden / daer dooz men uit
 „rechtveerdige redens achterdocht is overtuight / dat onzen Even-mensch
 „zoo veer is verkozt / dat hy van alle Lichamelijke ja zielen wel-standt als
 „verstecken schijnt ? En dien volgende ook nooit (volgens de wet der Na-
 „turen / die geen indracht / of geweld en lydte / maer zoo haest zich gelegent-
 „heit verroont / tot haer eerste bryheit lieert) en zullen komen te rusten / of
 „zy en binden dooz d'een / of d'ander middel eenigerhande uitkomst / of
 „verlichtingh tegens de verdrukende / en waer uir dan veeltijts zeer droe-
 „vige verwoestingen van Landt , en Luiden zijn ontsaende , vindende zich
 „ook meede veeltijts de verdrukende met de verdrukte ren uit-einde jam-
 „merlijc vernielt , en r'onder gebracht , en , indient geoorlooft is zoo te spre-
 „ken , ontfangenze alzo beide hare rechtveerdige straf , den eenen om dar
 „hy te veel heeft begeert , en na zich genomen , en den andere dat hy te veel
 „heeft vertrouwt , en nagelaten.

„Hier dan wederom komende tot het deduceren / of berechtighing over eenige
 voorgestelde poincten in vertoogh D. zeggen wy wijders belangende den
 3. Art. die diende noch wel boven 't gehabteerde in dezer boegen ook mede
 gebillijkt / dat aengezien deze Societeir uit Luiden zouw bestaen die de Akke-
 Volga wijders zoo
 verklarin-
 gen als te
 niet-doe-
 ren ,

ningen van
verscheide
Articulen
in het Ver-
roogh, als
ook eeniger
maten De-
ductie D.
beginnende
van Art. 3.
enz.

ren, en Hoven vooz eerst in 't gemeen zouwen bereiden / en bouwen / en dien-
volgende ten minsten een wekelijke by een komst te houden genootzackte zou-
wen zijn / 300 en zouw daer toe geen bequamer tijt als Sondagh na de Godts-
dienstige Vergaderingh konnen uitgebonden worden / als zijnde dan ook / tot
meerder luister dier vergaderingh / op zijn aller eerlijst / of hebbelijst
gekleedt.

Den 11. Art. sprekende van ten minsten hondert Man, daer zouwen wy
nu wel vooz gelezen willen hebben / ten minsten ses hondert weerbare
Mannen.

Den 12. Art. inhoudende den beloftens Eedt van aen den Staet, Stadt,
en Compagnie gehouwen en getrouw te zijn, dit dienden ten opzicht der Com-
pagnie wel met deze restrictie / voor zoo veel aengaet eenige byzondere
Koophandels voorrechten: aengezeten men zich maer eene Souverainiteit, of
Oppermacht, en gezaghen in een Staet, en sijn verplichten / en dien-volgende
diende men ook wel wegens den Staet een prompt teglement / volgens Art. 25.
aen de Societeit vooz te schrijven.

15. Art. De nominerende verkiezingh In dezen Art. vermelt / en in den
19. Art. van 20. Man een te verkiezen geertendeert werdende / souw ook met
meerder omstandighelt / en noch eengerhande bygeboeghde omstichtig-
helt ten gemeene nut / en meerder verzekeringh van bequame Mannen tot
Gemeenten Bedienaers te kiezen, konnen werden gepractiseert.

20. Art. Zullende de afgaende, enz. In gebelgh van tijt / en ruymere
stof van bequame mannen / zouwenze na 30 deel Jaeren weer verkiezelyst
mogen zijn / als dan by 3 stemmen goet gebonden zouw mogen werden.

21. Art. Den Oudste van Jaeren, enz. dunkt ons onder verbeteringh goet
te zijn dat 'er een / van seben vooz de aenkomende / of jonghst verkozene Ge-
meenten Bedienaers, of lieber vooz het Jonghst genomene dubbel ge-
tal (vooz al eer de verkiezingh daer uit gedaen was) met meeste Billet-
jens-stemmen uit de afgaende / en maer een Jaer gediendt hebbende / tot
Oude / of vooz noch een Jaer te dienen werden gekoren.

22. Art. Ter gedestineerde plaets, enz. dezen Art. schijnt om de groote
ongelegentheit / en distantie der plaetzen niet practicabel te zijn. En zouw
derhalven de verkiezingh uit een dubbelt getal / zijnde van tien man een /
dooz der A. A. Heeren Burgermeesteren dient halven Gevolmachtigde,
daer in loco zijnde / vooz d'eene helft / en vooz d'ander helft dooz de dan
inder tijt Gemeenten-Bedienssers by billetjens stemmen mogen geschieden.
En zouwen alsoo bovenden zevende Out-regerende / altoos van 20. Man een
regerende / of lieber dienende zyn. En in gebal van een on-even dubbelt
getal / souw het meerder getal van d'eene helft alijt op yder Jaer beurts-
wijz-om / eerst by den Gevolmachtigde, en na by den Gemeenten-Bedienssers
mogen en konnen geschieden.

24. 25. 26. 27. 28. 29. Deze Articulen zijn alle der Gemeenten-Bedienssers
verplichtingen aen 't gemeen inhoudende / waer by ook de verplichtingh
van 't gemeen aen de Gemeenten-Bedienssers in deser boegen zouw mogen /
of konnen geschieden / Darze de zelve Gemeenten-Bedienssers na haer uit-
terste vermogen in haren dienst, volgens 't verleent Odrooy, en onder-
lingh Societeits-Accoort, behoortlik ten gemeenen-best hanthaven, en des-
noot zijnde ook tegens alle baldadige verasmadingh, of ook kleyn-achtingh

in haren dienst, mitsgaders tegens alle daer uit rijzende overlasten, enge-
welt als haer eygen lijf en leven zullen bevrijden en beschermen.

30. Art. Nu souwden de, enz. Dooz omtrent 600. Familien / dooz eerst
meest in 't gemeen lebende / souw een persoon / om bequaem rekeningh te
voeren / zijn werck licht wel geheel aen bñden konnen / en licht ook wel
meer als een Schoolmeester van noden zijn.

31. Art. Alle particuliere Contracten, enz. Een dusdanige Societeit van
omtrent 600. Familien / staende ook noch op haren gedurigen aenwas /
en vermeerderingh / souw dan ook wel van noden zijn / een of twee Beampt-
Schrijvers, of Notarissen ter Admissie dooz den Hove van Hollant te pre-
senteeren / en de zelve dooz eerst op zeker geringh Salaris uit de be-eedighde
Coloniers aen te nemen / daer en boven noch zeker geringe tax op ieder acte
te stellen. Mit welke Notarissen men sich ook Jaerlijx beurts-wijz van Ge-
rechts-schrijvers, dooz de Gemeenten-bediensgaers, op niet al te voorzigtige
Conditiën / zouw konnen bedienen / en waer toe de Notarissen dezer So-
cieteit, mitsgaders alle andere Be-eedighde Coloniers, daer toe bequaem
geoozdeelt werdende / voor zekeren bepaelden tijt onweigerlijk voor 't ge-
meen ten dienst zouden moeten zijn.

32. Art. En tot welkers alle, enz. Zijnde dezen Art. met de boozstellingen
op den 31. Art. Hier vozen als genoeghsaem doot en te niet.

33. Art. De vooraengaende of hoofd bedieningen der Schutterlijke wapen-
oeffeningh, enz. wel verstaende dat alles des aengaende geschiede onder
zekere by de Societeits (onder appr obatie) daer toe te maken bepaalde
instructie.

34. Art. Zo mede op de zelve wijz, enz. De in deze vermeldte Subalterne
of onder-beurtige-bedieningen wel ingezien werdende / verdienen eenige
beloningh.

35. en 36. Art. sprekende van Schip en Victualy deze moesten alle dooz de
Gemeenten-Bediensgaers op het best en naeuwst verzoeght worden.

37. Art. Maer al vorens sal 't geraden zijn, enz. By ruygen oberflagh
meenen wy / onder verbeteringh / dat tot oberboeringh van een geheel huis-
gezin en een Jaer lebens-booztract / ook Tant-Hups- en Sterkie-Bouws
gereetschap / zaep-kozen / vee / een houten Hups- / of woningh met zijn
toegehozigh pzer-werk / mitsgaders gescht / mosquetten / pijken / de-
gens / krupt / loot / enz. dooz ieder persoon / ter goeder rekeningh / dient
inleelt / als volghet :

Dooz een Man / met een Drouw / een huis van noden hebbende / stellen
wy / onder verbeteringh / _____ 700 gl.

Dooz een kind van 4 tot 9. Jaeren _____ 70

Van 9 tot 14. Jaeren _____ 100

Van 14 tot 18. Jaeren en daer ober _____ 125

Dooz een knecht / of meyt _____ 150

Dooz pder vry-mans persoon boven de 24 Jaeren out / en aen niemant
dienstbaer zijnde / nochre ook een huis apart van noden hebbende _____ 350 gl.

Dooz een van gelijke vry-vrouws-persoon _____ 300

(Die deze Rekeningh, of tax door onkunde te hoogh mocht dunken,
ofte ook dat die zo veel gelt in voorraet zijnde, of te weegh kost brengen,
dat die na N. Nederlant te gaen niet eens en souw behoeven te denken, enz.

Daer tegens diendt geweten, dat wy voor dees tijt, als noch te vroegh zijnde, niet en hebben voorgenomen de sonderlingen voordeelen van N. Nederlant, op duffchen voet te bekomen, te verklaren, veel min de nut, of nootpramende reden voor Hollants-volk in dezen vol-uit als opentlijk alhier ten toon, of voor te stellen.)

¶ Mant by boozsz. tax met heel gemeene, of arme luiden-kinderen mede te nemen / boozdeel konnende berchonen / 30 dienden daer in ook wel eenen zekeren voet beraemt: op dat 't gemeen in 't eerst niet al te veel kinderen, tot merkelyke schade / belast en wiert: want in bovenstaende oberflagh / of belastingh staen de Kinderen, Knechten, en Meyden ten opzicht van Huys-Vaders, en Moeders belastingh, intn als 't anders behoeftend belast / en der halven die merkelyk aental boven zijn etgen / of meer als vijf kinderen in 't geheel ober te boeren hadden / mochten van 9 tot 14. Jaren 25 gulden. en booz 14 tot 18. Jaren, en daer ober 35 gulden meer betalen. Alle tot het boozschreven wel-vermogende Luiden (die omrent Religies zaken vry van alle hevige Sect-gefintheit, en wegens den Publijken-Godtsdienst, alleen met het hooren lezen der H. Schriftuur, zonder eenigh ander Predicant / of ceremonies-plegen / vol uti te breedden waren) souwmen zonder onderscheit van hoedanige hanteringh / en ouderdom datze ook waren / mijs wel by sinnen zynde / tot stem-hebbende, en dien volgende regeerende Leeden, volgens Artijkel 2. mogen achten en aennemen.

¶ Daer op dat het gemeen van alle nodige en wel-kundige Hant-werx-luiden na behooren wel verzien mocht wezen / 30 souwmen van yder soort / als by exempel Akker-luiden, Hoveniers, Spitters, en Delyvers, Timmerlieden, Pot, en Tiggelbakkers, Visschers, Leerbereiders, enz. na proportie / of gelijchheit der Societeits-stemmende-Leden mogen gaen uitsiezen / en die onbermogende waren by sozn van verschet / op kosten / van 't gemeen / op boozgaende / of wat insuderen Tax overboeren. Itzende meest of lieber al te mael gehouwe jonge Floxe Liedn, Iteper een Outachtig, of Hoog-bejaert paer onder / zult moest booznamentlyk zijn om des zelfs goede / of meer als gemeene kundighheit in hare hanteringh. Zo nu het Gemeen hier dooz meer als wel uti-voerlyke beswaeringh mocht ontfangen / de zelbe souw boozlichting van eenige gelden booz en tot lasten van 't gemeen tegens den penningh als dan te accorderen, booz eenige jaren aen des Gevers zijde vast / wel haest verlicht konnen worden / booznamentlyk als 'er onder alle goede ordre / 't stuk van de gemeene en prompte over te leveren Rekeningh naeuwkeurighlyk wiert in acht genomen: want sulx de Societeits credit, en welstant sonderlingh souw konnen verstercken / en bebozderen.

38. Art. Welke voornaemste voorraet, enz. 't Zekerst en 't nodigst zal zijn / dat alle boozname en nodigste boozraet alhier / booz 't afbaren / versozgt / en / na gelegentheit / by sozn van Fransoen uitgedeelt wierde.

41. Art. De Mennoos-gefinden, enz. Als 'er van seven man een weerlose waer / 't souw misfichten meer als genoegh zijn / en op dat niemant licht oozzaek mocht nemen; om sich weerloos te beynzen / 30 moest ten opzicht van tocht, en wacht, de weerloosheids-voorwending daer ter plaetse naer adbenant / vry wat duider als hier te Lande aangerekent werden.

53. Art. Tot opwekkingh, en vrolijke moergevingh, enz. In plaets van ses uiren

vuren daeghs booz't gemeen te werken / zo souwt / ons nader oozdeels / beter zijn datmen maer zekier twee dagen, pder maer van drie schoft of 3 daeghs zijnde negen vuren tijts, inde weel booz't gemeen en werken. En by deling van de zelbe Landen zo souwen die aen't gemeen schuldich waren / haer gedeelte in't gemeene Lant, mitsgaders ook haer particulier bereit Lant in vollen eigendom nooit machtelijh konnen zijn / of werden / booz/en al eer datze hare schulden aen't gemeen hadden voldoen / en zo meede tot een ten eerste afdoeningh der gemeene schulden te bigileren / zo en wast ook niet ongeraden datmen de gemeen-bereide Landen zo langh tot een vaste warburgh booz de gemeene schult onverdeelt hielt / en in't gemeen / alleen dooz mannen boven de 24 jaer (of in des zelfs stee hare knechten niet onder de achtien jaren) bleef bebouwen / en de bruchten tot zekeren geringen prijs uirdelende / zo zouwen om uit schult / die men ten uiterste moest zijn te vermijden / te geraken / wel een haeftege / als zekeren middel mogen uirbinden.

56. Art. 't Vee zouwen, enz. Met het gemeene Vee zoutomen / ten respect van des Societeits uit en in schulden / eben als op Art. 53. wegens het Lant aengerektent mogen handelen / 't zelbe slachtende / tot zekeren geringen prijs / in een gemeene verhoop-hal / ieder zijn gertel laten toekomen.

61. Art. Alle Jonge ongetrouwde, enz. Dezen Art. is al te nadelligh / of ongeretelijh om bequameelijh knechts / booz dieze van doen souw mogen hebben / te bekomen / en derhalven niet practicable. En diendt ook wel een goede ordre beramt booz die knechts / of Meiden op zijn kosten oberbrengh / hoe dat den zodanighe / niet tegenstaende dat knecht / en Meit komen te trouwen / echter haer verschot dooz behoozlijke dienst zullen gehouden zijn te voldoen / 't welk met eenigen dagh / of tijt in de weel booz den in't verschot zijnde Meester te werken / bequameelijh kan geschieden.

79. 82. Articulen, en waer dat ergens meer van den Nieuw-Amstelze Heer Schout wert gedacht / of gesprooken / dat mach lieber alles op zekeren Gevolmachtigden of lieber Opziender (wegens de N. N. Patronen of Hoge Overgheijt daer in Loco residerende) verstaen werden. Zonder, om gewichtige redenen, eenigfins de Judicature der Compagnie, of hare Drs. absoluut onderworpen te zijn.

83. Art. Watnoch wijders omtrent Vremde, enz. Ten opzicht der hter gemelde wyder te bedingen Privilegien zoutwen wy (in't wel nemen / en onder verbeteringh) dit volgende booz de Societeit in achtningh te nemen / noch wel ge-erinnert / en booz gerecommandeert willen houden.

Dooz eerst Een alleen onder de hoogste Overgheijts gesubmiteerde Civile-Regeringh, in wleus vermogen het zouw staen (benebens alle verkiezingh) / of bestelling harer boozneme als min boozneme onder-beurtige-bedieningen volgens hter boren aentekeningh op den 15. 20. 21. en twee-en-twintighste Art. vertoogh D. en in 't zelbe Art. 16. 17. 18. 19. 23. 24. en 29. Art. mitsgaders 't aengeretekende hter boren op Art. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. enz.) wetten / en ordinantien (alleen 't Civil en alle daer van affhangende proceduren aengaende) te beramen / en vast te stellen / ook na gelegentheit te veranderen / te vermeerderen / te verminderen / zo en gelijhze sulx t' haerder meeste rust / en welstant / door de ten minste 3 part stemmen der geheele stem-hebbende Burgerschap, souwen verstaen te behooren. Gereferbeert / of boozbehouden ten allen tijden in dezen (als in alle onbedachte booz-

voorzballen) de alleen en eenige Correctie der hoge Overigheyt hier te Lande, waer in dat bebonden souw mogen werden / dat de zelve Societeits wetten, en Ordonnantien niet met de gront wetten onzes Lants, en dienvolgende niet met de billikheden, en gezonde reden, en waren accorderende, of overeenkomende. En dien volgende waer het zelvige eenigen interest van **Stact / of Stadt** souw mogen betreffen / dat in zulken gebal de Societeit / volgens ook Art. 117. stiptelijk gehouden zouw zijn approbatie te verzoeken.

Dat alle de dooz **Eede / of by mannen trouw / of waerheits** beloften in-gelijfde leeden dezer Societeit ook in den zelven **Eedt** (volgens Art. 77.) souw wen mogen begripen / datze zich belangende alle hare zoo wel byzondere als gemeene Burgerlyke twisten / en verschillen ober gelt / en goet / tot injurien incluyt te beslechten / geheel / en al tot gemener rust / en welstandt aen des Societeits goetgevonde, en van de Hooge Overigheits geapproveerde **Ordre** waren verblyvende / renuncierende ten dien sine van alle middelen zoo van Appel als Relief, enz.

Dat niemandt zoo wel **Vremde** als simpele Inwoonder, en Burger dezer Societeit om eenigerhande sustenue in zake van Godts-dienst, of opinies halven dooz den wegens de **H. Overigheits** gestelde Schour, **Opziender / of andersins** Gevolmachtighde op eenigerhande wijs en zullen mogen werden gemolesteert.

Dienende ook mede ter eerster instantie aen 't oordeel / of stemmen der ten minsten ; Burgerchap dezer Societeit geoffereert / of iemandt wegens intractabelheit volgens Art. 14. in deze Societeit tolerabel / of niet tolerabel en souw zyn.

Doozbehoudens zoo zich iemandt des aengaende wilde beklagen / dat by zulk (Consozm Art. 114. en 115.) op gelijken voet van die onrechtmattige excommunicatie willen sustineren / zijne Actie tegens de geheele Societeit dooz des zelfs A. A. Patronen, of ook met der zelber A. A. Conzent alhier in rechten zal vermogen te Statueren.

Blyvende 't gunt wyjders onder 't Crimineel is zoeterende (uitgezondert 't recht van opschortingh van stemmingh, uitsluitingh, en apprehensie, midtsgaders na gemaekte bevredingh, luidt Articulen 67. 70. 71. 73. 82.) ter **Judicature** van den daer toe Gevolmachtighde der Hooge Overigheit daer in Loco zijnde.

Van welx gelastingh, en instructie der Hooge Overigheit, ook meede nette openingh, en kunschap aen de geheele Societeit moest werden verleent.

Zeer dienstelijc souw het wezen dooz de rust dezer Societeit dat den Gevolmachtighde, of Opziender der Hooge Overigheit eigene **Procedure** zond der communicatie der voornaemste / of voozittende Bedienaers in der tijdt tegens pinande / zelfs der Inwoonders, vermoght aen te vangen. Huis-zoekingh, apprehensie, midtsgaders alle van dier **Natuur** zijnde voorneme exploitien, niet zonder consent der voozs. Gemeenten-bedienaers by der hande te mogen nemen. Ziet hier ober tot meerder lichts na den 82. Art. beginnende binnen in van de woorden maer in cas van te willen sustinieren, enz.

In hare rechts-plegingen zich voornaemtelijk te gedragen als eenigermaaten in meergemelt vertoogh **D. Articulen** 77. 78. 79. 80. 81. 82. 84. 85. 86. 87.

86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 101. 102. 103. 104.
 onder verbeteringh / te induceren wert getracht.

Ten opzicht der Buiten-luiden dezer Societeit , en die in N. Nederlandt ook mede onder dezen Staet der Vereentghde Nederlanden zijn gezeten / zouw het in cas van ter op den anderen hebbende te eischen / ten weder zijde zeer gerespectijli mogen zijn / sulx ter eerster instantie / buiten Arrest , vooz sebers ordinaris Rechtbank te doen.

Berschiil tusschen twee Buiten-luiden , of anders Vremdelingen onder 't gebiedt der Societeit voozballende / de selve aen haren ordinaris Rechter / indienze onder eene Jurisdiccie t'huys gehooren / of anderzins aen de naeste, en hooghste Rechtbank daer te Lande , ofte daer deze Societeits voozballende Criminele zaken ordinaris te dienen zouwen hebben / te renboteren.

Appel by eenige Buite-luiden ober / of tegens 't utterste gewijzde dezer Societeit geschiedende / 300 zouwende Gemeenten-bedienaers inder tijdt tot mede-sustenue van rechtmartige sententie met de meest balloterende stemme op kosten van 't gemeen vermogen te Concluderen.

Den Leeden dezer Societeit (zich genootzaekt bindende tegens eenigh Buitelingh ober eenigh bonnis buiten deze Societeit gebelt / te appelleren / of ook anders in cas d'Appel tegens haer / zich genootzaekt bindende haer recht wijders te verbolgen) zouw behoorzijken tijdt dienen vergunt / om zich daer ober met den Gemeenten-bedienaers in dertijt te beraden / op hoope om dooz de selve / in manier als bozen / in hun goet gekeurde recht gesterkt / of ook anders dooz der selve goeden raedt daer van afgeleidt / en ter voldoeningh geantineert te werden.

De somme bedragende hoben guldens / 300 zouwen de bezwaerde dezer Societeit van de hooghste Rechtbank daer te Lande vermogen te appelleren vooz den Hoogen-Raedt in Hollandt.

De executie van sententien , of gewijzdens by / en na stijl dezer Societeit gebelt / niet zonder communicatie / en expres consent der Gemeenten-bedienaers in der tijdt te geschieden.

Zo mede temant ober 't recht van stemmingh by ; stemmen gesuspenderet / of opgeschocht / of ook wijders ten vollen geexcommuntceert zijnde / zouw den Gevolmachtighde de executie dooz / of van wegen den Gemeenten-Bediensers aenbevolen / of ook wel by des zelfs ongerechteit aen den President der Gemeenten-Bediensers aenbevolen en uitgeboert mogen werden.

En in cas van eenigh berschiil tusschen den Gevolmachtighden, en Societeit, of der selver Gemeenten-Bediensers hier als in andere zaken voozballende : sich dienthalven te gedragen aen meergemelten twee en tachtighste Art. in vertoogh D.

Wijders souw het vooz deze Societeit tot voozsetting en gedurigen toebodder van Coloniers, en alle daer toe gehortge ordres / zeer nootzakelijch zijn een a twee Gevolmachtigde (op zekere te maken instructie) hier ter Stede Amsterdam onder 't opsicht der A. A. Patronen te stellen / en die ook wijders in andere nodige verrichtingen vooz de Societeit hier te lande neerstelijch zouwen hebben te besotigneren / en sigtleren.

In N. Nederlandt op de Suit-Rivier, of in des zelfs Bay gearrbeert zijnde / souwenze met de meeste of ; stemmen en dienbolgende na des Societeits egen gellef

gellesten een streek-Lants onder 't Resort, of bestek der Stat Amsterdam vermogen uit te kiezen.

Ook mede vryheit om 't haerder goetdunken tot verbeteringh van Land-derijen enz. vooz 't geheel / of een deel der Societeit te mogen verplaetzen / mits Contentement doende aen alle eerste / ofte voozheen-bezitters der naerder te verkiefen plaetsen / en dat alles binnen 't voozgenomde bestek der Stat Amsterdam.

Weshalven de Societeit ook van het Netto bestek mitsgaders artozdatte ober de Limiten / enz. tusschen de Stat Amsterdam / en hare Hog. Mogende mitsgaders West. Compagnie, en Indianen gemacht / wel onderrecht dienden te zijn / om also hare Limiten, en anders daer na te konnen bedin-gen / en vast te stellen.

Datze zo veel, en zodanige Sterkte binnen als op het uiterste harer Li-miten, op haer eigen kosten, zullen vermogen te bouwen / als haer in ge-volgh van tijt by meerder / of $\frac{2}{3}$ stemmen zal geraden dunken / om 't selve tot een waerdige Straets, of Stats Provincie niet 'er tijt te mogen aensokken.

Da Ses eerste begins Jaren (te rekenen van den dagh der eerste Landingh / en die niet toetsellen doch souwen doozloopen) darrigh achter-een-volgende Jaren vryheit van alle belastingh daer te Landen / 't zj wat naam de selve souw gegeven mogen werden.

Altoos en ten ewuigen dagen vasten / vryen / erfelijken eigendom der Geoccupeerde-Lantstreek, de selve 't haren geliefsten onderlingh te bereiden / en te parten / en desen.

Zonder dat de Societeit mitsgaders eenige hare onderhozige Lantsaten nu noch ten ewuigen dagen oock zullen vermogen de selve Landen, of Lande-rijen aen eenige andere Natien, zijnde independant van dezen staet / te ver-breemen / en dat op peine van gequerste hoogheit, enz.

Remende de selve aen vooz alle vremde invasien na haer uiterste vermogen te bewaren / en beschermen.

Vrye-Schip vaert, en Koophandel, mitsgaders vrye oeffeningh van aller-hande Neringen, Ambachten, enz.

De Mineralen Christallen, Gesteenten, Marmoren, enz. In de Lant-streck dezer Societeit vallende / zouwen van Piemant particulier gesocht / ge-eigent / of bezeten mogen werden / als volgens oordre der Societeit, en Consozm der aen haer te verkieven Vryheit.

't Gemeene Lant, Vee, enz. en souw om pmanz particuliere schult, of achterstal op geen 'er hande wjz aansprekelyk / of in rechten berekelyk mo-gen zijn.

Ten opsicht van Buitenlandtze-Koophandel aen 't Lant, of Compagnie te betalen min / ofte meer van recognitie als op alle Westindische gewelten by d'ingezeten van deze Landen / of Stat van Amsterdam wert betaelt. Uitge-zondert darmen de Societeit tot nodige voozzettingh de eerste ongerekende Ses begins jaren, met noch Ses daer en boven volle Vryheit van af / en toevoer / zo wel hier / als daer te Lande / 't haerder Noodrufft zj vergunnende : op datze hare Doozjakelijheden / in den tijt van noch onvermogenheit / dooz de hooge belastingh niet genootzaekt en zj tot merkelyken nadeel / of oock wel ruine te derben : want om zonderlinge conqueste van Komenschap (binnen die tijt niet te verwachten) en behoest zulx aen de Societeit niet getweigert te werden /

werden / en souw de Societeit sich daer benebens ook wel konnen verplichten / egeene Peltery, boben haer eigen Broodruft / binnen de boozsz. jaren te verhandelen / of altoos niet te verzenden.

Belangende de oordre die den staet, of Compagnie na de geerspireerde twaelf voornoemde Vryheits jaren omtrent het innen haer gerechtigheid ober den Buiten-Landtze-handel zullen hebben te stellen / daer in / als ook na de geexpireerde 30. jaren Vryheit ober Stats te accozderen inkomsten / zal de Societeit dooz hunne Gemeenten-Bediensers in alle billikheit / en na reeden aen Staets en Stats Suppooften behooyzlike en schuldige assistentie zijn verlenende.

Blijvende des niet te min onbermsndert / en boozbehouden / de verkennde recognities Drpheit van alle maertalen / en behoefstigheden dienstigh tot den Lant- Huis- Scheep- en Sterkie-Bouwen / tot oeffening van allerlei Handwerken / of Ambachten / mitsgaders van alle gewassen in N. Nederlandt vallende / nu en ten eeuwigen dagen vry van recognitie in 't herwaert komen, gelijk ook van allerhande gesouien / of gedrooghte Vis / en van alles wat in N. Nederlandt ooit zo te Water, als te Lande by de Societeit, en hare onderhorige Lant-saten door eigen industrie zal konnen werden te weege gebracht.

Na de expirering der geheele Drpheits jaren / dan souwen alle belastingen, mitsgaders reglementen op Jacht, en Visscherijen, en Houthakken daer te Landen met Communicatie der 30 in der tijt / als ooit geweest Gemeenten-Bediensers dezer Societeit, na des selfs gelegenheit en middelen / op de aldersaghtste en geboegelykste manier vermogen in geboert te werden.

Doch souw onbertusschen / zo de gelegenheit dan zulx bereischen / profissionale oordre aengaende Jacht en Visschery, Houthakken, enz. by de Societeit mogen gestelt werden.

Om te boozkomen dat deze Societeits / mitsgaders leders particuliere manhafte verkregen Landerijen / haer dooz machtige / en listige woekertige inschrappers niet tschrelijch en werden ontfet ; zo souw her ook booz deze Societeit zeer dienstigh mogen zijn / dat 'er niemant buiten de zelve / geduerende ten minste de Drpheits jaren / eenigh Landt binnen de Limiten dezer Societeit en souw vermogen te kopen / of dooz eenigh ander middel in vasten eigendom te gewinnen / en in cas van erfents of anderszins iemande toegelkomen zijnde / 't zelve binnen zekeren tijt gehouden zijn te verhoopen / of anderszins een boben gemeene belastingh ten profijne van 't gemeen daer han te dragen.

Ten dezen opzicht souw her meede zeer dienstigh mogen zijn voor deze Societeit zeker recht van naektingh, of benaerding te stabilleren.

Als meede zekere Wet, regel of Maet van hoe veel naest gelegen Lant ; of Landerijen om te bebouwen ymant zouw vermogen te bezitten.

En op dat de Societeit tot bewaringh haerder Limiten onberswaft / en in hare dienthalben nodige progressen onberhindert mocht blijven : zo diendense ook r' enemael vry en ongehouden te zijn / om eenige 't 3p hoedantge / by ymant van deze staet daer te Lande gemoveerde Oozloge by te wonen / of op eenigerhande wijz meede behoeben te vermoejen.

Dieshalben en souwen ook egeene Burgers, of ook anderszins Jonge Manschap, mitsgaders Inwoonders dezer Societeit, 't 3p van wte / of onder wat pretext werdende versocht / of gelast / zonder haren vryen-Keur buiten hare Limiten ten Oozlogh behoeben te gaen / of op eenigerhande wijz daer in getrosken mogen werden.

Behalven noch dat zulcx niet en zouw vermogen tot leders Keur hoeft vooz
hoofst te komen : ten waer dat zulcx al borens by ²ballotterende stemmen een-
partighlyk waer beslooten / toegestaen / of vry gestelt.

Tot een zekere dragingh der gemene Lasten / en tot de eerste kennis, mits-
gaders gereeste na-rekeningh, en minste maer, en strijk-stoks-verspillingh van
t gemeene inkommen : so zouwt vooz alle de gemeene Leden dezer Societeit
zeer dienstigh mogen zijn / dat het gemeene de Tiende part van alle de geprepa-
reerde / als ooft te prepareren Lande / in vasten en onderbreindelijken et-
gendoom waer Competerende / en vooz welx gebruyk een ieder Colonier, of Lic
dezer Societeit aende daer toe geordineerde voorneem-Gemeenten-Bediensers
in der tijt jaerlijx de tiende part (van 't geen zijn heel bezit op 't minst in huur
zouw vermogen te doen / en dat volgens ²stemmens waardeering / alle
jaren te vernieuwen) dan zouw hebben te betalen / en dat met zodanige Munt,
Waren, of Vruchten als de gelegenheit der Societeit dan wel zouw toelaten/
en volgens dien by 't gemeene ook vooz de ten minste ²ballotterende stemmen
best verstaen / en geresolveert zouw komen te werden.

En tot welx weder vergoedingh 't gemeene aen ieder particulier ingelijst Lic
dezer Societeit, en des zelfs nakomelingen vooz af verbonden zal zijn / alle
impotente Mannen, en Vrouwen, behoefte Weduwe, en Wezen dezer So-
cieteit eerlijk te ondersteuten, en te helpen, ook des van noden zijnde, geheel
te onderhouden, en dat niet by form van Aelmoes, maer als uit plichtige
schuld, uit voorgaende accoort, en genot gesprooten.

Het overschot van dien te employeren. Zo alst meede by ten minsten
²ballotterende stemmen dezer Societeit altijt goet gebonden zouw mogen wer-
den / so meede het inkomen, des nodich zijnde / noch vooz andere wegen te
vermeerderen / en den Doot ophoudende weerom af te schaffen / of te verminderen / mits het vooz ³tiende der Lande vooz een onderanderlijcke vasten
waerburgh altijt houdende.

Eindelijc tot versoegingh van Weduwe, en Wezen, Oude, en Kranke, enz.
Staen de Articulen, 109. 111. 112. 113. in 't meer-gemelt vertoogh D. ook
vooz naemtelijc in achtvingh te nemen.

Requesten, Verdoogen, De- ductien, enz.

Let. A.

Over-gelanght den
22. Novemb. A^o. 1661.
maer vermits den Ed.
Heer President van
Huis, en te dier tijt
niet present was, zoo
hebben 't zelve ander-
mael op den 13. De-
cember daer aen gere-
presenteert, en over-
gegeven.

Aen de E. E. Heeren Commissari-
fen, en Directeurs, by de A. A. Hee-
ren Burgermeesteren op authorisa-
tie van den A. A. Raedt dezer Ste-
de Amsterdam, gestelt over en om-
trent de Coloniers willende na de
Zuidt-Rivier in Nieuw-Nederlandt,
en dat onder 't resort der zelve
A. A. Heeren, &c.

W^{er}toont met behoorzijke eerbiedingh H. V. Z. M. als last
hebbende van zijne Princpalen (bestaende in verscheide
burgerlijke-gesclitke Familien) welke genegen zijn om
zich op eer / en billijke conditien te transpozteren na de
Zuidt-Rivier in Nieuw-Nederlandt, en dat onder 't resort/
of bestel dezer loffelijke Stadt, en Regeringh van Amster-
dam met de E. E. Heeren Bewinthebberen der West-Ind-
dische Compagnie, onder approbatie van hare Hog. Mog.
de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden / verdragen. Heb-
bende de zaek zicli dan wijders zodanigh / dat hem Suppliant by verscheide
boozvallende gelegentheden / ter Beurs, als anders is vertoont / en boozge-
dragen; hoe dat eenige wel-gemintioneerde Burgers, en Inwoonders, als
mede Vremdelingen, en niet te min Wesshebbers van dezen Vryen-staet, zicli
langh / en mentgymalen onderlingh hebben beraden / en ook getracht in 't werck
te stellen / van zicli onder 't een / of 't ander Uirheems-gebiedt tot den Landt-
bouw te bequamen / om zicli also eerlijck met Drouw / en Kinderen te mogen
ernerer / en waer toe haer de gelegentheit in deze Landen / vermits de zwa-
re / en benantwde tijden / niet al te gunstigh en schijnt te zijn / zo heeft het den
Suppliant in dezen altydt vrent / en verwonderlijck gedacht / waerom zy zicli
niet lieber en zochten te verboegen omtrent U. E. E. mijn Heeren booznoemt
hare redenen en antwoozt hier op waren t'elkens / dat de conditien van mijn
E. E. Heeren ten opzicli van 't bouwen eener Stadt, booz haer-lieden die
maer een Dorp, Buurt, of veel eer een Christ-burgerlijke Huis-houdingh
beooghden / te bezwaerlijck waren. Den Suppliant dit by zicli zelve naerder

over en weer ober wegende/ presenteerden als M. enz. sijnen dienst/ om zodanige eer- en billijke-conditien aen u **E. C.** booz haer te procureren als 't mogelijk / en booz hen-lieden genoegende zoutw mogen wezen. En gelijck hy dan by dezen is doende. Verzoekende hy Suppliant in qualiteit / en naem als vozen booz zijne Meesters en Principalen, dat het **U. C. E.** gunstelijck moge gelieven hen-lieden met zo veel Familien (als 3p-lieden alrede zijn / en daer toe wijders ingebolgh zullen komen op te spreken / en bewegen) te licentieren / om op des zelfs eigen kosten zich te mogen transporteren na de Zuidt-Rivier in Nieuw-Nederlant, om aldaer een bequame streek Landts, onder 't refozt uwer **E. E.** booznoemt / by / en omtrent de * Hoere-Kill, of daer 3p-lieden het anders geradener / of beter booz hen-lieden mochten komen te oordeelen / na haer eigen geliefsten uir te mogen kiezen, en dat zo veer en breed als 't haer in gevolg van tijden, nodigh zal dunken te beheinen, of anderfins af te scheren, nemende 't zelbe ook meede aen op haer eigen kosten / (aengezien het zelbe / een ruigh / beboomt / wilt / woest / en onbeboutot Landt is) tot den Landtbouw / enz. te bequamen / en dan onderlingh, t'haerder welgevallen, te verdelen, en voorts voor haer en hare Nakomelingen 't zelve eeuwiglijck, ende erfelijck tot haer vry eigen landt, en goet, zonder iemandts bekreun, of beler te mogen bezitten, en gebruyken. Presenterende ook mede van gelijcken alle volgende onkosten t'haerder nodige defentie tegens de Wilden t'haren laste, of prikkel te nemen. Verzoekende wijders tot eenigerhande verlichtingh / en verzoetningh aller boozsz. kosten / moelten / en perjkelen / als mede tot nodige booztsettingh harer goede intentie (en detwelke met 'er tyd tot merkelijck boozdeel van Staet, en Stadt, ook solaes van veel bedroefde, en uitquijnende Familien zal mogen strekken) alleenlijck na vijf jaren eerst begins, in dewelke zy-lieden doch maer scherp levens onderhoudt zullen te weegh kunnen brengen, noch maer dartighe achter een volgende jaren vryheit van eenigerhande belastingen daer te Landen, 't zy wat naem de zelve zoude mogen hebben, of gegeven kunnen werden. Als mede bevryingh, en des noot zijnde beschermingh, nevens alle Onderdanen van dezen Staet daer te Landen by en omtrent de Zuidt-Rivier, tegens alle Naburige pretentien, en daer uit rijfende overlasten, en geweld.

Belangende 't gene de Politie, ofte Justitie is rakende / dient geweten dat dit wetnigh / of niet booz een Dorp, Buurt, of anders Christ-burgerlijke-Huis-houdingh dese 3p-lieden maer slechts booz hebben / heeft te doen / of te zeggen. Verhopende 3p-lieden onder zich op alles / tot haerder onderlinge bebredingh / zodanige ordre te stellen / dat zich niemandt met hen-lieden dienthalven daer te Landen zal hebben / of hoeven te bemoeijen. En oft geviel / 't welck 3p-lieden verhoppen van neen / dat 'er eenigh different met hen-lieden / en andere Onderdanen van dezen Staet daer te Landen boozbtel / zoo onderwerpen 3p-lieden zich dies-aengaende geerne en gewilligh de hooghste en wettelijke Judicature van dezen Staet, daer toe geordineert, of noch te ordineren.

Gelijck 3p-lieden ook mede zijn doende / ober het te attozderen in dezen. Rakende den Gods-dienst, zouden 3p-lieden de kosten van Predicant, enz. geerne besparen / en in plaats van dien / alle Zonnedagen / en Hooghtijden / enz. by beurten onder zich de H. Schrift, zijnde den alderzuiverste. Predicant, met goede ordre / tot de meeste rust / en minste aenstoof der verscheide humeu-

* Anders
genaemt
Sinkensse,
of Swa-
nen-dal.

ren van Menschen, alleen zimpel booz lezen / en Psalmen zingen / enz. Verwachtende hier op U. E. G. goetvinden / en resolutie om booz hen-lieden mijne Meesters / ten eersten doenlijk zijnde / te mogen weten waer na sich dezenthalven zullen hebben te reguleren / en also in hare wijdere nodige booznemeng / op het minste berhindert te mogen werden. Dit doende / enz.

Was geteeckent H. V. Z. M.

En uit het gefelschap zijner Principalen noch getekent by, enz.

Aen de E. E. Heeren Commissarissen, en Directeurs, by den A. A. Heeren Burgermeesteren op autorisatie van den A. A. Raedt dezer Stede Amsterdam, gestelt over en omtrent de Coloniers willende na de Zuidt-Rivier in Nieuw-Nederlandt, en dat onder 't resort der zelve A. A. Heeren, &c.

Let. B.

Overgegeven den
20. Decemb. A°. 1661.

Vertoont andermael H. V. Z. M. met behoorlijke eerbiedingh / en dat volgens affprek / en gelastingh der E. E. Heeren voornoemt / op den sestienden December dezes Jaers 1661. aen hem Suppliant in qualiteit als in 't vortigh request, gedaen. Nu by forme / en manier van raport ober de boozdragtingh der twee bewuste poincten aen zijne Principalen. Zijnde ten I. Op wat wijz men zouw dunken sich op het onquetselijckst, ten opsight der Hoge Overigheid, Stadt en Compagnie, en 't veilighst voor de versoekende Societeit, onderlingh te mogen, en konnen verbinden, om alle hare particuliere voorvallende questien, en swarigheden onder sich te verblijven, en besleghten, zonder te mogen, veel min gehouden te zijn voor eenige andere reghrbank dienthalven te verschijnen. Ten II dat darigh Jaren, boven nogh vijf Jaer eersts begin, vryheit van alle belastingh daer telanden voor hare E. E. voornoemt, te veel doghten. Deze boozs. twee poincten, dan by henlieden mijne Principalen in rijper deliberrate geleidt / en naeutkenenlijck ober / en weer oberwogen zijnde; Adviseren daer op na hare beste wetenschap / edogh alles onder verbeteringh, als volghet. Op het eerste en wel het Considerabelste zeggense; hoe dat haer niet geheel onbewust en is 't onderscheit van burgerlijck misdrijf in Crimineel, en Civil. Alles wat onder Crimineel forteert, zouwenze na gelegentheit van zaken, of met uitsluitingh, door ten minsten de twee darde part stemmen, of andersints ook by overleveringh, om daer of hier te Lande wyderste reght gestelt te werden, en hoger niet gezint zijn te procederen. Ober alle 't gunt onder 't Civil wert betrouwen / zondenze van gelijcken een hoort / en beknopt onderlingh accoord / ook mede onder approbatie der A. A. Heeren Burger-meesteren dezer Stadt (welke zplleden dan ook niet alleen

wenschen; maer ook zeer gedienstigh zouden willen verzoeken tot Fondateurs / Patronen en Hooghste Opstenders dezer Societelt) en waer het wyders noodigh zou zyn diensthalven approbatie te verzoeken; traghten op te reghen / en dat onder verblijf aller zo bedaghte, als onbedaghte voorvalende verschillen, en swarigheden, egeen uitgezondert, aen de geheele Societeit, de welke in geringe / en minst-belangende differenten / by de Moderaerste, en kundighste Gecommitteerdens uit den hare / als vrede-makers, alleen tot bevredingh, en verder niet zouwen procederen. In zaken van meerder belangh / by de meeste stemmen der geheele Societeit. En oermerkelyk hooghst belangende zaken / 't gemeen betreffende / zoudenze ook niet zonder ten minsten de ; part van stemmen der geheel Societeit tot eenigh besluit traghten te komen. Zouden ook in alle voozname voozballen / en daer 't den tyd lyden kost / niet versuimelyk traghten te wezen, het hoogh-wijsadvys harer A. A. Patronen voornoemt tot Societeits besten doorgaens te verzoeken. Als dewelke t'eenemael genegen zyn tot een rechte eenparige Christ-burgerlijke Societeits welstandt, en dat alleen onder hooghste opsight vooznoemt / afgescheiden van alle Militaire dwangh en heers-sught, dewelke vooz hare vrye schouderen als vrygeboren burgers, die ook in een vrylandt en Stadt de vryheit gesmaekt hebbende; eenen ondragelijken last zouw zyn, en dien volgende voor henlieden ook onmogelijk om eeniger maten met voorbedaght accoort in re kunnen gaen. Belangende nu het tweede / daer op zo menen dat het genoegh notoir is / en by Stadts Registers in gevolgh zouw konnen blyken / datze in dezen profitabeler vooz Stadt, en Staer als de gestelde Conditten vooz Nieuw-Amstel zyn presenterende / of verzoekende: want gerekent de excessive kosten alrede by de Stadt Amsterdam daer omtrent gedaen; zo zouwdenze menen / dat ten einde de verzoghte 30 Jaren (want de eerste ongerekende vijf Jaren zouden mer tostellen dooz lopen) verleende vryheit dezer Societeit; noch meer proffijt vooz Stadt en Staer zal mogen en konnen berekent worden / als 'er veelicht in driemael dertigh jaren op den voet van en voor Nieuw-Amstel geprofiteert zal zyn of worden. Gebende hier van onder verbeteringh deze reden / dat het haer oozdeels niet gesien is; dat eenige luiden van fatsoen, of die wat verder als haer neus langh konnen zien, en ook meede war by te zetten hebben; op zodanige Conditten zullen traghten na Nieuw-Amstel te gaen. En die tot noch toe daer heen van eenigh fatsoen hebben geschenen; die zyn meest door regeer-sught, en vermeenden koophandel aengelokt geweest; maer aengesten op de Regeringh noch komenschap aldaer niet veel vette soppen dielen te weken; zo zyn de zodantige nebens alle andere hare vanght wel gewaar gewozden / en Nieuw-Amstel voor zo veel jaren al tot een Stadt beooght, en zouw ook noch geen de minste Landt-buurt, in getal van Menschen, de armoede onaengeraekt, in Hollandt mogen verftrekken. En dat zulx alleen met sleghte en by na ter werrelt geen voorraet hebbende Menschen onder noch Militaire in schrapende Tughtmeesters ten goeden effect zou konnen werden gebraght; schijnt ongelofelyk. Myne Meesters in dezen hare rekeningh beter traghtende te maken; menen dan onder verbeteringh / dat om luiden van eenigh fatsoen / en middelen (zonder welke men in dezen niet kan beginnen, veel min uitvoeren) te trekken; het t'eenemael nootzakelyk is; dat de Conditten daer na werden geproportioneert en dien volgende / als mede ten opsight van de

boozheen gemelde meer als gemene moeten / perijkelen / en kosten / konnen
 zplieden ook noch niet anders begrijpen ; of de verzoghte vryheits Jaren be-
 hoorden veel eer van mijn E. E. Heeren Commissarifen voornoemt, tot ver-
 meerderingh als verminderingh by de A. A. Heeren Burgermeesteren, en
 verzoghte A. A. Patronen aengehouden te werden, 't welk mijne Principalen
 by wydere standt griffingh van haerlieder verzoek / en acceptatie van het N.
 N. Patroonschap niet ongefondeert durben verhopien ; datze in plaets van
 maer de dertigh berelste jaren / uit Cozdialiteit harer N. N. Patronen, tot
 noch betere boozzettighe / ten minsten met noch tien jaren vryheit daer-
 boven zullen werden vereert. En dit daer om te meer : aengezien men zelfs
 hier in 't beste van Hollant wel ruim voor zo veel jaren Vryheidt van alderhan-
 de belastingh voor droogh gemaekte Meren, en dat noch aen de rijkste Inge-
 zetenen is vergunnende :

Wat en behoortmen dan aen geringe en des van noden zijnde Burgers, en die
 om te vinden betere gelegenheit, tot nodige erneringh met Vrouw, en Kinde-
 ren, eenigermaten genootzaekt zijn, of werden, haer L. Vaderlant (van alles
 overbloopende ; maer ach arm ! te ongelijk verdeelt) voor een ruigh, wildt,
 woest, onbebouwt Landt te moeten verwisselen ; wat en behoortmen die, zeg-
 genze, tot haerder nodige reddingh en voorthelpingh dan niet te vergunnen ?
 Dus veer dan wat aengaet mijn rapoort / en 't welk booz mijne Meesters te
 wenschen staet ; dat tot naerder aenleidingh en bebozderingh haerder nodige
 en goede intentie zal mogen strekken / 't welk Godt geve. Hier mede / enz.
 Datum 20. December / No. 1661. Amsterdam.

Was getekent H. V. Z. M.

En uit het geselschap zijner Principalen noch getekent by, enz.

Aen de E. E. Heeren Commissari-
 fen, en Directeurs, by den A. A.
 Heeren Burgermeesteren op autho-
 rifatie van den A. A. Raedt dezer
 Stede Amsterdam, gestelt over en
 omtrent de Coloniers willende na de
 Zuidt-Rivier in Nieuw-Nederlandt,
 en dat onder 't resort der zelve A. A.
 Heeren, &c.

Let. C.

Over-gegeven den
 23. Decemb. A^o. 1661.

Verthoont wyders / H. V. Z. M. Het rapoort over 't pinct Crimineel der
 versoghte Societeit aen zijne Meesters en Principalen gedaen / misgga-
 ders het provisioneel onder verbeterings advis / by de selve daer op ge-
 ballen. Mijne Meesters en Principalen in dezen verklaren eersteljk tot
 haerder verschoningh / boozhomingh / en wegh-nemingh aller quade ach-
 terdochten, welke omtrent hare zo wat ongemene verzoeken moghen ont-
 staen ;

staen; dat haer geen dink in deze onderlinge handelingsh aengenamer en zal wezen / als dat mijne **E. E. Heeren** vooznoemt / op het aldernauwst in 't onderzoeken, en onderrasten harer intentie gelieven te gaen, verzekert zijnde; dat waer de zelve alle redelijke, naeuw-keurighste proef, en ondertastingsh niet zouw konnen verdragen; datze daer in nootzakelijke Correctie of verbeteringh is behoevende, en welke zy leden sich van 't begin / tot den einde in alle hare zo schryftelijke / als mondelyke verzoeken / Raporten / Advysen / &c. 't Zp dooz haer / of haren Becommitteerden gedaen / eens vooz al zijn onderwerpde. Ook niet willende dat 'er iet vooz bondigh / of vast verstaen / of gehouden zal werden / vooz al eer dat 'er ten wederzijde van leders Principalen behoozijlike goetkenningh / of bekrachtighingh zal geschiet zijn.

Komende dan tot het poinct der Crimineele zaken / zo zeggenze dat gelijck het notoir in haer naerder verdoogh op den twintighsten dezer overgegeven is blykend; datze in 't minste na geen Crimineele-Jurisdictione en zijn staende; maer in tegendeel datze deselve sich t'eenemaet ontsaen / en als een al te beswaerlijk Ampt vooz henlieden niet dultferlyk en zijn afwyzende / en waer by zplieden by dezen ook noch op het alder ernstighste zijn persisterende. Blyft dan nu oberigh om in dezen delen / ten respect der Hoge Overigheit, aen mijn **E. E. Heeren** vooznoemt / te geven behoozijlike / en ook mede volkomen satisfactie / als de welke grondelijck hebben verstaen / en gebat dat zo 'er het minste misnoegen, zo wel in het een / als ander by mijn **E. E. Heeren** vooznoemt / als ook inzonderheit der zelve **A. A. Principalen** omtrent deze onderhandelingsh / als ook namaels / met reden zouw mogen komen te ontsaen, dat dat het schadelijckst voor henlieden zouw wezen dat 'er in dezen zouw konnen werden bedaght. En dien volgende zullenze in alles, watze zullen konnen verstaen niet directelijke tegens haren verzoghte Societeits byzonderen, en noorzakelijken beooghden welstandt te strijden, met alle eerbiedigheit aen mijn **E. E. Heeren**, mitsgaders der zelve **A. A. Principalen** na behoren trachten toe te geven of afstaen. Zplieden verstaen dan dat vooz dezen haren beooghden Societeits te durene welstandt / vooz onvertwifkelyke / en als hooghste Wetten zouden moeten werden geobserveert.

1. Dat 'er niemandt particulier, 't zy onder wat pretext, onder henlieden eenigh gebiedent ontsagh zal werden toegelaten. 2. Dat 'er ten dien opsight niet een stuiver uit het gemeen voor iemandt, 't zy ook mede onder wat pretext, en sal mogen werden geproffiteert. Zullende de machtigste in goederen / en niet min in kennisse de Societeit in alle voozname bedieningen / zonder een stufber proffijts daer vooz te trekken / alleen uit liefde by verkiezelyke beurten moeten bedienen. En hare rekeningen 't gemeen aengaende promptelijck, en by overleveringh aen de gehele Societeit; zo wel over hare verrichtingen als ontfangh, en uitgaef van penningen, gehouden zijn te doen. De mindere bedieningen zouden ook mede uit liefde / by de minder vermogende / zonder eenigh het minste genot / by verkiezelyke beurten moeten werden bedient. 3. Den Alderminsten zouw zo wel gereght, en gelijk moeten geschieden, als den Aldermeesten, ja daer de zaek het eeniger maten zouw mogen / of konnen lijden / Den Minderen altijt met gunstiger oogen aen te zien als den Meerderen, als geheel daer ober uit zijnde; dat den Minsten, tot voozt zettingh harer voozgenome Societeit, alle gelegenheit tot beteren standt werde verschafft

schafft en gegeven / om alzo met 'er tijd meer en meer nutter lidmaten harer gewenste Societeit te bekomen. Dit dan aldus booz af by mijn E. E. Heeren werdende geconsidereert / so sullen hare E. E. sich niet zeer met eenigerhande bekommerlijke achter-doghten, ober de boozgewende zwaargheden / omtrent de aengeboden opficht van den Nieuw-Amstelze Heer Schout, ober deze Societeit, behoeden bestaert te binden: want mijne Meesters op de gronde van een Egaliteit, 't zelbe booz so een kleen beginnende Societeit het nuwste oozdeelende / willende bouwen; binden sich genootsaekt / zelfs alle boozneme Hoogheits schijn, so veel mogelijk te vermijden. Gelykze ook mede ten zelven opficht / so veel mogelijk / alle rigoureuse proceduren, voor een beginnende Societeit ook zeer schadelijk, geerne zouden boozkomen / en afwijzen. Maer dezen eghter alle niet tegenstaende / so binden ze sich in deze gelegentheit ten hooghsten verplight / volle satisfactie op het boozkel vande opficht van den Nieuw-Amstelze Hr. Schout / aen mijne E. E. Heeren booznoemt te geben.

Booz eerst zouden mijne Meesters, en Soliciteerders, dezer Societeit, wel zeer gebienstelyk / als 't zelbe tot haerder nodige boozzettingh 't alderbest oozbelende / willen verzoeken; datmen ten minsten de vijf ongerekende eerste begins jaren, hentieden geliefden op hun eigen prykel alles onderlingh te laten besleghten / en dat dan daer na den Hr. Schout van Nieuw-Amstel zouw mogen vry staen ter plaetse dezer Societeit, so ten opficht van den Staet, Stadt, en Compagnie, als mede haerder huishoudingh / so in 't generael als particulier / alderhande gerechtelyke inspectien te mogen nemen. Getulgen te beleden / so en als by sulx volgens zijne Instructie, daer van ook nette openingh aen de Societeit zouw dienen gedaen te zijn, in aller modestie / goetbinden / en te raden zouw mogen zijn of werden. Edoch egene proceduren, zonder Communicatie der voornaemste Bedieners in der tijd van deze Societeit, tegens icmanden aen te mogen vangen. Huis-zoekingh, Apprehensie, mitsgaders alle van dier Natuur zijnde voorneme exploiten, niet zonder consent der voorname Societeits-Bediensers in der tijd by der handt te mogen nemen. Merckelijc verschil / tusschen den Nieuw-Amstelze Hr. Schout, en de boozsz. bedieners hier ober vallende / en een van beide / of alle beide merckelijc menende te zijn bestaert / of verhoort; zullen daer ober aen desselvs A. A. Patronen en Hooghste Opzienders vermogen te doleren. Dewelke dan daer ober na haer A. A. goetbinden zullen hebben te disponeren, en de verschillende partijen volgens plicht te obedieren. Wat noch aengaet de Vryheits jaren van belastingh daer te Landen; blijven zplieden sich noch gedragen tot hare redenen en motiven in hare twee voorgaende geschriften, op den 13. en 20. dezer, overgegeven. Eindelijc / en ten laetste so willen mijne Meesters, en Principalen in dezen wel expresselijc dat deze en alle voor heen gaende als ook navolgende so schriftelijc als mondelijc opstellingen, omtrent deze verzoeken- de Societeit (als strekkende booz eerst maer tot een proef haerder intentie / en so maer in 't rijgh / en als maer ter loops geconcepiceert en boozgedragen) niet wijder en zullen noch mogen werden getrokken, of in eeniger manieren werden geduidt, als alleen tot haerder byzonder Societeits ooghmerk en besten. Gantsch niet boozhebbende / hier booz eenige andere / 't zy ook wat sojn van regeringh / te taxeren veel min te beledigen; aengesien zplieden booz so onerbaren / of onwetende in deze Werelt niet en willen geacht of gehouden

houden zijn; dat ze niet en zouden weten / hoe dat de verscheide gesteltenisse, zo van aerdt der Menschen, en Landen, als ook zeer grote, of maer zeer kleine beginnende Societeiten, verscheide manieren van Regeringen zijn vereischende. Hier mede / enz. Datum 23. December No 1661. Amsterdam.

Was geteekent H. V. Z. M.

En uit het gezelschap zijner Principalen noch getekent by, enz.

Aen de E. E. Heeren Commissarissen, en Directeurs, by de A. A. Heeren Burgermeesteren op authorisatie van den A. A. Raedt dezer Steede Amsterdam, gestelt over en omtrent de Coloniers willende na de Zuidt-Rivier in Nieuw-Nederlandt, en dat onder 't resort der zelve A. A. Heeren, &c.

Let. D.

VErdoont noch wijders / H. V. Z. M. Ober en omtrent de gelaastingh harer E. E. voozdoemt op den 23. December laetstleden gedaen; om tegens de naeste en wydere Compareringh booz hare E. E. een onderlingh Compromis (na 't welk de Soliciteerders der Christburgerlijke Societeit zouden gezint zijn alle hare Civile zaken onderlingh te besleghten) te ontwerpen / en dan met hare E. E. te Communiceren. En booz zo veel des selve inhoudende Articulen buyten nadeel van Staet, Stadt, en Compagnie zullen mogen werden bevonden; daer op dan behoozlijke approbatie by des seifs A. A. principalen, en daer sulx wijders zou gehoren / te mogen verwerpen. Verdoont hy H. V. Z. M. ten opsight boozsz. / na boozgaende Communicatie zijner Principalen, deze navolgende / en onder verbeteringhs, en als maer adviserende poincten, articulen, of ruyge opstellingen, volgens welke zijne Principalen menen dat hare te begeeren / en te versoeken Christ-burgerlijke-Societeits groeiende / bloeyende / en te duren welstandt / niet alleen dient aangehangen; maer ook verbolgens opgebouwt / en gecontinueert te werden; om alzo ten voorneme goeden effect, en tot zonderlinge dienst, ten verscheide opzichten, van Staet, Stadt, en Compagnie te mogen werden gebracht.

1. De booznaemste grondslaggh dezer Societeit zou dan wezen een Evangelijkheit, ten welken sine ieder Mans-persoon (niet onderde vier-en-twintigh jaren ondt / of ten ware hy getrouwt waer / en niet dienstbaer zijnde) begeerende te komen in deze Societeit, eerst / en booz al heilighlijk, of by Mannen trouw, of waerheit zal hebben te beloben; dat hy nooit na eenige byzondere opper, of gebiedende macht in deze Societeit zal trachten / nochte ook gedogen dat by temande van deze Societeit daer na in 't minste getracht zal werden; maer 't selve niet gemeenderhandt / na zijn uiterste vermogen met

met lijf, en ziel ten gemene-best / zal helpen weren / en tegenstaen. **Midisgaders** alle wydere pointen / by meerderheit, of $\frac{2}{3}$ part van stemmen der geheele Societeit, ten gemene-best / zynde geresolvert / of vast gestelt; by hem ook / na zijn beste vermoegen / als een recht vreed-lievend-Christen Mensch zullen betracht / en onderhouden werden.

2. **Crachtende** ook mede met het ingaen van deze Christ-burgerlijke Societeit, tot onderhoudingh van alle vreed, en eendracht in de zelve / van hem af te leggen alle particuliere twist, en hevige sect-gezintheit omtrent Religies zaken. **Diensthalven** zich volkomen te vreden zullende houden / omtrent den gemenen Godts-dienst, met alle Zonnedagen, en Hooghtijden, die men daer als hier te Lande zal vieren / op gezette uren des boozmiddaghs uit de H. Schrift, dooz etwelijke aenkomende geschikte Jongelingen, of ook Mannen der Societeit, by beurie met goede oydre / en op ieder Hooghtijt passende Capittelen / alleen simpel te horen voorlezen. **Mer** ook Psalmen / 300 boozeringh tot onderlinge stichringe te zingen / en alzo met alle behooylike aendacht, en zedigheit te vergaen / en te scheiden.

3. **De gemene Raedts-plegingh** zoud ook meest ter zelver tijd / en plaats / na 't uitgaen der voornoemde Godts-dienstige-vergaderingh, voor eerst, en by provisie mogen geschieden.

4. **Om dewelke in goede / en behooylike fozm te besteren / en beleden / 300 zal 't hier nu van noden zijn** bande gehele fozm der Regeringh dezer Societeit beginnen te spreken.

5. **Alle ordonnantien, tot welstandt dezer Christ-burgerlijke Societeit wervende bereyscht / zouden by ten minsten de $\frac{2}{3}$ part met biljetjens stemmen moeten werden goet geheurt.**

6. **En van gelijken niet minder als $\frac{2}{3}$ biljetjens stemmen mogen verandert / vermeerdert / of verminderd / of ook te niet gedaen werden.**

7. **Welc eerste voorstel tot het maken van eenige nieuwe ordonnantien / midisgaders tot veranderingh / vermeerderingh / of verminderingh / of ook te niet-doeningh der alree gemaeckte tenderende ; zouw alleen by de Gemeenten-bediensers in der tijd, als booz-zittende leden / en by gevolgh van tijd ook met boozgaende Communicatie aller oit gewezen Gemeenten-bediensers, in de algemene vergaderingh mogen geschieden.**

8. **Op dat 'er alzo door haestige onbedachtheit, niet ietswes in de algemene vergaderingh, en werde geproponiert, veel min besloten, 't welk nadeligh aen Staet, Stadt, en Compagnie zou mogen zijn, of konnen geacht werden.**

9. **Maer na als een hooghste doelwit, en beste dezer Societeit, naeuwekeurighlijck moet werden geboelt: want zonder volkomen genoeg in alle boozneme raedtslagen / beslupten / als ook in de mindere particuliere proceduren dezer Societeit, &c. aen Staet, Stadt, en Compagnie te geven ; zoo was de ruine dezer gehele Societeit vol-uit geboren.**

10. **Diensthalven zal 't booz al ten gemene welstandt ook zeer goet / dienstigh ja nodigh zijn ; dat de Societeit alle haer besluten / en ordonnantien / 't gemeen aengaende / altoos ter correctie harer A. A. Patronen en Hoge Overrigheit zy stellende. En van eenigh byzonder belangh schijnende te zijn ; daer over ook altoos der zelve A. A. approbatie zien te verwerven.**

NB. Volgende 14. aentekeningen zijn Copie van der E. E. Heeren Commiss. Kanteekeningen op den 25. February A.O. 1662. aen de Sollicitanten overgelevert.

3. Dit kan niet toegestaan werden, also de rust-dagen esgal moeten geveert werden.

5. Ordonnantien te maken, en compeert niet niemant dan de Hoge Overrigheit. Maer konnen onder malkander wel een oeconomische orde maken, mits de wetten niet contrajerende.

8. Daer zal de Overrigheit wel voor zijn.

11. Komende nu van tot de form der verkiezings der voorneme-Gemeenten-bedienaers; 300 zullen de gezamentlijke Coloniers, en ten minsten hondert Man kerck / de ongetrouwde Mannen niet onder de vier-en-twintigh Jaeren (niet dienstbaer zynde / noch ook van 't Gemeen by form van bereschot iet gedenkende / tot expeditie r'haerder reis / te geneten) ter geordineerde plaets haer A. A. Patronen, en hooghste Opfienders by een mogen komen.

12. Doende gezamentlijk in handen van hare A. A. Patronen, of des zelfs E. E. Gecommitteerdens den behoorzijken Eedr, of Mannens-trouwsbeloften, van in alle hare 300 gemene als byzondere raedslagtingen / en betrachtningen aen den Staet, Stadt, en Compagnie gehouw, en getrouw te zijn, en te blijven, enz.

13. De Namen, Plaets, en Woonsteden, Vrouw, en hoe veel Kinderen, met onderscheit van hoe veel Knechtjens, en Meysjens, als ook der gehuurde Knechten, en Meyden, Namen, en Ouderdom van mede net aen te tekenen zijn / ook van wat hanterings, en hoedanige gezintheit.

14. Neugezien alle intractabele Menschen, als daer zijn stijf-koppige, en aen den kroonse-Stoel-naeuw-verplichte Papisten, Woekerige Joden, Engelse stijf-koppige Quakers, Puriteinen, en driestige domme duizent-jarige Rijks-Gezinden, nidsgaders alle stijf-hoofdige hedendaeghs Revelatiepretendeerdens, enz. uit deze noch tedere Christ-burgerlijke Societeit, tot behoudt der gemene rust omzichtiglyk moesten werden gewaert.

15. En dan 300 boozts dooz de stem-hebbende Coloniers, na hare beste wetenschap / in een toegerolt bijsetjen op te stellen / en alzo dooz elk zijn hooft te kiezen / of te nomineren een man / welken hy de vermogenste in middelen / als ook booznemenlyk in verstandt / of kennis onder hen-lieden is achtende.

16. Welke stemmen in aller tegenwoozdigheit / by probzje dooz eenen uit den haren / zullen mogen werden vergadert / en zullen de tien Mannen / daer op de meeste stemmen zijn gevallen / dooz een dubbel getal aen de A. A. Heeren Burgermeesteren der Stadt Amsterdam als Patronen, en Hooghste Opfienders (om daer uit vijf, dooz een Jaer te dienen / te kiezen) mogen werden geoffereert.

17. Zo het gebeurden / gelijk het licht zou konnen / dat de meeste stemmen op meer als tien bielen; in zulken gebal zoudmen dooz 't lot upt die / daer de minsten van de meeste stemmen eenparighlyk op waren gevallen / tot verbullings bande tien by 't lot mogen upthiezen.

18. En van gelijken zoudten die / welke malkanderen te na in bloet bestonden / dooz 't lot moeten werden geschift / enz.

19. By vermeerdering van Coloniers, zoud men ook t'elkens van twintigh Man een tot voorneem Gemeenten-Bediener Jaerlijx tot vermeerdering der Gemeenten-Bediens moge verkiezen.

20. Zullende de aegaende / by probzje / maer een jaer daer na weer berkefelyk mogen zijn.

21. Den oudsten van jaren bande aegaende / maer daer na booznamentlyk den langst in bedienting geweest hebbende / zal tot President of voorzittend Gemeentens-Bediener noch dooz een jaer de gemeene zaak moeten helpen bedienen.

22. Ter gedefinierte plaets zoud men alsoo boozts de nominatie der Ge-

Gemeenten-Bediensers by dubbelt getal een Jaer van te bozen aen des zelfs A. A. Patronen mogen doen / en op voorraet ober zenden. En die de gedane verkiezingh dan weer by bestote missibe eerst tegens / of op den asgaende tijd te openen / zouden by tijds konnen oberzenden.

23. Deze aldus verhozen Gemeenten-Bediensers zoudt men noch tot een a twee Gemeenten-Bediensers upt de Mennoos-gefinden, of die geen wapentijke defenstie verstonden / een dubbelt getal mogen nomineren; om van gelijke tot assisterende, en toezierende voorneme-bediensers (als 't op geen wapen handeltingh of defenstie aen quam) als bozen te kiezen / en by boegen.

24. Zullende nu alle de verhozen Gemeenten-Bediensers, booz 't aenbangen van haren publyken dienst / heilige beloften (by form van Eedt / ofte ook anders op Manne trouw of waerheit, 't welk booz een en 't zelfoe zal opgenomen en verstaen werden) eerst aen des zelfs A. A. Patroonen, en Hooghste Opzienders de Heeren Burger-meesteren der Stadt Amsterdam, en daer te Landen aen haren diensthalben Gevolmaghtighden, daer na ook aen de gesamentijke Coloniers moeten doen; van datze alles na haer beste kenniss en uptterste vermogen / 't gemeen aengaende / ten meesten boozdeel / en gemeene rust zullen crachten te dirigeren / en besleghten.

25. En dat na haer beste wetenschap buyten eenigh het minste boozbedaght nadeel van Straet, Stadt, of Compagnie. Ten welken opsight aen henlieden ook een prompt reglement zou konnen voorgeschreven werden.

26. Ook mede zullende gehouden zyn van alle de minste heerfingh ober 't gemeen niet alleen ook heilighlijk te desisteren; maer sich diensthalben ook niet min op het alderscherpst te verplighen; datze daer ober booz 't gemeen als Argus oogen zullen crachten te verstreken; om 't zelve wakkerlijk na haer uptterste vermogen en kennisse / als een aldergrootst algemeen quaet voor een klein beginnende Societeit, gemeenderhant te helpen weren en tegenstaen.

27. Sigh van gelijken verplighende / hare Rekeningen 't gemeen aengaende / openbaerlijk booz alle de Coloniers promptelij ja zelfs by overleveringh, om net nagezien te mogen werden / tot een sturber te doen.

28. Diensthalbe als mede aller hare verrichtingen omtrent de gemene zaek, zplieden sich ook geerne alle ende leders Coloniers Corectie / missgaders gereghelijke aenklaghten (booz alle 30 in der tijt als gewezen Gemeenten-bediensers te doen) een jaer en zes weken na ge-expireerden dienst en langer niet / zyn onderwerpende.

29. Zonder nochtans voor alle voorsz. diensten en verplichtingen een stui-ver genots te mogen genieten, of uyt het gemeen te profiteren, zullende alleg upt liefden / of anders booz wat genietende eer / tot 't Gemeen moeten vercrichten en doen.

30. Nu zouden de gesamentijke Gemeenten-bediensers, onder de be-redigde Coloniers ook mogen uitzien na een neerstigh / en getrouw Persoon, in 't Boekhouden en Rekenen tamelij wel geoeffent (welke ook te gelij Schoolmeester dier Societeit zou mogen verstreken) om van alle de Gemeentens zaken / schoon van noch kleen belangh / echter niettemin net Register en Rekeningh te houden.

31. Alle partticulere Contracten, Testamenten, of uysterke willen, &c.

zouden by den zelve / by probisie volgens de beste Notarische formulieren , en dooz twee a drie be-eedighde Coloniers dezer Societeit mogen werden gepasseert. Zo mede getuigen te beleden / enz. zou ook dooz twee boozneem-Gemeenten-Bedienaers dooz den zelve wel können en mogen waargenomen werden.

32. En tot welkers alle vergeldingh men den zelve exemptie van alle gemeenen arbeit zouw mogen vergunnen : op dat also alle gemeentens beswaaringen die dooz op ieder acte set te stellen zou mogen insluppen / des te beter mogen werden geweeert. En waer op in alle wydere boozvallende gelegentheden inzonderheit dient gelet.

33. De voor-aengaende , of hooftbedieningen der Schutterlijke , tot nodige verweeringh / wapen-oeffeningh , zoud ook alle Jaeren / een half Jaer na de voorneem-Gemeenten-bedienaers veranderingh , (by nomineringh) / of dubbel getals opstellingh dooz meeste gemeentens stemmen / en dan boozts by upkiezingh der voorneem-Gemeenten-bedienaers , die daer ober ook het hooghste gezagh zou Competeren / en in wiens handen den Eedt van ge-you / en getrouw / enz.) mogen geschieden.

34. Zo mede op dezelve wijs te nomineren / en verkiezen alle voor-aengaende , of Hooftbedieningen in den Landt , huys , of hut , en sterkte-bouw , als ook 't boodtschap ter daghvaerdingh , enz. mitsgaders alle / 't zy hier genoemde / of niet genoemde Subalterne , of onderbeurtige-bedieningen , zouden ook mede alle uptiesden / of booz een weinigh eers / na booznoemde electie / moeten werden bedient.

35. De gezamenlijke voorneem-Gemeenten-bedienaers , hare eerste zoogh dan nu zal wezen / om een goet / hegh / en ruim Schip , ten naesten prijze / tot overvoeringh der Coloniers te huuren.

36. Op de Victualy , schoon by den Schipper te bezorgen / eghter 't oogh daer ober te laten gaen : op dat de gezondheid der Coloniers hier door geen last en kome te lijden.

37. Maer al borens zal 't geraden zijn / datze van ieder bevestight Colonier 30 veel gelts op de handt zien te ontfangen / als 'er by naeuwste overslagh tot overvoeringh / en kost-gelt booz een jaer hooft booz hooft zal zijn behoevende.

38. Welke booznaemsten boozraet op de beste menagie booz Cargasoen daer te Lande kan werden bekomen.

39. Gereerschappen tot den Lant , Hut , of Huis , en Sterkte-Bouw , moetenze booz al ook niet vergeten.

40. Recommanderende boozts ieder Colonier die sich zulx by kent / hooft booz hooft / 't zijner nodige lijfs defensie booz al / en ten minsten met een Snap-haen-roer , Pistool , en Houwer , Kruit , en Loor naer advenant te boozzien.

41. De Mennoos-gezinden , of die sich zulx in conscientie niet by en kenden / zouden by probisie / zo ten opsight dezer monture , als ook ten opsight van toght en waght , booz 't gemeen / met gemeen consent / of meerderheit van stemmen / op zekeren te contribueren tax werden geschat.

42. Zullende de zodanige / ook mede van alle stemmingh (omtrent de nodige boozvallende Defensie , Sterkte-Bouw , mitsgaders alle de daer omirent te stellene ordre van Officien , en Wapen-oeffeningh) exempt zijn.

43. Zo en moet ook niet werden verſumt ieder Colonier te vermanen dat hy ſich / en Familie vooz in plaets van naer tot pronk dienende Kledingh, en Huisraet, van alle nodige, den lyve welvoegende / ganſch onkoſteijſke / verwarrende / en tot den Landt-bouw bequame Kledingh, Linnen, Kouſen, en Schoenen naer addenant / ten minſten vooz twee jaer voozſte :

44. Want by gebrek van goede, knapſe / en wel-geſchikte habituatie, de menſchen al te veel van haren recht menſchelyken / en burgerlijken Standt / en luſter komen te verliesen.

45. Straet dan voozſt by de Gemeenten-bedienaers te verſozgen / dat alles tot de beſte Commoditeit vooz de Coloniers na leders qualiteit / om ober te baren / tot bequamen verblijf vooz man, en vrouw, en kinderen, enz. werde geſchikt.

46. Alle onnodigh, en groot-plaets-beſtaande huysraet, enz. moet om de koſtelijke braght / en behoudingh van Scheeps-ruym tot de noorzakelijheden met naeuwe toeficht werden geweert.

47. Alvorens te Scheep tredende / zouden de voorneme-Gemeenten-bedienaers vooz ettelijke der gemene Coloniers, alle de Coloniers mogen ontbeden te ſamen te komen; om de gemene rekeningh op te nemen. Dewelke ook promptelijc als horen in Articul 29. beloofst; zelfs by overleveringh zou moeten geſchieden.

48. Woerende 't ſelbe / zonder eentge de aldenminſte ooghluyskingh, op het alderzorghvuldighſt, en ernſtighſt t'elkens vooz 't afgaen der voorneem-Gemeenten-bedienaers werden geobſerveert: aengezien hier van 't grootſte, en voornaemſte deel des gemenen beſt is afhangende.

49. Daer te Lande dan / met Godt den voozſte / gelandt zijnde; zo gelt het nu ieder Colonier / als een rechtſchepen Batavier, en Voorſtander van 't gemeen, de handen upt de moutw te ſteken.

50. En gemeenderhandt niet goebedoerde / en rechtſchape, Landt / Hut / en Sterkte-bouw-kundige Voorgangers ten eerſten Legerze-wijz Hurten op te ſtaen; om alzo met Drouw / en kinders / Bagagte / enz. Upt het Schip onder drooght te komen.

51. Voozſt dan ook met gemeenderhandt te maken dat het zaet in d'aerde geraek.

52. Daer na / of ook al onderruffchen / dient op een baſter Defenſive-algemene-winterwooningh toegeleid; tot dat het de gelegentheit toelaet vooz ieder apart een eige particuliere / en gemakkelijker woningh te kommen verſchaffen / en bezozgen / enz.

53. Tot opwekkingh, en vrolijke moergevingh vooz den niet al te kloekmoedige Menſchen / en tot behomingh van zelieren gewiſſen voor-raet van levens-middelen / mitſgaders de ruimte van welbereidt gemeen-bouw-lant, daer na vooz 't lot te delen / zou ons oozdeels den alderbeſte middel zijn; datmen de eerſte vijf jaren gemenerhandt ten minſten ſes uren daeghs met partijen van rien Man, daer onder een goetkundigh voozgangher / het te bereiden Lant / enz. by gelijke Perken, en Lot verdeelden; om gehouden te zijn ieder Perk binnen zo veel dagen / als 't dan wel te doen goet gebonden zou mogen werden / na behoren te prepareren.

54. Blijvende den overigen tijd dan tot ieder zijn particuliere zake / gemak en proffijt te betraghten.

55. Ten welken fine men ook ten eersten by gemene resolutie / en Lor een ieder Colonier 30 beel naest / of ook tot Wijngaert best bequaem / gelegen land / als mede tot een Moes-Hof, Speeltuin / enz. na dat de gelegenheit dan toeliet / ruimelijc souw mogen laten toekomen ; om also leders particuliere lust / en naerstigheit / ook al ten eersten / tot elc best genoeghen / plaets te geben.

56. 't Vee zoudmen ook 't bozderlijcst booz de eerste vijf Jaren in 't gemeen mogen kopen / houden / en aensoliken.

57. 't Gemeene Landt, Vee, enz. en zouw booz de verdelingh / om semants particuliere schult, of achterstal, op generhande wijs aensprekelijc / of in reghten berekkelijc mogen zijn.

58. Als 'er nu na 1. 2. 3. 4. Jaren t'elkens weer nieuwe Coloniers by quamen / 30 zoudmen die (om met de daer zijnde in bereidt Landt / als alle andre gemene boozraet van Wee / enz. gelijk in te komen) met de daer zijnde t'elkens een accoozt tot vergeldingh mogen maken ; 't zy booz aen d'eerste, of voor zijnde, eenige verlichtingh van gemeenen Arbeidt / of eenige andere daer te bedenken boozbelen te vergunnen.

59. By oberlijden van eenige der Coloniers binnen den tijd der vijf eerste gemeen-werkende jaren ; zouw ober dessels part in 't gemeen aen des zelfs oberledene Erfgenamen, 30 ze sich anders kuyten 't gemeen konnen bedruppen / volgens gemene taxatie als Articul 58. konnen werden goet gedaen.

60. Maer geen Erfgenamen sich in de Societeit of onder de Coloniers representerende, zouw dit tot proffijt van 't gemeen mogen komen.

61. Alle jonge ongetroude Mannen / onder de 24. tot 18. Jaeren, zoudmen / schoon exant van gemene slemming / eghter niet te min in alle gemeenen arbeit enz. en dienvolgende ook in de gemene proffjten / t'allen tyden als 'er nieuwe Coloniers volgens vorigen Articul 58. ingelijc warden / ook mede op gelijche boozwaerde ingetrokken mogen werden.

62. De vijf eerste jaren ge-expireert / omgekomen of ge-eindight zijnde / endooz dusdanigen ettelijche utren daeghs gemeenen arbeit / enz. matelijken boozraet van bereidt Landt / Koren / Wee / enz. bekomen zijnde ; dan zal het tijd mogen zijn / datmen tot de nieeste boozzettingh van 't gemene best / en leder in 't byzonder / de Landertjen / en Wee / enz. tot hier en toe principsael in 't gemeen zijnde / by 't Lor onderlingh verdeele / en also wijders een ieder Colonier en Huis-Vader enz. zijn best op sich zelve recommandere te doen, en te zoeken : want zulc zal yders particulieren yver, en naerstigheit, tot bekomingh van zijne particuliere uytmutende welstandt, op het aldermeest mogen opwekken, en bet gaende maken.

63. En dien volgende ook van gelijken in den eenighstus koele en laffe Natuiren van Menschen een na-yver mogen verwekken / om van gelijken niet geheel beraght / en t'onder te blijven.

64. 't Welc dan alles noofsakelijc eenen bysondere welstandt booz 't gemeen zal konnen / ja moeten verstreken / en meer / en meer veroorzaken.

65. Zoude also weinigh of geen swarigheit booz 't gemeen ober de weinige al te laffe, of ook fadlige slempende natuiren van Menschen oberblijben : Mengezien by 't gemeen oberbloedige nutte / en niet min eerlijche / wel draegelijche Conditien tot der zelve / en gemene welstand wijzelijc zoudmen konnen / en mogen uitgebonden werden.

66. By extreme boozbal ; als by exempel dat 'er pmandt waer / die niet tegen-

tegenstaende alle particuliere / als ook Gemeenten-bedienaers vermaningh/ en veelmale waerschouwinge / echter / dien alle niet tegenstaende / t'eenmael tot debauche overdadige slempe, en opsnappery, mitsgaders allerhande wellust-plegingh verbiel / zijnde dezelve een Huishoudent, of getrouwt Man, waer dooz Vrouw, en Kinders quamen gebrek te lijden / en wyders in ellenden gezien waren te verballen :

67. 't Gemeen zal dooz hare Gemeenten-bedienaers, of versorgers (na dat dezen Sorgh-lozen-buykdienaer, enz. alvorens uit de gemene stemmingh door stemmen zal zijn gesloten) booz af de Kinderen, met de Vrouw, indienze wil/ in hare gunstige protectie nemen : Want aen de Kinderen daer is / en moet booz 't gemeen byzonderlijck aengelegen zijn ; datze tot behoortlike en booz 't gemeen noorzakelijke Hantwerken, t'haren en gemenen best / bupten zodanige Ouders disozdre / mogen werden gebozdert.

68. De Vrouw het ook eindlijck moe werdende ; magh bypelyck (edoch niet kennis / en communicatie der Gemeenten-bedienaers) van zodanigen Man, of Onverlaet booz een tijd zien af te wijken. Zullende na gelegentheit van zaken / uit of ten laste van 't gemeen dooz de Gemeentens-beforgers mogen gestut / en booztgeholpen werden.

69. Latende den Man echter niet te min / t'zijner nodige beterschap / zoo 't hem nodigh mocht zijn / noch eenigh sober levens onderhoudt uit het gemeen toekomen.

70. Zoo hy dan noch / niet tegenstaende alle dus menighboudige boozheen-gaende broederlijke vermaningen, en bejegeningen, in plaats van verhoopte bekeringh, en beterschap, tot eenigh geweld, of handtdadelijken overlast quam te verballen ; zo mochtmen zodanigen / na gelegentheit van zaken / by ten minsten stemmen t'eenmael uit de Societeit zetten.

71. In cas van eenige noch veel meerder geweldige oppositie; hem Delinquant dan booz eenige de dapperste, bedaerste, en voorsichtighste Coloniers, by de Gemeenten-bedienaers te ordineren / in hechtens trachten te nemen / en alzo tot zijn en zijn'er Families besten booz zwaerder ongebal trachten te bewaren.

72. Zonder ooit, ja zelfs, ten uit einde zijns levens, moede te werden in 't blijven continueren met alle nodige bybrengingh t'zijner, en Societeits gewenschte bekeringh, en beterschap.

73. Maer aengezien de wetten onzes Landts, en Hoge Overigheit, na gelegentheit van zaken / ober eenigerhande Criminele delicten lijf-straf zijn vereischende ; zoo zullen Societeits proceduren met booznoemde appreshensie eindigende / de proceduren wegens de Hoge Overigheit, by haren daer toe gelastighden / met overnemingh mogen beginnen.

74. En uit hetgene hier zoo in 't rutge / en als exempelze-wijs ontrent eenen buiten-sporigen Huis-vader, tot des zelfs herstellingh / stuitingh / en bebruidingh van meerder quaede / ten gemenen-beste is aengewezen ; daer uit kan ook wyders wel goede ordte booz buiten-sporige Vrouwen, Dochters, en Soons, enz. werden heraanit.

75. Om diensthalven dan op geen poinctjens / of poinctilletjens te blijven staen ; zoo menen wy / onder correctie / dat het by na onmogelijk zouw konnen zijn ; dat zoo wanneer alles tot zoo een voorneem gemeen-best, en dienvolgende stoppingh aller particuliere noot, redelijke lusten, en genegentheden

68. Dit is bedenke-lijck, en met de politieke ordonnantie strijdende, en kan derhalven zonder communicatie vande Hoge Overigheit daer niet in gedaen werden.

70. en 71. Dit smackt na hoge Jurisdicctie die de H. H. Br. Mrs. zo aen geen particuliere en zullen geven, ook met het eerste voor-geven vande Societeit niet over een en komt, veel minder het volgende Artic. dat des Schouts werk is, die men sulx moest in handen geven.

den werdende gedirigeert, dat 'er in zoo een klein Christ-burgerlijke Societeit eenigerhande geweldige Diefte, Moort, Vrouwen-kracht, Overspel, of ook Hoerdom, enz. zou konnen werden betracht, veel min gevonden.

77. Hier van is de Societeits-Broeders, zo daer toe genegen zijn, geleid dat een Compromis zullen ontwerpen, en de H. H. Directeurs vertonen.

76. Zullende nu ook ter moeten stellen aengaende alle particuliere civile twisten, en verschillen (daer men by deze Societeit allerhande particuliere, en personele injurien ook onder zou mogen betrekken) dunke ons / onder bevelingh / dat 'er tot der particuliere als gemeenen-best / en rust niet beter en zou konnen werden bedacht;

78. Hier zijn beschreven Wetten af, waer na men sich sou moeten reguleren.

77. Als dat alle de door Eede, of by mannen trouw, of waerheits beloften ingelijfde leden dezer Christ-burgerlijke-Societeit ook mede in den zelfden Eedt zouden begrijpen, indien 't na rechten kost geschieden, datze zich (belangende alle hare particuliere, zoo wel groote als kleene voor te vallen particuliere twisten, en verschillen) onderlingh aen des geheele Societeits daer toe te stellen ordre, en daer op verleende approbatie, geheel en al tot gemener rust, en welstandt waren verblijvende.

82. Dit is niet practicabel om de groote distantie vande plaats, en om de onkosten en tijt-versuyf daer op lopende.

78. Ten dezen opzicht zou men dan booz eerst / de Voorneem-Gemeenten-bedienaers inder tijt in alle kleeneschelt / kijn / of tirakeel-zaken tusschen Man, en Vrouw, Ouders, en Kinderen, Buren, Meester, Vrouw, Knechten, en Meiden, enz. vol-uti tot bedredingh geben te beslechten.

83. De te bedingene Privilegien, of iet dat strijt tegens de Art. by de Stadt gepresenteert, en in specie van eenige somme by arrest te wijzen, souwde van de Ed. Gr. Achtb. H. H. Br. Mr. met expresse van dien moeten werden versocht.

79. En die na zoodanige bebedingh sich op nieuw tegens zijne eens bebedinghde partij met verwijt / scheid / of uit-tartende woorden weer op nieuw quam te misgrippen / of ook tot bebedingh wederspanningh wierdt gebooz deelt; die zelbe zou hier booz in zekere boete / twee deel ten procht van 't gemeen, en een deel voor den Nieuw-Amstelze Hr. Schout worden beslagen / welc geschele inbozderingh den zelben Hr. Schout booz de booznoemde Gemeenten-bedienaers dan ook aenbevolen zouw mogen werden.

80. Zoo nochtans dat dien wederspanningen als ook weder-uitspattigen onvreedfamen Colonier ten uit-studen (eerst op peine van non stemmingh / daer na op excommunicatie dezer geheele Societeit) sich echer zal moeten laten bebedingen.

81. Behalven noch dat alle zoodanige verwijdt, twist, kijn, scheld, en achterklap-suchtige bevonden Menschen, hier niet alleen booz onbequaem tot eenigh officie; maer ook van de aldervijlste, of ongeachtste slagh, veer van rechtmatige Christ-burgers dezer Societeit, zouden mogen geacht / en gehouden werden.

82. Den Nieuw-Amstelze Hr. Schout, en zouw nader Gemeenten-bedienaers gemaekte bebedingh geen Acte Crimineel dienshalven particulierlijc tegens de bebedinghde vermogen in te stellen. Maer in cas van te willen sustneren dat daer in tegens notoire bekende rechten / en usantie 's Landis / en Steden van Hollandt waer geprocedeert; zouw ten dien opzicht zijne Acte (gelijk ook in alle andere gewichtige boozballende verschillen / tusschen zijne C. en de Societeit.) booz des zelfs A. A. Patronen, of by des zelfs goetbinden / in rechten alhier vermogen in te stellen.

83. (Wat noch wijders omtrent vremde pretentien tegens eenigh lidt, of ook inwoonder dezer Societeit, tot gemeene rust, en zonderlingen welstant, nodigh zal zijn te observeren; dat zal in de wijders te bedingen Privilegie dezer Societeit wijder ge-extendeert mogen werden.)

84. Tot zekere kleine Somme zouw ook mede tot der zelbe Gemeenten-bedie-

bedienaers in der tijdt volle dispositie / of eindtlyke uitspraek konnen werden gerefereert.

85. Over merkelyke meerder Somme / als mede alle 't 3p hoedantge boozberhaelde (als in Articul 76. en 78.) en gewichtiger civile boozballen/ en daer de booz eerst noch weinigh in getal zijnde Gemeenten-bedienaers, zwaerighet in zouden mogen binden absolut van te disponeren / zouw men met byboegingh van een dubbelt geral, of ten minsten monterende dartien Personen tot provifioneel / of eindtlyke uitspraek by meerderheit van ballotterende stemmen na hare beste kennis zoo na rechten als conscientie mogen werden geprocedeert.

86. Waer van den te deel daer by menende te zijn bezwaert / midts dat de in questie betrokken somme niet zal mogen bedragen onder zal ver-
mogen te appelleren tot Revisie.

87. Betalende by d'aentekeningh van 't Appel, daer booz guldens

88. Welke booz 3. Somme hem Appellant by alteratie / of veranderingh van 't gepasseerde vonnis, of eindtlyke uitspraek / zal werden geresitueert / anders zalze tot boete van onrechtmatige appellatie ten profijte van 't gemeen zijn komende.

89. De Revisie zouw dan met byboegingh van een noghmaels dubbelt gental, upt de bequaemstede geweene Gemeenten-bedienaers, of ook by gebrek uit de gemeene Coloniers, zijnde een getal ten minsten van seven-entwintigh Personen, mogen geschieden.

90. Wordende dan als bozen by meerderheit van stemmen ten uft-einde geprocedeert / en uftgesproken.

91. Waer mede parthyen sich ten wederzijden / als een uiterste recht, zullen moeten stil / en gerust houden.

92. Zullende dit alles binnen den tijdt van ses weken uiterlijk afgehandelt / en ten uft-einde moeten zijn gebracht.

93. Parthyen zullen ook gehouden zijn hare zaken in aller zedighheit zelfs voor te dragen, midts hen-lieden zooghbuldtigh wachtende van eenige schelt-woozden / of andere nocotie offenfie / in die gelegentheit aen iemandt / deel min aen de Gemeenten-bedienaers te geben / op de verbeurte van t'elkens fufvers.

94. Ter naeuwter noot zou den eenen Colonier booz den anderen 't woozt mogen voeren / mits scherpe acht daer op nemende / dat den voorfprekende daer van geen ordinaris werk en 3p makende / deel min eenigh profijt daer booz en 3p trekkende / of op eenigerhande manier daer booz let 3p gemetende: aengezien dat dit met 'er tijdt, een in-eetende kanker voor deze kleene Societeit zou kunnen komen te werden.

95. En d'enthalven de menschelijke natuur, en swakheit wel ingessen zijnde; 't is t'enemael ongelovelijk, dat de Menschen profijt by twistvoedingh wettende te bekomen; 't eindt van dien oort zullen traghten te verhaesten: maer veel eer, enz.

96. De executie zouw met Communicatie, als mede expres consent van de Gemeenten-Bediens, drie maenden na de uitspraek door den Nieuw-Amstelze Heer Schout mogen geschieden.

97. In alle dusbanige boozberhaelde Civile rechtsprekingh dezer voornemene Gemeenten-Bediens, zouw den 3e / 30 deel mogetijh / niet alleen trachten, maer

86. Van gelijke de-ze naervolgende Art-waer in het schijnt de Vertooners sich het gesach van de Overigheid aldaer sich t'enemael soeken te onttrekken.

96. Dit moet geschieden na beschreven rechten.

maer sijn ook voornementlijk verplicht vinden na de alderbekentste, en ia duyts beschreven Hollantze Reghten, Wetten, en Ordonnantien, en specialijk dezer Stadt Amsterdam, te accomoderen, en reguleren.

98. Gelijck ook inzonderheit in 't stuk van de erffentis / of successie zou gevolght en gepractizeert moeten werden eben gelijck hier t' Amsterdam.

99. Zouden ook / daer 't de gelegenheit bereytschen / en den tijd zou mogen lijden / met eenigh Hollants reghts-kundigen daer te Landt / alzozens eenigh bonnis te uptien / ten koste van 't gemeen by geschrifte mogen raetsplegen.

100. Dit souw by request moeten verfocht werden, en mogelijk veel gerucht maken, en de Remonstranten weinigh voordect doen.

100. En ten dien opsight zal 't ook mede zeer dienstigh, tot oeffeningh der opmerkende Coloniers, mogen zijn; datmen by eerster gelegenheit, en wijdere stant-grijpingh dezer Societeit, monterende ten minsten hondert be-reedighde Coloniers / of Familien / aen der zelve A. A. Patronen tot een Cordiale uytzettingh (nevens nootlijk geschut en amunitie, mitsgaders gemene Wapen-rustingh tot ieder Colonier) ook mede een beknopt welgestoffeert Boeken-kasjen van de voornaemste in duyts gestelde, als overgezette Reghts-geleerden, Hoilantze Wetten, Placcaten, Bevelen, en Ordonnantien, Willekeuren, enz. mitsgaders vande puykste Neerlandtse Historien, en als maer in leeningh te vereeren, met alle beleeftheit zy Soliciterende en aenhoudende.

101. Blijvende onder-en-tusschen, als een byzonder preservatijf voor de gemene rust, ten alderhooghsten gerecommandeert datmen van 't beginsel (en alvorens te komen tot eenigerhande 't zy provisionele, of difinitive Sententie, eindlijke uytpraek, of vonnis) tot den by na uyt-einden toe daer over uyt zy om alle questien door minnelijke vergelijkingh ten einde te brengen

102. Zulx wyzelijk werdende beleedt, ten zal byna noit komen te missen, voornamentlijk als 'er alle de daer voor loon-trekkende quaet-zaet-zaeijers, en Twistvoeders wakkerlijk werden uytgeweert.

103. Want 't is zeker genoegh dat egene Menschen uyt haer eigen natuur, buyten notoire aenstoking van hoop tot merkelyk proffijt, door scherp, en langdurigh twisten, te bekomen; zo obstinaet ooit zullen kunnen werden bevonden, datze tegens de Aghtbaerheit, en goetvindingh tot vreden eener gantsche Societeit, zouden durven obstinateren, altoos vanden Klein of Minst-vermogende is zulx niet te verwaghten, en de Meerderen zal door achterdoght eener wijze directie, en preferentie van den Minderen sijn ook wellaten gezeggen, enz.

104. Waer op dan ook inzonderheit voor deze noch jonge, en tedere Societeit, zal dienen gelet te werden; datmen den Minderen altoos (zo veel mogelijk en de zaek het eenighints zal kunnen, of mogen lijden) niet alleen tegens alle oppressien vanden Meerderen te mainteniren; maer ook zelfs te prefereren: op dat den Minderen geen de minste gelegenheit, om tot beteren standt te geraken, en werde benomen, maer veel eer altoos meer, en meer gelegenheit daer toe werde verschaft, en gegeven.

105. Den Houwelijck staet / zouw mede op dezelfde wijs / als hier t' Amsterdam / polityckelijck moeten werden gecelebreert / en onthouden.

106. Dit zal sijn zelf wel wijzen.

106. Komende ten dezen opsicht hier niet qualijk te passe, om aen ieder Huis-Vader, en Moeder, Vooghden, enz. te recommanderen; datze als tot een voornamst stuk, en voortzettingh dezer Christ-burgerlijke Societeit, op

de rijpheit harer Sonen, en Dochteren wel zorghvuldigh zullen hebben te letten, en voor al eer de singer-liefden in hun-lieden geplaerft werdt, om dezelve tot den Houwelijken Staet, voornementlijk de wulpze afkerige, door alle vrundtlijke, minnelijke, en niet min redelijke persuaſien zien te bevoorreden, en te bewegen.

107. En dat niet alleen; maer ook vermits de nochtedere, en on-ervaren jonkheit, voor eerst noch de voornaemste bestieringh, en Huiszorgh van zodanige noch heel jonge, en nieuw-gehouden op sich traghten te nemen: op dat alzo de voortteelingh, dezer noch jonk zijnde nieuw-gehouden tot voortbrengingh van te lustiger, gezonder, en minst gepassioneerde vrughten, door al te vroegh, en ontijdigh zorge, op 't minst verstoort, en verhindert mach blijven.

108. Zullende dit ook de alderzekerste en beste middel konnen, en mogen zijn; waer door alle ontught zo van Hoerdery, enz. uit deze Christ-burgerlijke Societeit best zal mogen werden geweert.

109. De Voorneem-Gemeenten-bedienaers, zouden ook wijders door eenige uit den hare te Committeren by provisie de verzorgingh van alle nootdrufftige Weduwen, en Wezen, Kranke, Oude, in 't korte, alle impotente Mans als Vrouws Personen, en Kinderen, voornamentlijk harer Lidmaten (zonder ook meede te vergeten, na vermogen, weldaet te bewijzen aen alle andere noch niet ingelijfde) op kosten van 't gemeen aenbevolen zijn, en dat niet zo sleghts armeljk heen, maer zeer liberael, ja broederlijk, van alle nootdrufftigheit te verzorgen, en te letten datze daer door ten vollen werden geredt: op datze in plaets van onschamele, armelyke, behoefte tot genereuse helpende, en mede delende Ledematen dezer Societeit mogen komen te groeijen en te bloeijen.

110. En waer toe den H. nutte en by na alboedende Landt-bouw, een boozneem-zonderlingh behulp zal mogen verstrecken.

111. Ten opzicht der Kranken, zouw't (tot de meeste / en beste boozzetstingh / en minste verhsinderingh) der gemenen arbeid / als mede beste waernehmungh der kranken) niet ondienstigh zijn; dat men ten eersten doenlijc / op een algemeen ziek-Huis toeleid.

112. Waer in een ieder zonder onderscheldt / met zijn eigen Bedt / en Buld (onder des Chirurgijns naeutwe opzicht / en gereetheit der Medicamenten, en goede Op-passers, of Wachters booz Mannen, en Vrouwen apart) zouw mogen komen uitzieken. Den onvermogende zouw alle zijn kost daer mogen binden / en den vermogende zouwze na zijn eige geliefte / of zelfs hem daer dooz de zijne laten bestellen; of daer genietende / mogen betaelen.

113. Den Voorneem Gemeenten-bedienaers, zal ook mede op gelijke wijs / de opzicht der goeode Wezen aenbevolen zijn / mitsgaders particuliere Vooghden, daerze by Testament ondersoght zijn / te helpen versorgen / enz.

114. Bemandt / booz't eindigen der eerste vijf, of anders noch wijdere gemeensame werkende Jaren, en noch meest onberdeelde Landerijen, Vee, enz. uit zijn byse keur uit deze Societeit komende te scheidt / of anders ook dooz quaedt conpozement door; part balloterende stemmen werdende ge-excommunicert; die zelbe en zal wegens gemeene / en noch onberdeelde Landen, Vee, enz. gantsch niet hebben te eischen / noch op eenigerhande manier hebben te pretenderen.

114. Dit moet na rechten gaen, insonderheit het tweede lit als hier boven geset is. 115.

115. Blijvende ten dezen opficht gereferbeert / of vooz behouden / dat byaldien pemandt wilde sustineren van te licht / en dienbolgende te onrechtbaerdelyk te zyn ge-excommunicert; dat den zelve hter over zyne Actie te-gens de geheele Societeit, dientshalben vooz des zelfs A. A. Patronen, of ook met der zelve A. A. Consent / alhier in rechten zal vermogen te statueren.

116. 't Vermeerderen, of verminderen, midtsgaders veranderen der Articulen, of te accorderen ordonnantien, zal volgens Articul 5. 6. 10. by approbatie, van ten minsten ² balloterende stemmen, der geheele Societeit, vermogen te geschieden.

117. En door hooghste approbatie, daer 't den intrest van souverainiteit der Hooge Overigheit zouw zyn vereiffchende, t'elkens door de zelve moeten werden bevestight.

Ingegeven ter kamer der E. E. Heeren Commissarisen voornoemt, den 10. Januarii, op Dingsdagh, na-middagh de klok omtrent vier uren, A^o. 1662. Amsterdam.

Was getekent H. V. Z. M.

En uit het gefelschap zijner Principalen noch getekent by, enz.

't Buyenste Opschrift was :

Noch-wijder-Verdoogh, en onder-verbeteringhs-Concept-Articulen, eener te stichten bestendige Colonie, onder 't hooghste opzicht der A. A. Heeren Burgermeesteren der Stadt Amsterdam werdende verzocht.

Aen de E. E. Heeren Commissarisen, en Directeurs, by den A. A. Heeren Burgermeesteren op autorisatie van den A. A. Raedt dezer Stede Amsterdam, gestelt over en omtrent de Coloniers willende na de Zuidt-Rivier in Nieuw-Nederlandt, en dat onder 't resort der zelve A. A. Heeren, &c.

Let. E.

In-ghegheven dem
3. Maert, A^o. 1662.

Mene E. E. Heeren. By den ondergeschreven gezien zijnde / de Aenteekeningen die A. C. op het laest / en NOGH-WYDER-VERDOOGH den 10. January laestleden ingegeven / nu op den 25. February dezes Jaers 1662. hebt gelieven te doen.

3. Diens

3. Dient daer op booz eerst / aengaende den derden Articul, tot antwoort / dat wy daer in zulken gewicht niet en binden / schoon ook met geene Wett, veel min practycq van deze Landen wetende te stryden / of wy zouben daer van eghier ten vollen kunnen desisteren. Daer 't ons anders noch booz een zekerste middel, om de Mannen altoos / en gewisselijc / naerstighlijc ter Godts-dienstige-vergaderingh te bekomen / zouw mogen verstreken.

5. Tegens 't geen U. E. C. op den vijfden Articul annoteert / daer han den 10. Articul op werden nagezien / waer by het Competerende recht der Hoge Overigheit, omtrent Wetten, en Ordonnantien te maken / ten vollen wert erkent by den Soliciteerders in dezen. Ziet ook den laetsten, en 117. Articul. In 't hozt 't heele werk / is een genoeghsame Communicatie, en verzoek van Approbatie der Hoge Overigheit, zonder dewelke wy wel weten dat 'er booz ons niet niets han / noch magh gedaen werden.

8. De aentekeningh op den achtsten Articul, is ons ook van gelijken niet tegen / als ons de manier van daer te Landen, niet al te onsmakelijc en wiertgemaect. Waer tegens onze geconcipeerde Fondamenten sich alleen directelijc zyn kantende. Gesteft hier ober na te zien het 2. en 3. booz af ingegeven Verdoogen, mitsgaders in dit laest de daer aenbolgende 9. 10. 25. en 100. Articul.

68. De Soliciteerders in dezen / en zouden echter in die gelegentheit van twistende Man, en Vrouw booz als noch niet beters weten te proponeren. Echter niet te-min als vozen erkennende; dat zonder communicatie, geen approbatie altoos verleent han werden / en waer toe gelijk op Articul 5. is geantwoort / alle 't gewrochte der Soliciteerders in dezen / is strekkende.

70. 71. Dit en is nochtans by de Soliciteerders zoo niet begrepen; want 3p-lieden en zouben dit niet meer na Hooge Jurisdictie achten te smaken; als wanneer de Boeren hier in Hollandt gemeenerhandt een Quaedt-doender zien te bemachtigen / en den Gerechte zyn overleberende. Gesteft ook mede ten dien sine na te zien den daer op volgende 73. Articul, en hare rechte / en eigentijche mensingh hier van / han daer by als niet handen getast werden. En als 't daer op aen zouw mogen komen / dat den Schout dit geheel / en al ter eerster instantie moest in handen gestelt werden; dit en zouw veellijc geen haert in dezen zyn schurtende. Belangende dat hier ook gezeyd wordt den 70. 71. Articul met het eerste boozgeven dezer Societeit niet ober een te hoemen; zouw om de duisterheit naerder aengewezen dienen te werden.

77. Dit meenen de Broeders booz die hare stellingen te doen / of gedaen te hebben.

78. Dit en zouw ook gantsch niet obsteren: want ten dien opzichte zouben ze volgens Articul 100. een Boeken-kasjen van / enz. van noden zyn.

82. Den Schout zouw sich des te beter waghden / over klesne zaken veel spoor te maken / groten zouben 'er lanksaem booz vallen / en hier en tusschen dagh en raet. Ook zou de Societeit haer hooghste doelwit (als Articul 9. en 10. gedaght wert / van volkomen genoegen aen Staet, Stadt, en Compagnie te geben) ongetwijffelt wel booz ogen zyn houdende.

83. Dit en is ook niet anders by hantleden begrepen. Waer wenschten wel eens booz af te verstaen / of men den 6. Articul van Stads Conditien, sprekende van Neringen, en Ambaghten, tot vrye exercitie van allerlei Neringen en Ambaghten zouw mogen betrekken / en toepassen: Wengezien 't selde in 't stuk

van Wevery in zekere uitgegeven Vryheden by de Compagnie in den jare 1630. Articul 29. op zekere zware pene van uitgestoten, en als meinedigh Arbitrayk gestraft te werden, staet verboden.

86. Niet r'ene mael; ziet Articul 79. 96. enz. als mede hier boren 't geantwoorde op de kant-tekeningh van Articul 8.

96. Dit en zouw oock al gantsch niet obsteren. Maer wozt het Boekenkasje aldus noch van mijn E. E. Heeren zelve op 't nodighst geretommandeert. En in den naest daer op volgende 97. Articul, verklaren de Soliciteerders in dezen / datze sich voornamelijk na de alderbekentste, en in datts beschrevene Hollantze Reghten, Wetten, en Ordinantien, spectaculijk dezer Stadt Amsterdam, verplight vinden te accommoderen / en reguleren.

100. Veel minder gerught / de zaak standt grijpende / als tot nuen toe is geschiet / 't zouw den Remonstranten zo nootzalich als broot zijn: want de notoire periculen vande Engelschen (die volgens schryven noch onlanghs Nieuw-Amstel hebben durben op-esschen) hebben de Soliciteerders ten principalen in dezen oock wakker gemaakt / om van zo een eerst voorgegeven swakke-Huishoudingh, op een bestendige-weerbate-Societeits-Sterkte-Bouwingh, met zyn toebehoren / aldus wijders doen toeleggen / en betrachten. Als mede om alles met een ieders particulier goet genoegen ten gemeenen best, een rechtshapige voorzigt en bestandt te doen hebben / en nemen; zo en hebbenze niet beter volgens de Constitutie onzer Regeringh hier te Landen konnen / of weten te bedenken als een onder de Hooghste-Overigheits of A. A. Patronens gesubmitteerde-gelyk stem-hebbende-Civile-Regeringh, met Privilegie van sleghis lage Jurisdictie; daer mede zplieden menen alles te zullen konnen rondschieten / en volkomen satisfactie aen Staet, Stadt, en Compagnie te zullen konnen geben. En dit zouw dienvolgende / haersz oordeels / het eigenlijke / en al in sich sluttende pointt zijn; of men de Societeit de lage Jurisdictie op zodanigen gelyk-stem hebbende voet (als wyder in haerlieder laest, en meergemelt NOCH - WYDER - V E R - T O O G H, en D E D U C T I E, ten verscheide plaatsen / maer voornamelijk in Articul seven-en-seventigh te Compromitteren getragt wert) volgens de Constitutie onzer Regeringh, Landt, en Ingezetenen zouw kunnen / of mogen vergunnen? Indien neen; zo is 'er tot noch en toe / maer vergeefs werk gedaen / en welkenhalven ik van booz mijn part had gewens / dat wy zulx op de drie eerst ingegeven Vertoogen hadden mogen komen te vernemen; zo had men de moesten van 't vierde, met ook het verder tot nu en toe moepelijk zyn aen mijn E. E. Heeren voornoemt / mogen bespaert en vermijdt hebben. Maer indien het na der Remonstranten meeningh volgens de Constitutie onzer Regeringh alhier, mitsgaders Landt, en Ingezetene wel kan bestaen / en vergunt / of ten minsten by provisie tot een proef voor een tydt lank getolereert werden; zo zullen alle de tot noch gestelde veertien kant-tekeningen oock genoegh van zelve zyn vervalende.

106. Nochtans kan een goede vermaningh / en ozdre daer veel in bozderen / en hoe sich dit beclijst hier te Landen onder veel andersints eerlyke / maer weinigh vermogende liden / zelfs is wijzende; daer van konnen de mentgh-buldige Bordeelen, enz. genoegh gewigen.

114. Als't den Vertoonders, bande Hoge Overigheit of A. A. Patronen toegestaen wiert / gelijk het / haers oordeels / wel zouw konnen ; dan zou 't / menenze / genoegh na Reghten zijn. Hier mede / enz.

Was ondertekent H. V. Z. M.

En uit het gezelschap zijner Principalen noch getekent by, enz.

Was buiten op getuuleert :

Antwoord op sekere veertien Kant-tekeningen gedaen by of van wegen de E. E. Heeren Commissarissen op seker ingegeven Noch-wijder-Vertoogh.

Let. F.

Aan de A. A. Heeren Burgermeesteren der Stadt Amsterdam.

In-ghegheven den
5. Mey, A^o. 1662.

V Ertoont met behoorlijke eerbiedingh H. V. Z. M. hoe dat hy op 't Verzoek / en aenhouden van verscheide toegengen, en Liefhebbers eener te stighen bestendige Colonie onder 't Hooghste opsticht harer A. A. voornoemt, sich tsedert den 22. November A^o. 61. tot op den 3. Maert A^o. 1662. aende E. E. Heeren Commissarissen der A. A. Heeren voornoemt met vijf onderscheide Schriften bestaende in Verfoeken, Deductien, Debatten, enz. mitsgaders dooz noch wel 10. mondelijke Conferentien (Zo op den 13. 16. 20. 23. December A^o. 61. 10. 23. January / 24. February / 29. Meert / 4. en 22. April dezes jaers 62. ter Camer vande Colonie dezer Stad, zijnde alzoo ongerekent alle particulere / en niet minder in sich bebattende instantien / en aengelwende naerstigheden) hebbende geaddressert ; 30 en isser niet anders / of meerder konnen gebozert werden ; als dat de E. E. Heeren Commissarissen nu op den 22. April / of laetsberleden maent / den Supplianten simpelijch by monden hebben geanimeert tot de A. A. Heeren mijn Heeren de Burgermeesteren voornoemt, in het particulier hier ober te begroeten / met versicherung dat onse voorstellingen, en verfoeken by hare A. A. in merkelyke Consideratie waren komende / 't zelve is ons ook ter zijden af 30 in 't particulier by een der E. E. Commissarissen op den 24. dito zeer smaelijch gerecommandeert / en met versicherung van goet effect. 't Zelve heeft den Supplianten dan dus heer gebrvmoedicht / haer dooz deze aen hare A. A. voornoemt (aen den welken ook doozgae ns t'elker Conferentie alle doozgeballen swarigheden wierden gerefereert / mitsgaders ook aller ingegeven Schriften Communicatie zou zijn geschiet) te verboegen / en dat te brvmoediger / om dies wil dat den Supplianten haer zelden bewust sijn / en hentieden mit der zaken natuer niet swaer en zal ballen te doteren datze niet alleen een alder eerlykste, maer ook onder alle Oude / en Helden-daden een alderuimtenste

zaek zijn verzoekende; als daer is op hun eigen gevaer en kosten een onbebout, ruigh-beboomt, wilt, woest, en tot noch en toe niemande te nut gebragt Landt, niet alleen t' haerder particuliere/ maer ook by gebolgh dooz den Staet; en specialijk dezer Stadt nut en proffijt te Conguesteren/ en tot alle lebengs middelen te gewinnen/ bequaem te maken; t welk boozwaer een zake is/ met alle eerbiedigheit gesproken/ die niet en meriteert onaghtsaem in den wint geslagen/ of/ gelikh men zeit/ niet de roffel sleghis overgelopen te werden. Versterkende 3p Supplianten derhalben noch onberdroten by alle hare des aengaende onder verbeteringhs Versoeken, Presentatien, Deductien, Debatten, enz. als voren vermelt/ overgelevert. Menen ook machtigh te zijn op alle regenstellingen/ en swarigheden dooz bondige oplossingen/ of andersints-toegebinge niet alleen volkomen satisfactie an hare A. A. booznoemt te konnen geben; maer dat noch meer is als hentende Supplianten by hare A. A. gehooz/ en wijder acces wozt verleen/ 3o meenende alle hare ooghtmerken in deezen tot byzondere nuttigheden/ en boozdeelen specialyk voor deze Stad Amsterdam te konnen roepassen: Aengezien hare gedaghten (niet tegenstaende de noch weinige Abanteringh by uwe A. A.) al van een eerst boozgewende zwakke Quishoudingh/ Buurt/ enz. in Concept nu al tot herstighen eener loffelyke Staets, of Stadts Provincie zijn gegroet/ en of dit schoon by U A. A. ten eerste aensien sleghis booz Kastelen in de lucht te timmeren/ mocht werden geaght/ en opgenomen; 3o dient geweten/ dat 'er wel groter zaken niet minder fondamentis en booz-overleg by gemene Luiden, of sleghit geachte Volkeren zijn onderwonden/ en ook loffelyk zijn uitgeboert. En om den A. A. Heeren mijn Heeren voornoemt een korte en beknopte openingh van der Supplianten, ten opsight booz3s. versoghte Vryheden, die doch geen gelten kosten/ by dezen nochten overbloet te doen; 3p1eden en bezoecken dan ten principalen/ maer 35. a 36. jaren Vryheit van alle belasting daer te Landen, blyvende booz behouden cenige besondere Koophandels voor reghten der Compagnie. Vrye exercitie van alle Hantwerken, Neeringen, en Koopmanschappen, op den zelve voer als hier te Landen. Aengaende de openbare algemeene Godsdienstige oeffeningh; datze dienthalven met het alle Sonnedagen, en op ieder Hoogtijt-passende Capittelen der H. Schrif-tuur te leesen, en Psalmen te singen, enz. mogen volstaen. Omtrent het regeren om niet booz het eerst rechte begin/ en als in hare welstantg geboozten/ dooz inschrapende Militaire Tughtmeesters geruineert/ of verniest/ en gesmoozt te werden/ en ook om alles tot feders Coloniers goet genoegen ten gemenen best een rechtshapige boozzganck/ en bestant te doen nemen; 3o en hebbenze niet beters/ volgens de Constitutie onzer regeringh hier te Landen, konnen of weten te bedenken als een onder de Hooghste Overigheits, of uwer A. A. Gesubmitteerde, en dienvolgende ook gelimiteerde-gelijck-stem-hebbende-Civile-Regeringh, gelikh wijder in hienlieder laast en noch wijder Verdoogh, en Deductie, Debatten, mitsgaders noch drie voorgaende geschriften, wijdelustigh onder verbeteringh staet verklaert. Derwaghtende hier op uwer A. A. eindtlyk goerbinden/ en resolutie/ t 3p om den Supplianten wijder acces/ en gehooz hier ober te verlenen/ of ook anders af te wijzen: want in Cas van Accoozt; 3o zouwen 3p1eden sich ten eerste om de hoortheit des tijds/ hebben te heblytgen noch dezen Somer ten minsten een hondert rustige Mans- Personen booz af te verbaerdighen/ welke daer ter bequaem

bequaemste wintertijdt 't bosch branden tot landbereidingh / enz. mitsgader's bequaem timmerhout te hakken / en te bereyden by der handt zouden mogen nemen / 't welk dan ook booz alle in 't naeste booz jaer / enz. met Vrouwen en kinders volgende; een sonderlinge zeer nutte boozbereidingh zou mogen verstreken / derhalven als boren op 't spoedigste verwaghtende. Dit geschiedende / enz.

Was onderteekent H. V. Z. M.

En uit het gezelschap zijn 'er Principalen, enz.

Let. G.

Inghegheven den
25. Mey, A^o. 1662.

Aen de A. A. Heeren mijn
Heeren de Heeren Burgermeesteren
voornoemt.

Vertrout andermael / met behoorlyke eerbiedingh H. V. Z. M. Hoe dat 't bovenste Verdoogh op den 5. dezer maent May aen uwe A. A. hebbende gerepresenteert / en hem daer op ook eenige weinige handeling met den wel-Ed. en A. Heer, mijn Heer de Burgermeester Cornelis de Graaf, Vry-Heer van Zuid-Polsbroek zijnde vergunt / met eindlijk besluit dat hare A. A. in deliberte waren nemende; om temande wegens hare A. A. te Committeren tot bevozdering / en naerder schriftelyke conceptieringh eeniger Articulen betreffende 't versoek booz 3 / 30 en heeft by Verdoonder voornoemt (door het continueel, en ernstigh aenhouden eeniger besondere toegenegen, en Liefhebbers eener te stighen bestendige Colonie voor aen inde Zuit-Revier in Nieuw-Nederlant, onder 't Hoogste opzicht uwer A. A. meer en meer werdende aengemaent) niet konnen naerlaten uwe A. A. by dezen noghmaels als boren te erinnere / en zeer gedienstelyk te versoeken / dat het uwe A. A. na goetbindingh / goedighlyk gelieve mogen noch booz dezen aenstaende Pinxter Vacantie temande die 'er zijn werlt 30 wat af zou konnen / en gelieve te maken / te committeren; om van deze Vacantie eenige uren op zekere dagen inde week daer ober te besolgnen / en alzo te zien waer toe men het zouw konnen brengen. En waer toe den Verdoonder in dezen / sich / volgens alrede toefeggingh vander Solicitanten zijde / dan ook mede zal benaerstige bequame, en ter zake meriterende Mannen ter baan te brengen. Hier mede / enz.

Was onderteekent H. V. Z. M.

N A - R E E D E N .

Dus veel hebben wy waerde Leser, en Lief-hebbers eener te stichten bestendige Colonie, of Volx-plantingh, nut / ja nodigh / gesacht om aen u dooz den gerieflijken Druk mede te deelen een zaek die 't gemeen als eigen is, en derhalben onder de ware, en oprechte Interesten van Hollandts getrouwe Volk, onzes oordeels / wel een van de boozste / of eerste plaetzen is verdienende: en om het welke na behooren hier te induceren / oft 'onderrechten; daer toe oordeelen wy den rechten tijt noch niet geboren: vermits wy ons dus in-wikkelende genoodt-zaekt zouwen binden tot inlattingh van zaken / die / dooz aen deze / of geene directie eenige quetsingh te geben / tot deze voor den staet hooght aengelegen zaek beallight meer nadeel als boozdeel zout mogen beroozaken / en toebrengen: want wilstende toonen de uitnemende voordeelen der vrije Colonien, of Volx-plantingen; zoo binden wy ons / booz al eer eenigh effect daer van te verhoopen / genootzaekt te toonen dat de zelve altoos / en in 't minste / niet en stryden met de algemeene voordeelen van dezen Staet, en / of dit na reeden van dat men niemandt / booz al niet zijneigen benoedighe mede-Inboorlingen, en Landts-genooten, buiten zijn schade / en behoozt te welgeren / wy zwijgen van fetseljk te verhinderen / haren benoedighe welstande buiten pmandes schaed / of hinder / en dat noch in een wilt / en woest landt manhafteljk te zoeken; zoo en zoudt dit echter na de gelegentheit der meest tegenwoordige zwakke werelts Regeringen, op alleen eigen baet, en heerslucht schijnende gefondeert, op heer na de Schael, of Balance, van de Colonies gewenschte boozgangh / en beste niet ober / of booz halen mogen; maer in tegendeel veel eer alle schaed / en hinder vermogen aen te brengen. De verstandige zullen nu haest uit dezer zaken natuur / en gelegentheit vermogen te merken / en onderscheideljk te verstaen; wat werk dat 'er van wel aen bast / of instekende is; om een Vrije-Volx-plantingh boozt te zetten / en die dan noch dependent, en dien-volgende ook voordeeligh te doen zijn aen een Staet, die in sich met zo veel, jaby na oneindige zelfs tegen een lopende interesten is vervult, en als op een gehoopt of getaft is? En des alle niet tegenstaende den zelven Staet dan noch tot zoo een zaek te persuaderen / daer 'er zich zo vele / van die 't Roer van den staet mee in handen hebben / ten grooten deele op 't hooghtie by geinteresseert binden? En boozwaer 't heeft ons meer als eens doen despereren / of wanhopen om set bzuclerbaers in dezen te konnen ver- rechten / en uitwerken. Maer dooz een gestadigh ober / en weer oberwogen / en nadenken / zijn wy in deze gedachten geraekt / dat om een heerlijke, en in vryheit uitstekende Societeit, of Volx-plantingh uit de menighe tot nadeel ja oberlast-strekkende Menschen eenes Staets, noch met des zelfs genoegen / en behulp / ten einde van des zelfs merkelyk profijt aen te vangen / en boozt te zetten; zoo dient eerst / en booz af in ozdre boozt te gaen des zelfs Staets noodige reformatie in alle dien deelen, waer in de zelve, door lange, en me-
nighte

nigtre ingekroopen corruptien , tegens de eigentlijke , en ware vryheits gronden in 't regeren aen te gaen wert bevonden : want 't goet dat een Staet in sich zelve niet en heeft ; dat en kan de zelve onmogelijk niet uit geven , en dienvolgende schijnt het ons ook absolutelijk onmogelijk , dat 'er buiten reformatie , of verbeteringh , eens eenigermaten gecorrumpeerdens Staets , iet goets voor een vryheits-lievent-volk in het een , of ander staet te verwachten , of verhoopen.

Het alderschadelijkste ja pestelentlaelste eenes Staets dan is ; dat 'er geen behoorzijke vryheit en wozt gelaten (wy zeggen gelaten , om dat 'er geen macht in de werelt aen ymandt particulier van Godt , of Natuirs wegen , en is verleent om vryheit aen een heel volk te geven : daerze van te voren niet door onbehoorlijke , ja dikwils geweldige , middelen en is geurfurpeert) om alles met bondige reeden by te mogen brengen / wat pemandt booz 't gemeene best verstaet / of meent bozderlijch te mogen / of konnen zijn / en buiten 't welk geen Staet van verderf / onmogelijk / kan zijn bevrijt / en dienvolgende zonder vrye-berispinge / en klare aenwijzingsh van der zelve buitensporigheben zoo in 't een als ander ; zoo moerze ook altoos / en eindlijch (volgens d'exempelen aller voorheenen gewezen Societeiten , egeene uitgezondert , op usurpatie van 's Volx vryheit zijnde gefondeert) in 't onbermyde lijch verderf / en te gronde zijn stoztende. En van welke usurpatie van 's Volx vryheit deze Lande / of om speciaelber te gaen / dit ons Lief , en waerde Hollandt ten meest allen Eeuwen , of Tijden (zoo veer , en veel de Historien erlangen) heeft geschut , gebeeft , ja gedavert. Maer nu Godt-lof beleven wy zoodanige een Eeuw ; dat wy reeden hebben om te gelooven , dat 'er na de eerste usurpatie van 's Volx vryheit nooit zoo veel vryheit , om ietwes opentlijk ten gemeenen nut te mogen proponeren , of voorstellen , in Hollant en heeft geweest. Welk Hemels-geluk wy ons ten gemeene best ook mede trachtende deelachtigh te maken ; zoo en hebben wy niet minder als de yedendaeghze losse Discourse , en verminkte Hollandtze Interest-schrijvers , enz. de vrymoedigheit derben nemen om iet tot een klein staeltjen , of naerder proef , van 't geen wy na veel / en ernstigh overlegh ten gemeene nut hebben begreepen / aldus by probiste / en onder verbeteringh voor Hollandts getrouwe Volk te proponeren / of booz te stellen.

En welken opzicht wy dan ook aen ieder Lief-hebber van 't gemeene best / en tot boozzettingh eenes Vrijen-staets , van gelijke zouben booz gerecommandeert houden / aldus vryelijch booz te stellen / en booz den dagh te brengen / alle het gene / by daer toe met bondige reeden zal meenen te bewijzen bozderlijch te zullen zijn.

Zijnde dan als bozen na onze meningh / en onder verbeteringh / de uitbreidingh , of voort-plantingh van een vryen-staet , of volk in een woest / ledigh / en niet te min bruchbaer Landt nergens na het minste der noortzakelijke Staets betrachtungen : want behalven noch veel andere daer uit ontstaende / en te verwachten boozdeelen ; zo zijnze te berheffen / en te prypzen beer boven alle nuttelooze , ja der gemeentens goet , en bloet uytstuypende , en ter alleen overheersingh strekkende , mitsgaders 's lants vryheit verkrachtende Oorlogen , welke in deser voegen weersproken souwen konnen werden / in schijn als of de meentighe van leege en onbewoonde puyt Americaenze-Werechts-Landen / booznamentlijch Nieuw-Nederlant , ons Hollandt

landt verispender / en ook vertwytender-wyz aldus toe-spraak:

Ghy machtrigh Volk- en Scheep-rijk Hollant, waerom hebt ghy zo ongetofelijke groote schatten / op dat ik van de menighte der vernielde menschen nu niet en mede / baldadighlyk gaen verspillen / om te gewinnen Steden, en Plaerzen die u alleen niet nut / of waert zijn; maer ten hedigen dagen / boven een diensthalven ober-groot gemachte schult / noch tot een drukkende last verstreken / als zijnde meest verbult met Inwoonders, die ghy genootzaekt zyt als Vyanden verdacht / en dooz kostelijke Garnisoenen onder dwangh te houden / welke Garnisoenen meest uit vremde, beeltijts onrouwe, en leege Landloopers zijn bestaende / en die sich / of booznamentlyk der selve Officieren, op 't dierbare sweet, en arbeit uwer suinige, naerstige, en zeer besorgh-levende kinderen, ledigh / en weelderigh in alle wellusten zijn mestende.

Waer toe / deze zo groote oberdaedt / en oberlast aen uw Hollandts getrouwe volk / ten geval van altijt noch r'onvrede Bondtgenoten, gepleeght?

Hebt meede-liden / Gy alle Hollants Trouwe, en wyze Regenten, met uwe diensthalven al te veel belast / en beladen Hollantze getrouwe, ook eentgermaten Arme Gemeenten. Sluit / schift / schicht op uwen van Menschen opgepropten, ja overladen Tuyn, en ghy sult bevinden dat 'er duizenden Familien, t' uwer notoire ontlastingh / booz mijne ledige / en menighte van ober-brucstbare Alkiers te besaepen / en beplanten zullen overschieten. En ik N. Nederlant, zal u Hollandt t' zijner tijt duizent-foudige vruchten, buiten eenige de minste kosten, en noch t' uwer zoo verheerlijkingh als verlichtingh weerom daer van leveren.

Pochtans met dit expres bedingh, mijn waerde Hollant, dat ghy my / t' mijn' er en uwer getrouwe kinderens / daer uit rijzende onberdiende schande / en blame / niet meer ten eersten / en booz dat 'er goede fondamenten zijn geleght / toe en zendt / alleen een deel ontweetent / habeloos / en schupm van volk / noch verdrukt / en verhindert zijnde dooz Inschrapende Militaire Tucht-Meesters; maer zendt my / na den Aart uwer Aal-oude, en mijner noch tegenwoozdige rechte Vrije-Inboorlingen, Menschen-kinderen die sich zelve onderlingh weeten te Governeren, en boozzien met bequame / en genoeghsame middelen / en brpheeden; om my over zee na eysch en waerde te konnen genahen.

Dan verzecker ik u / uwer overleden voorneme-rijke kinderens mislagh, in 't zo onnut als oberkostelijc beheerschen der boozgemelde / en booz u tot nuen toe / tot overgrooten last bezittende Steden, en Plaerzen, mistgaders 't ongelijk my en uwe behoefte Inwoonders hier dooz gebeurt / als met handen te doen tasten / en met open oogen klaer te doen zien: dat met boozgemelde Conqueste uwen Hollantze Tuyn dooz de over-groote, nooit-gehoorde, Lants gemaekte schulden en gedurige belastingen gelijk als met Doornen en Distelen bezet is / welke dienen tot norote verstaekingh uwer reerste kruiden, en planten, of liever / om klaerder te spreken / uwer meest gemeene, of minst vermogende, en niet te min trouwe inwonende kinderen, die uwen Tuyn ook meest versterken / en niet min vercteren / en zonder der welkers welstant beter / als tot noch en toe geschiet / te betrachten / uwen Tuyn, onaengezien allen der selve uiterlijken splendent / of luttel / eer ghy 't / Hollant! wel vermoed / sich beelsticht verwoest / verhaat / en van de meeste berlaten zal binden / (onaengezien wat uwen Interest-Schryjber ter contrarte

in 't lest van zijn dartighste Smeer-of ydel Roem-Capittel, uwe wel betere wetende kinderen te vergeefs op de mouw tracht te spelen / ofte wat ooghsmerken hy ook anders souw mogen hebben ?)

Tot welc trouwe verhoedingh ik / N. Nederlandt, U / O alderwaertste Hollandt (wiens modeste Inboorlingen, mitsgaders recht genaturaliseerde Inwoonders, met mijner etgen Naturelle, of kinderens vryen-aert best ober een komende / in derhalven ook de waertste, en liefste zijnde) alle goede hulp, en bystandt aenbiede / en bid u daer benebens / deze myne aenbiedingh / niet al te eubel / of onwaerdigh te willen opnemen / en als by u zelven te denken / wat laet sich dit verwaende / en slechtis ruggh beboemt / woeste Nieuw-Nederlandt, en met noch maer zijn naekte Wilde Menschen-kinderen al mee boozstaen ?

't Is 300 / mijn waerde Volkrijk-Hollandt, ik bekent ook geerne / en wil met u derhalven tot mijn nadeel geen twist voeren : want ik brye u om uw' benoedighde Kinderen / en indien ghy ook ter ltefde van de zelve wat van my verdragen mooght ; 300 woud ik u wel eens te gemoot voeren / wat ghy ober duizent Jaren met uwe toemaels ook noch maer naekte Menschen-kinderen waert ? En of ghy 't uwe namaels naerstige Kinderen / met hulp van andere Landts-verdruchte / en verjaeghde Kinderen / naest den Albeschicker, alleen geen dank moet weeten / van te zijn dat ghy nu zijt ? Hier dooz ist ook dat ik 300 begeerigh ben / om van dien naerstigen aerdt wat aen te queken / en dat noch / als boren / ruwer ontlastingh / luster / en merklijken boozdeel.

En tot vernietingh aller onrechtmatige achterdochten / als of ik Nieuw-Nederlandt daer op uit was / om my tot uwen nadeel te verrijken ; 300 ontsaugh mijn lieve, en waerde, en 300 ik hoop / toekomende Hollandtze-mede-Moeder, van onze noch booz te brengen gemeene Kinderen / van my deze volgende / en t'uwen booznemen beste / getrouwen vaert / en wy zullen als twee verknochte Moeders, tot verwonderingh van alle Inwoonders der Aerde, de heerlijkste, en in vryheit-levende Volkeren vermogen aen te fokken, die 'er van 't begin geweest, en tot den einde gezien zijn te komen.

Booz eerst van / en in 't wel-nemen / Beminde Hollandtze-Commere, 300 wilden ik wel / als bozen eentgermaten aengeroot / dat ghy / t'onzer beider welstandts bebozderingh / wat haestigh / en ten eersten op bequame midde-len bedacht waert / om uwe overladen, en niet min getrouwe gemeene Ingezeten, of Kinderen behoorlyk te verlichten : want mijne brees is volkomen / datze zonder nootse verlichtingh / des lydens eens moede werdende / 300 schielijk zullen rasende / alsze nu noch langhsame makke / en mee / of aen de handt-gaende in deers bebonden werden / en dan was mijne hoop ook t'ernaemael als wegh / en te niet / zouw dan ook ganssch geer lust / of trek tot uwe dan rasende / en verwoede Kinderen hebben. Derhalven bid ik u / waerde Commere / 300 wel om onzer / als Kinderen welstandt / let doch met allen ernst op dit 300 hooghmoedigh / als hooghwichtig stuk : want na dat in uwen booznemen Historicus L. V. Aitzema in 't laetst van 't Jaer 49. vertelt verstaen te hebben ; 300 waert ghy wel hondert, en veertigh millioenen, ofte anders veertien hondert tonnen gouts schuldigh / daer van den Interest alle Jaren beliep omtrent Ses millioenen, zijnde t'Sestigh tonnen gouts. Uwen Interest-schrijver voeght 'er noch hondert, en dertigh tonnen gouts loopende scyult by / maekt te samen vijftien hondert, en dertigh tonnen gouts aen schult.

schult. 't Schijnt ongelofelijck / en by aldien het Engelzen , of andere vremde Natien van u schreven / ten zouw in der eeuwigheit niet geloofst kunnen werden ; maer nu sulx by u zelfs hooge / en lage Kinderen / of Ingezeten als booz onweersprekelijck bekent staet ; zo en zijn 'er ook langer geen doekjens meer booz / of om te winden. Maer wat Huishouden is dit doch L. Hollantze-Commere, van uwe Kinderen ? uwen Intrest-Schrijver , 't is waer / die pooght de schult hier van meest / of schier alleen op zekere uwe over-leden Prinzen te schuiven ; maer ik en kan my sulx niet verstaen / noch op eenigerhande wijs begripen / hoe dat een Man , in een Lant, daer men noch Wrypheit / als in u / pretendeert / tot sulken macht souw kunnen geraken / booz wijs ten kan niet wel anders zijn / of hy moet een goet deel van uwe trouweloze Kinderen tot Mede-standers / of Hulpers tot zulken extreme afschuwelijken zaek en quaeer gehad hebben / en weschalven ik u / booz een zekeren en gewissen raet / hier onder ons in wrypheit / zouw durven geben / dat ghy op de wijs van mijne N. Nederlandtze Naturellen , schoon by u maer naekte ruide wilde Menschen geacht , nooit (ja zelfs tegens de Maxime uwer Regeeringh van V E E L E , ziet Deductie het 2. deel Cap. 3. Vers. 16.) W E I N I G E van uwe Kinderen zo veel machts en verleenden / daer booz ze tot u / en al uwer menighte Kinderenruine / de gemeene Cas zo ten achteren zouwen kunnen of vermogen te stellen. Maer dit nu booz quade toebersicht zo gelommen zijnde ; zo dienden echter niet te min met alle blijt / en neerstigheit / tot een sonderlinge remedie van alle uwe quade / zo wel tot afdoeningh van schult , als ook verminderingh van lasten gearbeidt.

En al schijnen deze beide gelijk te bebozderen / een eenigermaten tegenstrijdige zaek te zijn ; zo konnenzenochtrons / uwe gelegentheit / noch ter tijt wel ingezien zijnde / wel te gelijk / en niet min spoedig bebozdert werden : want na dat ik bemerke zo zijt ghy / niet tegenstaende uwer booz-verhaelde ruym hondert en vijftigh Millioenen schulden / daer en tegen (doch zo langh het Godt belieft) ook noch wel berzien met menighte van rijke Kinderen of Inwoonders , (en met u verlof dat ik dit zo wat uit de gront ophael / en wat grondelijck ondertast) welke alle / mitsgaders uwe gemeene Kinderen hier in als met eenen mont te gelijk zullen toestaen / en affimeren / of bevestigen ; dat het goet waer / dat ghy wryp / en onbelast van schulden waert. Uwe gemeene Kinderen , ziende op verminderingh der overtollige , en levens-middelens belastingen , meenen 't geen sy zeggen van herten ; maer uwe Rijke , na datze min / of meer uit uwe schulden / door 't genieten van hoge Interesten zijn gebaet / zijn hier in weiniggh / of niet te geloben : want uit dien Hoofden schijnt het my wel eenigermaten / indien niet alleen / te spruiten / dat ghy Interest tegens den penningh 25. betaelt / daer ghyze wel booz lange tegens den Penningh 40. hadt mogen of kunnen reducieren / dat is in plaats van 4 ; maer tegens 2 ; ten hondert booz interest te geben / verscheelt net 3 van den heelen interest / die bedraeght na Aitzemaas boozsz. rekeningh Sestig tonnen Gouts / komt twee-en-twintigh en een halve tonne Gouts booz de 3 die men jaerlijcx tot meerder aflossingh of verminderingh van lasten sou hebben / of noch konnen employeren / of besteden. Dit op een repartie , of verdelingh van 41. jaeren te willen beslechten , schijnt my maer het lijstjen van verlange zoeken , of maer mostert te malen. Wie weet wat hier en tusschen gebeuren kan ?

Wilt ghy / gelijk ghy behoort / uit schult geret zijn / lieve Commere ? ghy
30ut

zout boven deze notoire verminderingh van Interest / licht wel de helft van uwe schult op Lijf-renten tegen Ses ten hondert konnen Negotieeren / laet 'er dan gebeure wat 'er kan, en mach; dit zult ghy by provisie wegh hebben, en alleen voor de Interesten maer konnen gemaent werden, behalven noch dat zoodanige Interesten in sich komen te consumeren, en uit te sterven. Op al dien uwe Rijkste, of uit uwen hoogen Interest meest gebate Kinderen, of Inwoonders hier tegen als on-aparent mochten komen te protesteren? Gelseft haer dan te vragen / hoe het by komt / dat uwe gemeene rijke Kinderen by na twee Jaeren Interest / om een Obligatie t'uwen lasten te behomen / toegeben? En dat noch op uwe Ontfangers genade / welke haer de gelden / zoo op hoogen Interest aen u aldus meenen te besteden / met wel ses a seben ten hondert schade onberwachts doet weer hebben. Geeft dit niet klaer te kennen / dat uwe gemeene rijke Kinderen, of Ingezeten het graegh beter hoop zouden doen? En is het ook niet notoir / en bekent genoegh / datze het heele Capitael veer ober aen u booz 2; ten hondert zouden konnen / en willen uitmaken / in plaers van booz 2; ten hondert aen particuliere? Zoo meede hoe veel gemeene rijke Huis-vaders zouden 'er / meent ghy / wel gevonden werden / die elk na zijn gelegentheit / booz pder kindt / of ook anders weinigh boozzaet hebbende Personen / een sommetjen op Lijf-renten tegen sesten hondert genegen zouden zijn aen u te besteeden?

En of sulx niet alles / boven gemelte voordeelen / noch en zouw strekken om veel duizende uwer gemeene rijke Kinderen / of Inwoonders / in plaers van nu maer een deel weinige, aen u op 't naelaste te verbinden? Zulx geef ik u mijn gewenste Commere, met uwe goetaerdige, en trouwhertige Kinderen, ernstigh te bedenken. Wyders / klagen uwe voorneme-rijcke Kinderen niet openlijck / en van outs her / over de onverdragelijcke gepleeghde Tyranny uwer verwoopen / en verwoordede Graven? Waerom voert ghy / een eenvoudige Commere, dan noch de by-naem van Graefelijckheit? En 't dreinste dat 'er ook van is / is gelijck / of men de plaers booz weer zijn vortigh uitspuwzel / van een Graef te kiezen / als open hieldt / dooz dat 'er ook noch op dien Naem considerabele goederen (welke timmers na alle recht en reeden / als uit het gemeen / of u gesproosten / of altoos / 't 3; hoe 't 3; / uit kracht van Graven verdoeminghs verbeurtheit 't aldernaest aen u konnen) by uwe rijkste Kinderen werden gebeuificeert / zonder te begrijpen wat nut booz u (alleen zoo 't schijnt een schult, en lastdragende Moeder) daer van komt? En op dat ik / dus veel meer pratende / my uwer rijke, en machtige Kinderen haet / of ongenade / tot mijn groot ongerief / niet op den hals en hale; zoo zal ik hier / des aengaende / zoeken of te herten: daer ik anders noch wel vry wat nuts, ja noodighs aen u tot zonderlinge welstandt te communiceren hadde, ook wil alles qualijk op een reis / of tijt gezeit / veel min gedaen zijn. Gelseft dit waerde Commere zo wat na te denken. Ik onzte my uwer gemeene Kinderens ongenoege in dezen ook al by wat: want dit is zeker dat 3; zoo vol ongenoege als gevoelende ongemakken zijn / en 3; zijn doozgaens wat dommetjens om te begrijpen; waer dat haer 't ongemak meest van daen komt / en dewijlze doch dom zijn; zoo is haer in dit deel booznamentlijck nut noch wat dom te blijven: Mengezien de gemeene / en meest zoo outwetende / als ongoeffende Landts-kinderen ten allen plaerzen (want ik / Nieuw-Nederlandt, heb 'er al mee eenige bevindingh van) zich in ongemak bindende /

en maer dikwijls een schijn-oozack / dooz d'een / of d'ander looze Linekerr, op de mouw werdende gespelt / stutten op / en zoeken veel eer reddingh dooz Handt, of Vuisten-reppingh, als dooz redens-plicht. En wat doezbige ellende dooz haer / en alle Landts-kinderen / niemandt uitgezondert / hier uit ontsaen; is tot noch toe in de werelt meer dwazelijk beklaeght, als recht te verbeteren getracht. Ik zout noch mede wel wat tegens u Commere genegen zijn te praten aengaende utwe Hollandtze, en in mynen zin / aldergrootste Interesten van Monopolien, of Geostroyeerde, enz. en die ik wel weet dat tegenwoozdiggh van egeene Graven, Princen, enz. by u gehandhaeft / noch gestijft en werden; maer alzo ik Nieuw-Nederlandt, in dit stuk zelf (ten opzicht mijner niet-bevolkingh) op het hooghste ben geraekt / en het derhalven zout schijnen als of ik uit enkele passie sprak; zoo en zal ik my des nu niet zonderlinge aantrekken. **Op onder-en-tusschen** hier ook eenigermaten mee troostende / dat deze Monopoliens zake ook mede een voorneme Interest uwer menighte van rijke Kinderen onderlingh begint te werden / bermidtg den Europischen handel nu zoo schaers / en verdurben is / en dat noch meer is / schoon datze in bolle fleur waer / zoo meen ik dat utwe menighte van rijke, en kostelijke Kinderen, het op heer na / daer mede om te negotieeren / niet en zoutwen konnen strekken / en dit / als ook noch 't een / en 't ander meer doet my / **O!** begeerde Hollandtze Meede-Moeder, noch hoop / en moet scheppen / dat utwe voorneme rijkste Kinderen noch genootzacht zullen werden tot eenighe Notabele gedachten om my behoozlyk / en na waerde dooz een deel van utwe gemeene / en my wel bewogen Vryheits-kinderen te laten beholken.

Doozders als utwe rijke Kinderen (boven noch alle doozberhaelde waernehmungen) tot die rechte generositeit / of eedelmoedigheit kossen werden gebracht / of bewogen / om u met zo veel schult belaste Commere (ten beste van utwe gemeene Huisshoudingh) op prompte * Italiaenze Coopmans ober te leggen rekeningh) alleen uit **Uesbe** begeerden te dienen; (en gelijk ik ook alle mijne, van u toekomende, Kinderen ernstelijk te doen zouw raden) wat

meent

* Het byzondere nut voor een *Lant, Staet, of Stat*, enz. in 't recht en licht *Italiaens Koopmans Rekeningh of Boekhouden* gelegen; was de pijn noch wel waardigh, indien niet noorzakelijk, dat ymant, des wel kundigh, benevens de rechte fondamenten van dien eens ten gemeene nut klaerlijk aanwees, en met eenen alle de Duitze, als ook Franze, zo veel my bewuste, Brabbelaers met al haer sotte vragen en antwoorden (behalven *Stevin*) mette quast, door iets waerdighs aen den dagh te geeven. als overstrijkende uitveeghen: want zy meest het inkijken pas waardigh zijn, en inder verwarringe als klaerheit zijn bybrengende, voornamentlijk dien verwarde, en buiten kennis hoogh geachte, mitsgaders *geestroyerds Van Nuenlighem*. Zo my Godt het leven spaert, dan ben ik voornemens (door 't voltrekken eens alree begonnen werk) in deze zaak het *Vaderlandt* een zodanigen dienst te doen, dat het voor bejaerde personen, die op zen Koopmans rekenen, en schrijven konnen, een schande souw wezen des aengaende na een *Pedanis Meester* hoeven om te zien, en datze ook ter dege weeten en versien zullen wat recht *Italiaens*, of anders ook recht *Amsterdams Koopmans Reken- of Boekhouden* in heeft, 't welk nu zelfs van *hondert Koopluden* niet een terecht verstaan, of kennen. Indien onze *Hollandtze-Interest-Schrijver* de kracht van dien ook te recht had gekent; hy en souw tot het proponere van zulke *rigoreuxze*, op dat ik niet en zegge *Tyrannige*. *Bankrotiers Wetten* veellicht niet zijn vervallen: want, door een goeds ordre, of reglement op 't *Koopmans*, als ander *Reken- of Boekhouden te stellen*, ten is by na, voor den onkundige, niet te gelooven, hoe alle bedrogh in 's *Reken-voeren* kan gemerkt, en dien volgende gewert werden, en als 'er dan voor den ongelukkige een eerlijke uitkomst wiert gelaten; ik verzekeer u dat 'er dies aengaende in *Hollant* geen *rigoreuxze Recht-banken*, veel min *Graefelijke Beuls*, enz. ooit en zullen behoeven. Doch op een ander tijt, en gelegentheit hier van breeder.

meent ghy Hollantze Commere dat dit booz uwen beswaerden hals / in hoizte ook wel zouw konnen vertichten? mijns oozdeels zo veel dat ghy dooz alle deze billijke berrachtigen / uwe gemeene Kinderen zodanigh aen uwe rijkste Kinderen souwt berrplichien / of lieber verbinden / booznamelijch dooz 't geboel van de hier uit volgende dadelijke / ja ongelobelijke berrchtigh (berrmits afdoeningh alle uwer schulden / en affschaffingh alle uwer uitermergelande / en Drpheits berrkrachtende / overdadige vrende krijghsmacht / mitsgaders alle de daer uit rijzende nooitgehoozde belastingen) dat alle sediteurze / of oproertige gedachten van Graven, en Prinsen als rook verdwijnen / en als een uitbaeghel harer gedachten souwen werden / daermen anders zonder betere bevindingh / haer niet alleen te berrgeefs dooz veel quaets van de Prinsen te spreken / en te schryben tot affschuwelijchheit van de zelve trachte te persuaderen; maer in tegendeel woorden zy (die in dat gevoelen als opgewieght, en 't welk haer in hare pap te eeten gegeven is, mitsgaders zo veel werx en prachts met inhalen als andersins door uwe rijkste Kinderen aen de zelve veel en dikwijls hebben zien plegen) hier dooz tot meerder sottenpber aengedreven / en gelijk als in toozn ontfeken / tegens zodanige ook veel tijt / en meest maer personele gepassioneerde Schrybers: want boozwaer de Prinsen in 't berrachten haerder grootsheit / zijn in 't zelve niet meer als andere na grootsheit staende Menschen Kinderen te berrspreken / te berrachten / of te berrschuldigen. Waren uwe Hollantze Kinderen, Commere! in 't algemeen toen wijzer geweest als ze waren / en misschien noch wel zijn; men souw over geen Graven, of Prinsen onder uwe / niet meer als onder mijne tegenwoordige N. Nederlantze Naturelle Kinderen (by u slechts booz Wilden geacht en gerekent) het minste hebben te klagen / en hier staet booz u mijne waerde Commere booz al op te letten / dat uwe Kinderen berrstandiger werden / en dan zullenze alle onderlinge boozdelen beguamelijch ter baan / en tot uitvoeringh mogen / en weten te brengen. En zal alzoo doende ook meede niet een van uwe geringste berrachtigen / en tot een boozneem boozdeel booz uwe te berrgroote en te berrsterken Siede mogen strekken; dat ghy een ten naesten by ebengelijke geringe belastingh booz uwe Steeden als ten platten Landen ten eersten inboert / en waer uit gezien / en te geschieden staet / dat daer nu om de mindere belastingh / en luchtiger / ook onkostelijke Huts-bewoningh duizende van uwe boozneme Koophandel-dryvende, ook Ambachts-plegende Kinderen op 't platte Land / of Dozpen zijn wonende / datze om de gereet / en geriefelijchheit haerder hanteringh in uwe vaste berrsterkte en berrgroote Steeden zullen werden gelofit / en te meer als 'er in 't behoozlijch berrgrooten / en berrsterken uwer Steede op fraepe / luchtige / en dien volgende gezonde / mitsgaders onkostelijke ter huer gaende woningen wijzelijch wert toegeleest / wie van uwe Ambacht, Handel-dryvende, mitsgaders Scheepen-Timmerende Kinderen en souwt dan niet lieber in een van alles gertefijche plaatsante / en veel berrzekerder Stat als op het open / en by de minste ongelegenheit / ten roof / en plonder-leggende platte Land willen wonen / en 't zijne berrtrouwen? En booz welke spoedige / als nodige berrachtigh; zult ghy uwe Kinderen dan te recht konnen schiften / en uwen Tuin opschikende / etndelijch na toel te berrsterken mogen sluten / en 't overschot van veel duizende booz my beguame / en by u maer berrstikende Kinderen (die ik ontwijffelijch dooz 't wel opschikken van uwen Tuin, en schiften van uwe Kinderen berrwacht) my ruste-

lijkt / en onbekrompen mogen laten toekomen / en waer nip- (N. Nederlant) hartelijck na verlanght.

't Welck na behooren / en als meer malen gemelt / met bequame ordre / middelen / en Verpheden / mitsgaders wel gezochtte / en op eigen kosten wel vermogende / naerstige / ook meest gepaerde / of getrouwde Kinderen geschebende ; dan verzeker ik u mijne waerde / en liefste Hollantze Commere, nochmaels duizent-voudige Vruchten, buiten eenige de minste kosten ; maer wat mach ik N. Nederlant praten van buiten utwe de minste kosten / ik zegge wel rondelijcke tot utwe nodige verlichtingh / merkelijcken boozdeel / en verheerlijkingh te zullen strecken : want uwen geheelen welstant wijzelijck buiten Oozlogh op Visschery, Hantwerken, en Koophandel werdende gefondeert ; zo en kont ghy 't mijn goede Commere (utwe Kinderen buiten verwoestingh / in breede werdende gepreferbeert / en ongelofelijck in sich selve toenemende / met noch gedurige toebloepingh van andere Landens verbrukte Kinderen / mitsgaders behoef van meerder als den alleen Europische vryen-handel) onmogelijck zonder behoorlijcke uitzettingh van Kinderen niet strecken. En ziet hier dan waerde Commere, dooz utwe oberbloedige Kinderens uitzettingh / utwe geheel nodige verlichtingh als geboren.

Wp N. Nederlant is eens ter hant gekomen zekere Portie / aengaende utwe uitmuntende Stat Amsterdam / welke van 't jaer 1617. den 21. Augustus / tot het jaer 1624. den 20. Augustus / zijnde net seven jaren, dat 'er gedoopt souwen zijn (dit meen ik dat alleen van de Gereformeerde Kerck moet verstaen werden) Kinderen 54555. 30 souwen dan noch ongerekent blijven de Roomze, Ausburghze, en Remonstrantze Kinderen, enz. altoos Joden, en Menisten konnender niet onder gerekent zijn / en ober sulx souwen 'er t'Amsterdam (noch in dien broegen tijt / en nergens na als nu bebolkt zijnde) in seven jaren wel omtrent ruim 100000. Menschen geboren zijn / en maer gestorven 32051. Getrouwt 16594: Vruchtbare Commere waer berght ghy in uw klein begrip 30 groten oberwinst van Kinderen, en noch ongerekent die van utwe andere menighte / en machtige Steeden, en platten Lande naer abdenant / mitsgaders menighte van buiten-toebloepende Kinderen ; boozwaer 't gaet mijn N. Nederlants berstant beer te boben : want utwe Oorlogen en zijn zo oberbloedigh niet geweest / en dan hebt gyze noch meest / of schier alleen dooz Vremde, of andere Lants Kinderen geboert / 't moet nootzakelijck volgen dat ghy vol / en opgepropt van Volk / of Menschen-Kinderen zijt / en dat my noch meer verwondert / is ; dat alle uwen meest slaefzen Arbeit / mitsgaders Knechten, en Meiden dienstbaerheit dooz utwe Naburen Kinderen tot nu meest gepleeght is geworzen ; maer nu ter tijt bemerk / of verstaen ik dat 'er ook al de menigte van utwe minste / edoch geschikte Kinderen / van Sonnen op / tot der zelver ondergank / of om beter te zeggen / van 's mozzens broegh / tot 's abonts laet genootzaekt werden te slaben : ja 't selbe schijnt by haer / om noch scherp een mont vol broods / nu benebens utwe ruide bremde inwonende Kinderen / almede schier een byzonder beneficte / en dit zal ongetwijffelt by den Genereuze, en die 'er noch dagelijck dooz armoede by komen te ballen / een apherigheit van uw (booz haer een al te strenge Moeder nu werdende) moeten beroozzaken. Uwe rijkste Kinderen mogen 't achten / of niet / de verstandighste en broomste onder haer zullent / hoop ik / 't uwen / en mijnen / als ook 't haren besten wel begrypende / daer in met behoorlijcke uitzettingh te boozzen trachten.

En om uwe wijdere / en byzondere verlichtingen hier wat breeder op te Gemelen; zo wil en zal ik N. Nederlant my (by aldien ghy uwe na my solliciterende / my wel toegenegen / en recht Vryheits-lievende-Kinderen, buiten uwe de minste kosten / op behoorzijke Drpsheden geliest te laten toekomen) daer booz sterck maken / dat ik alle uwe superstitieuze Aelmoeffen, meest Vryheits-verkrachtende Tucht-huizen, Graeffijke overblijffels van Beuls, Galgen, Hangen, en Schavorteren, mitzgaders alle uwe Interests-Schrijvers voorgevende Gravelijke strenge, ja indien niet inden hooghsten graet tyrannige Bankrottiers Wetten, niet alleen na 't exempel mijn 'er vrye Naturelle vruchteloos; maer dat meer is op 't hooghste te schande zal maken.

Verstaet my wel / O gewenste Commere, uwe moedeloze van Aelmoeslebende Kinderen presenteer ik N. Nederlant (zo menig als gy 'er out / en jongh zult uit leveren konnen) binnen zekeren kortten tijt tot mijnen lasten / niet alleen onschamelijck te onderhouden; maer zal ze in plaets van schamele, armelyke, of behoefstige, tot genereuze, mede-delende, en helpende Ledematen, tot uw noch alder ongeachtste Galgen-schuims reddingh inkluis, aenfokken. Dit zal u misschien een hoogh woort / of gezegh dunken van zo een ruide Commere, als ik u schijn / maer 't zal des nter tegenstaende (zo ghy Hollandtze Commere maer genegen zijt met my op versochte boozwaerde te beginnen) zo gedaen als gezeyt werden / ik beloof / ja sweer het u, op peine van eeuwig verstek, en inder eeuwigheit van uwe, mijne gewenste, Kinderen woest en verlaten te zijn, en blijven.

De hier boren van my N. Nederlant beloofde duizent-foudige Vruchten uit uwe meergemelte gemeene / en noch ter vermogende; maer eintlijck tot armoede gezien te verballen / mitzgaders alle uwe Aelmoes-genietende / en ook gewelt / of oberlast-plegende Kinderen te verwachten; zal ik u trots eenige Spanjaerts, Portugees, Franze, en Engelze, zijnde alle maer pur slaeffe volxplantingen, booz eenre rechtshapige Regotie op mijne Kusten, Rivieren, en Stroomen ontweergelijck doen bebinden en gewaer woerden.

En zo ghy waerde Hollandtze mede-moeder dan / en derhalven noch nter en wilt / zo beslupt ik dat ghy nooit recht en sult willen / en dan protesteer ik by dezen van alle mogelijcke debboire / of aengebende neersigheeden / en versoeken / my onschuldigh houdende aen alle booz uwe kinderens wijder daer uit te rijzen inconvenienten / of ongelegentheden.

Eindelijck also ik / N. Nederlant, hier behorens booz mijne verscheide getrouwe aenradingen genoegh heb gerracht te toonen / en oock met 'er daadt heb getoont dat ik u mijn gewenste Hollandtze meede-moeder hartelijck ben gewoge / of toegedaen / oock zodanigh dat ik grondigh begriyp / en versta dat mijne bevolkingh booz u nooit te recht / of ter dege en zal geschieden / of byder hant genomen konnen werden / booz en al eer dat uwe aller notoirste Corruptien ten principalen werden gheelt / of verbeter (want oock tot geen ander einde heb ik / N. Nederlant, die hier slechts in passant / zo ter loops / maer ten delen en in 't rugge / onder verbeteringh / en in 't wel-nemen hier aen u; O alderwaertste Commere booz te stellen gerracht) en daer na mogen my dan eens zien wat 'er wijders in ernst by ons onderlingh kan gehandelt / en veraccoordeert werden.

Ontfangh alder-beste meede-Moeder by probstie alle 't boozslaende / 't welck booz eenige uwe gemene / en my zeer toegenegen Vryheits Kinderen, t'onzer

verhooyte eeuwige / en natuurlijke verbintenis dus veer te Solliciteeren is onderworpen / en tot een proef heuzelijk , ten heuschen gebruik , op veeler verfoek , aen den dagh wort gegeven.

Smekende u by dezen tot een provisioneel afscheit / tot naerder gelegentheit / en weder by een koomst / dat ghy utwe oorz / O goede Commere alleen niet en verleent aen een deel twer al te veel gebate en geootrooyeerde rijke kinderen , en die de botter op haer koek alleen gterighlyk begeeren / en derhalven lijdelyk tegens utwe gemeene kinderen zullen inbrengen / Laren wy deze kalissen de smaek van rechte vryheit eens toekomen ; wat raet om haer dan weer van de hant te leeren gaen , en voor ons alleen te doen werken ? Goede , ja al te goede Commere hier schortet , dit is mijns oordeels het booznaemste Lek van u Hollants schip / of de rechte en eigentlijke Slangh / die in 't gras verburgen lepd / welk Lek gestopt / of Slangh gedoot dient / eer utwe Hollantze Kinderen in 't algemeen gelukkigh zullen konnen zyn / of werden. Daer by ik dit alleen wil zeggen / of te kennen geben dat utwe geootrooyeerde rijke Kinderen ten vollen moeten werden ondertrecht / en van deze superbe gedachten (ik swijge van datze die openlyk in hare schoolze Boeken durben sustineren) moeten werden geredt en genezen : want waer staet het van uwent , of ook Godt Natuurs wegen op utwe boozsz. kinderens Rugh , of Voorhoof meer geschreven vry van dienst en arbeit als op utwe gemeene Kinderens Rugh , of Voorhoof , ofte datze absolut als onwedersprekelijke Goden over de zelve zullen heerschen , en hier dooz alle Wegh , of Spoor , om tot beteren stant te geraken / booz utwe gemeene Kinderen (om die doch inder eeuwigheit Ezels , of Slaven te doen zyn en blijven) gelijk als te slupten / en op te stoppen. Niet dat ik hier zeggen / of drijven wil waerde Commere ! dat utwe inndere aen den meerdere kinderen , geen gediensstigheid / rhaerder beider welstant / en souwen hebben te offereren en plegen / dat en is mijne meeningh gants niet. Maer dit spreek ik alleen tegen / en dat het tegen alle redelykheit en billikheyt is strydbende ; dat utwe geootrooyeerde rijke kinderen 't Roer van alle uwer buiten Europische zaken bestier alleen hebbende gemaakt in handen te krijgen / het zo aenleggen dat zy alle vryheit en voordelen aen sich / en de hare onafscheidelijk zoeken te verknopen / en de rest uwer gemeene kinderen van geslacht tot geslacht alleen booz haer zonder utkoms / of verlichtingh te doen werken / of slaben ; ja schoon dat utwe gemeene Kinderen booz sich zelve / en ten gemeenen nut veel beteren raet / en heyl weeten te schaffen ; zo werdenze nochtans als gedwongen ten gebal / en bestelbe van weynige geootrooyeerde rijke (om de zelve in slechts overdadige pracht / en weelde / mitsgaders Cer / en Heers-sucht te onderhouden) haer Broodt in een van menschen opgepropt Want met een gedurtigh knijzen / en harten-zoogen te moeten blijven eeten.

Laet u mijn weynigh achterdochtige Commere , ook doch niet van utwe voornoemde rijke schalke kinderen op de moutw spellen dat mijne ophoms / dooz utwe gemeene kinderen gevordert werdende , souw stryden met utwe / en uwer blyvende Kinderen algemeenen welstant / 't isser zo veer van daen dat ghy boven alle mijne hier boren belooft boozdelen (uit slechts onlastingh) van utwe drukkende / en noch meer gezien te drukken kinderen / te verwachten) het by na natuurlijk / en onafscheidelijk boozrecht (mits 't wel waer genomen werdende) van den geheelen Europische Koop-handel , en waer van den heele

bekende werelts Koop-handel, en by gebolgh ook de myne dependeert / of afhanght ; aen u onafscheidelyk vermooght te blijven houden ; ja dat in eer ts/ gelyk in 't stuk van Begorie altyt / zo souw ook van gelyke myne preferantie dooz een lange tyt tegens alle geweldige Europifche overlaften van u zyn afhagende / en dien volgende souw ik N. Nederlant alleen genootzaekt zyn naer u Hollandze Commere om te zien / en ghy gants niet na my / als flechs dooz zo veel ik u doozdeligh souw mogen / en konnen zyn / en waer op ik / N. Nederlant , my wel ten vollen op souw durben verlaten / en mijn geheel behout ook geerne op gefondeert souw willen zien. Alleen souw ik noch eindlyk / en ten laetsten / dit / by wydere doozval / en verdragh / op u willen verfoeken dat ghy u ook niet dooz eenige uwer boozn: eigenbarige fchalke kinderen tot fafoersheit tegens my en liet op ruyen / of aenftoken / booznamenlyk in die tyt wanneer ik zo wat op mijn eigen beenen souw beginnen te ftaen / en gaen : want als ik dat waerde Hollandtze Commere van u souw moeten onderwozpen zyn ; zo souw ik my altyt niet u gefhouwen / of geflagen binden / en mijn fwakken Stant nooit van een Swakke-kintfchap tot een confiderabele en formidabele Manschap konnen bozderen / en daer ik nochtans ten vollen op uit ben / en na fta / om met 'er tyt een alder Confiderabelste, en onvreezelykfte Bondtgenootin voor u mijn goede , en aldergewenste Commere te ftrekken , die ghy oit hebt gehadt , of zult vetmogen te krygen. Ja ik / N. Nederlant , tracht als een Brugh te verftrekken / daar uwe byna ftikkende kinderen zullen mogen overtreeden om 't weinigh bevolkte Puyk-Nieuwe-Ameticaenze-wetelts-deel onutfterfelyk te bebolken : op dat alzo hier dooz / alle boozheen maer fchyn-Lofwaardige / en dien volgende ook alle uitgeftozven volkeren / als Hebréen, Grieken , Latynen of Romeinen ; maer kinderen in 't wel-befterten harer zaken by ons te famen vergeleken founten mogen werden.

Sluttelyk myne alderwaerfte, en gewenschte Hollandtze Meede-Moeder neem my mijne Nieuw-Nederlandtze vry-postige aenspraek ten goeden af : want ik verzeker u dat het alles uit getrouwet herten / en liefde r'onzer beide / en kinderens welstandt is booztkomende. Is alles zoo niet / of deltaet met reedenen / en woorden / volgens uwer kinderen verweemtheit / niet op gedist ; geliefte te weten / dat ik / Nieuw-Nederlandt , daer in noch wat ruwfes ben / onder-en-tuffchen blijde zynde / dat ik zoo veel Duits , of Hollandts heb geleert dat ik u mijne meentigh dus veel / r'onzer beide welstandt / hier dooz heb konnen boozstellen / en bekent maken. Daer onder-en-tuffchen waerde Hollandt mer alle uwe Kinderen eeuwigly wel / en bergeet My , en de mijne noot / gelyk ik u / en d'uwe ook in hooger waerde / en gedachte gedenk te houden.

Ontfangh noch tot een naerder uit / en indrukkingly / midtsgaders billijkingly van mijn Nieuw-Nederlandtze dooz u veelticht onbeschaefde Kout , of Praet, aengaende de Vryheit , en Reformatie, het volgende Capittel, getrokken uit zeker vrymoedigh discours dooz den Heer van Aubeigné , Frans Edelman, en Boefem-Diener van Hentick de Groot , Koningh van Vrankrijk , in zyn tyd geweest. Midtsgaders noch een Extract, of Uit-trekzel eens oude Leidtze na vryheit-doelende Magiftraets Vettoogh , in den Jare 1582. in February aen de Heeren Staten 's Landts van Hollandt geoffereert.

*Ongerijmtheydt van de redenen der geener, die
niet en willen lijden, dat yemandt van Refor-
matie spreecke.*

TEn eersten dan sal ick antwoorden, dat, indien men nimmermeer hooren en mach die gene, die van *Reformatie* of verbeteringh spreken, het zy in de *Republyck*, of in de *Kercke*, datmen dan soo goede ordre most stellen in 't een ende in 't ander, dattet niet noodigh en waere die te reformeren. Maar, ist saack dat d'ervarentheyt ons leert, dat sedert ons bannissement uyt den Lust-hof of Paradijs, de gestadige arbeidt ons dermaten is opgeleydt, tot eene eeuwige straffe onser Sonde, dat d'Aerde selve, (soo wy niet geduyrigh en waacken om de selve vruchtbaarder te maacken door onse industrie ende arbeyt, danse nu en is uyt hare natuyr, de selve verrijckende met materien, bequaam omse te brengen tot verticheyt, oock de selve suyverende van 't gunt sy onnut, ende overtolligh, ja schadelick voor ons gebruyck voort-brenght) ons hare vruchten weygert. Ist saak oock, dat onse Lichamen ende verstanden selve vergaan ende verderven aensieder ooge, niet alleen, wanneer mense niet en geeft 't ordinaris voedsel, bequaam tot hare nature, maar oock als men niet gestadigh besich en is, omse te suyveren ende genesen van 't quaad dat ons quaad regiment, de verdorventheyt onser nature, ende de verscheyden toevallen, die in dese werelt gebeuren, sonder ophouden op malkanderen packen: Ist sake, ten lesten, dat wy self daar door noch beter worden geleert, dat alle vergaderingen der menschen, die haar in een lichaam vereenigen, om te samen te leven onder eenerley geestelicke of tijdelicke wetten, om Godt te dienen, ofte tot hare particuliere behoudenis, onderworpen zijn seer haast te konnen ontbonden worden (al schijnense in 't beginsel heel vast gemaakt ende al in 't cement geleydt door goede Regulen), ten zy men van dagh tot dagh tot der selver bestendigheyt, niet alleen door d'ordre diemen stelt omse wel te doen onderhouden, maer oock door de *Reformatie* der selver, wanneer de tijdt ende d'occasie 't selve vereyscht, overmits dat, wanneer-men de selve soude laten gaan haren ordinarisen loop, alle dingen in korter tijdt souden veranderen van wesen, soo dat 't geen, weynigh tijts geleden, was eene heylsamen medicine, kan verkeeren in doodlick vergift, vermits d'ordinarise veranderingen van saken ende humeuren van menschen: Ist saack, segg ick, alle dingen dien gangh gaan na den ordinarisen loop der werelt:

wat schijn van reden heeft het dan, den Mondt te willen sluyten aen den genen, die senden willen spreken van Reformatie, die somwijlen soo noodigh is, dat, soomen die niet aen en neemt, noch Staat, noch Kercke beyde, door geen ander menschelick middel, en kan bevrjydt worden van onderganch? Hier tegen te willen opwerpen 't quadt voornemen van de meeste part der gener, die van sulcke Reformatie, of Verbeteringh, spreken, ende de abuysen of misbruycken, die men ten lesten daar inne kan komen te begaan, waar al te vrembt ende ongeriemt: Aengesien datmen onder die gene, die na Magistraturen ende andere Politijcke of Militaire Ampten gijlen, nouwelyx en sal vinden van hondert een, die sulcke Officien niet en brigueert met voornemen van sijn profijt daar inte soecken, tot schade van 't gemeyn, ende die gekomen zijnde daar hy begeerde te wesen, daar toe niet en doet sijn uysterse beste, sonder hare begeerlykheit eenige paal of mate (immers de meeste koop van bun) te stellen, al soude 't al verlooren gaan. Sy volgen na haar blindt ^{Psal. 82.} verstandt, al soude vergaan 't gantsche Landt, soo de Psalmitse spreect. ^{verf. 5.}

En by een onser puyck Nederlandtse Dichters aldus wijder uytgebreyt.

W At is 't? niet een van haar die luystert.
De Reden slaapt. 't hert is verduystert.

Ik klop: doch voor een doove poort.

Zy gaan in drieste domheyt voort.

Zy sien de saken vast vervallen:

En 't roert haar 't herte niet met allen,

Zy sien onordeningh in swangh:

Maar gaan al haren ouden gangh.

Zy sien des Landes Vryigheeden

Ellendigblyck met Voeten treden;

Zy sien het Heyligh Recht verplet,

En moet-wil op den Throon geset;

Zy sien den Staat na 't herte booren;

Zy sien zyn onderganch gebooren.

Zy sien 't, en zyn al siende blindt,

't Wyl daar haar baat-sucht nut by vindt.

Die evenwel daer uyt soude besluyten, datmen derhalven alle Officien in een Koninckrijck soude begeeren te niet te doen, waar waardigh bespot te worden, even als die niet en soude willen trouwen uyt vreesse van een quaedt wijf, ende te vele kinderen, of die niet en soude willen fayen, uyt vreesse van ongelucken die 't gefayde konnen overkomen, van den say-tijt af, tot dat 't broodt gereet is om inden mond te steken.

't Werck van een wijs man, is, nutte, eerlycke, ende noodige dingen te betrachten ten nytersten toe, niet tegenstaande alle de ongevallen, die daar op konnen loopen, zijnde daer en tusschen wel bereydt, couragieselick te dragen alle de accidenten, die doorgaans, 's menschen voornemen eene geheel andere uyk omst. geven dan hare hoope was. Dit segh ick, al schoon genomen dat de fouten ende swarigheden, die soodanige nieuwiggheden ordinaris voortbrengen, den meesten-tijdt den Innovateurs souden moeten toegeschreven worden, 't welck men bevinden sal niet waar te wesen, aengesien van alle die gene, den welcken sulck voornemen qualick geluckt is, niet het derdendeel en sal gevonden worden, dat tot quaadt-doen niet en zy geperst door 't geweld harer tegen-partijen, principalick sulcke, die, de wetse soppen hebbende inden Staat, ordinaris alle Reformatie tegen zijn. 't Welck men kan houden staande, selve in faveur van Caesar ende de Gracches, die men stelt onder alle de eer-gierighste. Soudemen dan willen, dat de Magistraten de nieuwe Reformateurs deden swygen, om dat sy ordinaarlick quaat voornemen hebben, soo mostmen haer self verbieden hare Ampten te bedienen, om dat sy, de Reformatie of verbeteringh verwerpemde, toonen noch arger voornemen te hebben, zijnde door dat middel veel schuldiger aen trouble ende beroerte als d'andere. Om dande beroerte, daar voor dese nieuwe Politijcken soo seer vervaert zijn, t'ontgaan, soo mostmen sich oock in materie van Staat, voegen na de opinie van dien Venerabelen degelicken Rechter, die van advijs was, datmen, om te omgaen d'oneenigheden in Religie, die soo veel quaats veroorsaackten in Franckryck, van Godt gants niet en soude spreken, noch ten goeden noch ten quaden: 't welck het rechte punct is, daar toe men noodfakelick, ende by trappen, onse soo verre-siende Politijcke soude brengen, alsoo men uyt hare Propositionen, wel verstaan ende gevolght zijnde, geen ander Besluit trecken en kan. Mogelick sullen sy daar tegen opwerpen, dat het alle tijt noch beter ware, de faute kome dan van d'een of van d'ander kant, de werelt te laten soose is, als toe te laten, dat men spreke van eene Reformatie, die metter tijt soude mogen voortbrengen eene Civile Oorloge, overmits een soo violent remedie arger is als de sieckte selve. Daer op ick antwoorde, datmen, een yder latende de vryheyt van te mogen letten op de gebreken, die dagelijcx, en bykans ongevoelijck, insluypen in 't Gouvernement van alle vergaderingh der menschen, ende daar van advijs te geven, sonder vreesse van de Princen ende andere Regenten te vertoornen, seer wel sal hebben voorsien (mijns bedunckens) dat van sulcke waarschuwingen niet sonderlingh gevaarlijcx voort en kome. Want, gelijk men nimmermeer en soude sien wanhopen van de gesontheyt van der jonckheyt aan, van een robust ende wel gecomponeert lichaam, overgegeven tot discretie van de Medicijns, om daar op een proeve te doen van de aldersterckste Medicijnen, in dien

dien de Patient, al goeds tijds, een yder de vryheyd hadde gegeven van in hem te mogen blameren de excessen, door de welcke hy sich vindt gestelt in eenen soo deyrlicken staat: Gelijck oock yemandt van geboort wel geaardt tot de deughde, sich selven nimmermeer en soude vinden in den staat van te dienen tot een spectakel den Volcke, door eene schandelicke straffe, wanneer hy met patientie hadde willen aanhooren de bestraffingen sijner Vrienden, hem willende trecken uyt de desbauches, onregeltheden, ende 'tquaadt geselschap, daar door hy ten verderve is gebracht, overmits dat, indien hy luyftert, het bykans onmogelick is, dat hy sich, ten lesten, niet en vinde somtijts geraackt om sijn profijt te doen met soo goede waarschuwingen, zijnde 't opmercken ende letten op een goede vermaningh, een vast teecken van een gemoet 't welck bykans gepersuadeert is tot sulcx, als men het heeft voor-gedragen, na 't spreek-woordt: *Als een Stadt parlamenteert, dan wilsse haar over-geven: Alsoo oock, indien 't yeder een geoorloft ware aan te mercken de gebreeken die hy hadde gesien in de regeringe, Politijcks of Kerckelicke, ende met een te mogen voordragen de remedien, die yeder soude bequaam oordeelen, om voor te komen 'tquaadt, dat daar uyt soude mogen spruyten metter tijdt, men soudesse nimmermeer sien komen tot soo grooten verloop, datmen de noodige Reformatie niet en soude konnen te wege brengen sonder Civile Oorloge.* Want, al droncken de Princen, ofte de Ministers van de Kercke, of den Staat, de boosheyd in als water, noch souden sy gedrongen zijn, door importuniteyt, (gelijck de boose Rechter, van den welcken onse Heer spreekt in sijn Euangelium) of uyt vreesse van oproer, te reformeren ende te verbeteren, huyden 't een, morgen 't ander, in sulcker voegen, dat 't lichaam nimmermeer soo kranck en soude worden, datmen om 't selve te genesen, soude moeten komen tot extremiteyten: gelijk men daar toe moet komen, wanneer niemant een woordt derf kicken tegen de disordren ende onregeltheden, die men siet spruyten, d'een euyt d'ander, door de fauten der gener die d'Ordre behooren te onderhouden. Wanneer in een Staat soo qualick gereguleert, eenen dagh meer confusien voort-brenght, alstien Iaren elders, alsdan worden de aller-vreesachtighste soo stour, door de wanhoope, nadeemaal de vreesse van arger te hebben voorby is, dat sy niet dorvende spreken met den Mont, de vuysten gebruycken. Hier uyt ist dat de Civile Oorlogen (die dickwils de machtighste Rijcken ten onderganch brengen) voort-komen: niet van de vryheyd, die men een yder geeft om te spreken van Reformatie, soo mijne eerste tegenpartijen haar lieten voor-staan, soeckende, of veynsende te soecken d'oorfaack van 'tquaadt, daar wy de remedie souden vinden. De Leser oordeele wie het best getroffen heeft.

*Extract uyt het voor-gemeldt Leydts-Magi-
straats-Vertoogh.*

WEl vreemt in onse ooren luydende , dat oock de luyden soo verre comen , dat sy tot boucken te verbieden voortgaen , ende niet dan by gratie ende privilegie (als eertijds de Kettermeesters plechten) toe laten willen : Een sake wesende daer over men de Pauselicke regeeringe alle wege billicx gescholden heeft. Ende daer wy liberteyt ge-roepen hebben , behoorden sy luyden uyt de historien , die sy genough gelesen hebben , wel geleert te zijn dat de vryheyt altijd voornamelick in dien bestaen heeft , dat yemandt zijn gevoelen , vry uyt spreken mochte. Ende het is dat eenigh merck-teycken van tyrannye geweest , als men zijn gedachten niet vry uyt spreken moeste. Voorwaer de redelickheydt die alleen tyrannye tegen spreeckt , leert ons in 't gemeen dat de waerheydt soo weynigh als het licht mach gedrongen worden : Ja de waerheydt , als het licht inden duy-steren , by de logen geset , schijnt dies te claerder : de logen altijd sal van zelfs verdwijnen , ende en sal by de waerheydt niet hechten mogen. Daerom het wel tyrannisch is met den afgewekenen Juliano goede boucken te verbieden , om de waerheydt te dempen : maer de lief-hebbers der waerheydt en achten de logenschriften niet , die haer genoughzaem zelfs straffen : ende te meer soo waer de waerheydt geleden wordt : zy straffen de schrijvers wel , maer de boucken te ver-bieden , dat zal van hem zelfs comen , als de vrees des Heeren , gelijk inden Epheserē geschiedt is , in haer een af-keer van zulcke boucken ge-baert hebben zal.

NB. Dat in dit geheel Tractaet van de byzondere Hollandtze Voordeelen , van een -altijt -zekeren -Broodt -korens -voorraet uit Nieuw-Nederlands rechtshapige bevolkingh te bekomen / niet eens en wert gedacht / of gemelt / zulk is om reedenen niet booz dacht nagelaten / onder welke reedenen niet bande minsten en zijn / dat dit booz deze tegentwoordige byzondere-schaers-voor-raets-aen-staende-winter-tijdt een zeer dangeereux point om te verhandelen zontw zijn.

Godt bewaer ons Landt voor Hongers-noodt , enz.

E Y N D E.

x